

Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

MONIKA RASA SPRUNTULYTĖ

II kurso studentė

**5G TECHNOLOGIJOS REIŠMĖ JAV IR KINIJOS
STRATEGINĖJE KONKURENCIJOJE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: prof. Tomas Janeliūnas

Vilnius, 2021 m.

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIS APRAŠAS

Spruntulytė M. R., 5G Technologijos reikšmė JAV ir Kinijos strateginėje konkurencijoje: Tarptautiniai santykiai ir diplomatija, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. Tomas Janeliūnas. – Vilnius, 2021. – 60 p.

Reikšminiai žodžiai: strateginė konkurencija, JAV, Kinija, 5G ryšys, Huawei, technologijos, diplomatinis spaudimas, technologinis aljansas, Europos valstybės, tarptautinė sistema, gynybinis realizmas.

Magistro darbe nagrinėjama 5G ryšio technologijos reikšmė JAV ir Kinijos konkurencinių santykių kontekste 2018–2020 metais. 5G ryšio sprendimai, diegiami kompanijos „Huawei“, Kinijai tampa technologinės įtakos ir geopolitinės galios įrankiu, tuo tarpu JAV – grėsmė strateginiams interesams, kurią reikia aktyviai stabdyti su sąjungininkų pagalba. Todėl darbe pirmiausia nagrinėjamas reikšmingiausias didžiųjų galių sąveikos fenomenas – konkurencija, kuri yra konceptualizuojama tarptautinių santykių teorijų prielaidomis. Tiriamojoje dalyje, atliekant Europos valstybių: Lietuvos, Vokietijos ir Vengrijos atvejų analizes, tiriamos didžiųjų valstybių konkurencinės praktikos dėl 5G diegimo ir įvertinamos tarpinės laimėtojų/pralaimėtojų tendencijos. Remiantis atvejų analize, tik iš dalies JAV interesus patenkinantys rezultatai Europoje tampa globalesnių tendencijų indikatoriumi ir galimos JAV ir Kinijos pozicijų kaitos tarptautinėje sistemoje priežastimi.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „5G technologijos reikšmė JAV ir Kinijos strateginėje konkurencijoje“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Monika Rasa Spruntulytė

(parašas)

Turinys

Įvadas.....	6
1. Konkurencijos samprata tarptautiniuose santykiuose.....	12
1.1. (Neo)realizmas.....	13
1.2. (Neo)liberalizmas.....	15
1.3. Konstruktivizmas	16
1.4. Varijuojantis konkurencijos aiškinimas tarptautiniuose santykiuose	17
2. Neorealizmo perspektyva Kinijos ir JAV santykių dinamikoje	19
3. JAV ir Kinijos santykiai: nuo bendradarbiavimo iki konkurencijos	21
4. Strateginės konkurencijos spektre – 5G technologija.....	25
5. Kinijos ir JAV konkurencija dėl 5G trečiosiose šalyse	28
5.1. Lietuva	29
5.2. Vokietija.....	34
5.3. Vengrija	39
5.4. Strateginės konkurencijos tendencijos Europos šalyse.....	44
Išvados	46
Literatūros ir šaltinių sąrašas	50
Summary.....	59

Ivadas

Pastaraisiais metais pastebima suaktyvėjusi Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) ir Kinijos Liaudies Respublikos (toliau – Kinija) konkurencinė kova politiniu, ekonominiu, technologiniu, kariniu ir ideologiniu lygmeniu. Abi šalys oficialiai įtvirtino strateginės konkurencijos būseną ir ėmė demonstruoti didesnę priešišumą. Auganti Kinijos įtaka ir su tuo susijusios grėsmės JAV strateginiams interesams tiek viduje, tiek globaliu mastu paskatino naują JAV – Kinijos santykių erą. JAV strateginiuose dokumentuose oficialiai buvo įtvirtintas Kinijos, kaip „strateginės konkurentės“, statusas.¹ Atliepiant pasikeitusį JAV toną ir poziciją, Kinija oficialiai deklaravo ne tik taikaus koegzistavimo siekį, bet ir augančius pajėgumus bei intensyvėjančią konkurencinę aplinką.² Didžiųjų valstybių konkurencijai vykstant įvairiuose sektoriuose, vienu pagrindinių varžybų objektų tapo penktosios kartos judrusis ryšys (toliau – 5G), kuris laikomas ne tik visuotinio skaitmenizavimo procesų pagrindu, bet ir strateginio pranašumo bei galios šaltiniu. 2015 m. Kinija paskelbė strateginį planą „Pagaminta Kinijoje 2025“ (angl.: „*Made in China 2025*“), kuriame valstybė užsibrėžė siekti pasaulinės lyderystės aukštųjų technologijų sektoriuose ir taip vystyti pažangiausią ekonomiką.³ Atsižvelgiant į Kinijos ambicijas, politiniame ir akademiniam lauke buvo pradėta dažniau diskutuoti apie globalius valstybės revizionistinius technologinius ir geopolitinius siekius, kurie leistų ne tik įgyti pranašumą kitų atžvilgiu, sudaryti prielaidas plataus masto varžyboms, bet ir transformuoti tarptautinės sistemos dinamiką. Todėl išskirtinis dėmesys tarpvalstybinių santykių kontekste buvo pradėtas skirti ne 5G technologijos teikiamai naudai, bet labiau su Kinijos strateginiais tikslais siejamos informacinių technologijų kompanijos „Huawei“ keliamoms grėsmėms komunikacijų infrastruktūroje. JAV reaguojant į agresyvią Kinijos technologinės įtakos sklaidą ir jos kompanijų dominavimą 5G srityje, 2018–2020 metais buvo aktyviai vykdoma plataus masto Kinijos ir „Huawei“ sugrėsminimo misija, kurios metu JAV stengėsi suburti ir įtikinti savo sąjungininkes atsisakyti nepatikima laikomos kompanijos įrangos. Diplomatinės misijos rezultatai tapo ne tik JAV saugumo ir įtakos sąjungininkams išbandymu, bet ir tolesnių geopolitinių tendencijų indikatoriumi. Todėl strateginiais dokumentais ir praktiniais veiksmais tarptautinėje arenoje formalizuota antagonistiška dvišalių santykių dinamika yra pagrindiniai įrodymai, jog strateginė konkurencija tarp šalių egzistuoja, o 5G ryšys tampa bene kertiniu varžybų objektu, lemsiančiu ne tik ekonominį ir technologinį pranašumą, bet ir galios pokyčius tarptautinėje sistemoje.

¹ Susan V. Lawrence et al., „U.S.-China Relations.“ *Congressional Research Service*, August 29, 2019, 1. <<https://fas.org/sgp/crs/row/R45898.pdf>> [Žiūrėta 2021 01 20].

² Anthony H. Cordesman, „China’s New 2019 Defense White Paper.“ *Centre of Strategic & International Studies*, July 24, 2019. <<https://www.csis.org/analysis/chinas-new-2019-defense-white-paper>> [Žiūrėta 2021 01 20].

³ Jost Wübbeke et al., „Made in China 2025.“ *MERICs*, No. 2, Aug. 12, 2016, 3. <<https://merics.org/en/report/made-china-2025>> [Žiūrėta 2021 02 03].

Aktualumas. Technologijos visais laikais buvo galios formavimo ir įtakos sklaidos įrankiu, todėl technologiniu pagrindu grįsta konkurencija nepraranda aktualumo ir šiandieniniame geopolitiniame kontekste. Pagrindiniu skaitmenizacijos varikliu laikoma 5G technologija tampa objektu, kuris įgalina ne tik technologinį pranašumą, bet ir didelio masto JAV ir Kinijos konkurenciją. Pastaraisiais metais itin aktyvi lyderiaujančios kompanijos „Huawei“ rolė kitų šalių 5G diegimo procesuose ir reakcingas JAV politinis veikimas tarptautiniu mastu, siekiant užkirsti kelią kompanijos įtakai, padidina 5G reikšmę dvišalėje konkurencijoje. Perfrazuojant klasikinį teiginį, jog, kas valdys 5G, tas valdys pasaulį,⁴ tampa svarbu suvokti technologijų sąryšį su geopolitinėmis pasekmėmis.

Darbo problema. Naujoji 5G technologija dėl potencialaus pranašumo ir grėsmių tampa ne tik technologinio, bet ir geopolitinio lygmens klausimu, galinčiu sąlygoti tarptautinės sistemos pokyčius. Kita vertus, nors 5G saugumo klausimai pastaruoju metu vis labiau politizuojami, iki šiol dažniausiai 5G ryšio diegimo klausimai būdavo analizuojami ganėtinai siaurai, ne visuomet siejant JAV ir Kinijos konkurenciją šioje srityje su globaliais sisteminiiais pokyčiais. Atitinkamai, akademiniam lauke atsiranda poreikis sistemiškiau ir plačiau tirti 5G įtaką šiuolaikinių JAV ir Kinijos konkurencinių santykių kontekste, tai konceptualizuojant teorinėmis tarptautinių santykių prielaidomis ir į analizę įtraukiant konkurenciniu lauku tapusias Europos šalis.

Tyrimo objektas. 2018–2020 metais suaktyvėjusi strateginė konkurencija tarp JAV ir Kinijos dėl 5G ryšio diegimo Europos šalyse.

Tikslai. 1) Konceptualizuoti konkurencijos sampratą; 2) ištirti JAV ir Kinijos strateginės konkurencijos ypatybes ir tendencijas Europos šalyse; 3) paaiškinti 5G technologijos reikšmę didžiųjų galių konkurencinių santykių dinamikai bei tarptautinės sistemos pokyčiams.

Uždaviniai:

1. Apsibrėžti konkurencijos sampratą remiantis realizmo, konstruktyvizmo ir liberalizmo teorinėmis prielaidomis.
2. Išanalizuoti Kinijos ir JAV konkurencinių santykių prigimtį ir raidą.
3. Išanalizuoti 5G technologijos sugrėsminimą tarptautiniuose santykiuose.
4. Ištirti konkurenciją dėl 5G diegimo Lietuvoje, Vokietijoje ir Vengrijoje, įvertinant varžovų naudojamą konkurencines strategijas ir praktikas.
5. (Neo)realizmo prielaidomis įvertinti konkurencinės kovos laimėtojų/pralaimėtojų tarpines tendencijas ir jų geopolitines pasekmes.

⁴ Arthur Herman, „Who’s Winning-And Who’s Losing The War Over 5G.“ Forbes, June 9, 2020. <<https://www.forbes.com/sites/arthurherman/2020/06/09/whos-winning-and-whos-losing-the-war-over-5g/?sh=7813fe3b104e>> [Žiūrėta 2021 02 03].

Metodologija. Siekiant atsakyti į išsikeltus klausimus ir pasiekti suformuluotus tikslus, magistro darbo tyrimas remsis kokybiniais metodais – atvejų analizėmis. Tarptautinių santykių disciplinoje atvejų analizės metodas yra naudojamas dažnai, nes, apimant platų ir skirtingą informacijos šaltinių spektrą, leidžia išsamiau tyrinėti teorinę evoliuciją, atsakyti į tyrimo išsikeltus klausimus *kaip ir kodėl?* ir iš kelių individualių atvejų pastebėti skirtingas jų ypatybes bei bendrus vardiklius. Taigi tokio tipo metodologija padeda giliau nagrinėti tam tikrą reiškinį, formuoti generalizacijas ir pateikti įtikinamesnius argumentus.⁵

Teorinėje dalyje, siekiant apsibrėžti pagrindinę strateginės konkurencijos koncepciją, bus remiamasi realizmo, konstruktyvizmo ir liberalizmo prielaidomis. Vėliau, siekiant suvokti JAV ir Kinijos santykių dinamiką, šalių interesus, 5G keliamus iššūkius tarptautiniams santykiams, bus remiamasi pirminiais bei antriniais šaltiniais: strateginiais valstybių dokumentais, akademinė literatūra, ekspertinėmis analizėmis ir tyrimais. Tiriamojoje dalyje, siekiant analizuoti strateginės konkurencijos praktinį veikimą trečiojoje šalyje, bus analizuojami oficialūs valstybių dokumentai, politinės deklaracijos ir žiniasklaidos publikacijos.

Tyrimo laikotarpiu pasirinkti 2018–2020 metai, nes: 1) šiuo laikotarpiu pastebimas Kinijos 5G sprendimų sklaidos suaktyvėjimas tarptautiniu mastu; 2) JAV aiškiai įvardijo Kinijos kompanijos „Huawei“ diegiamą 5G ryšio įrangą kaip grėsmę saugumui⁶ ir oficialiai tai įtvirtino 2019 m. gegužę, uždraudžiant ją savo komunikacijų infrastruktūroje.⁷ Po šių įvykių pastebėti suaktyvėję priešiški santykiai su Kinija ir dar aktyvesnis JAV veikimas globaliu mastu, siekiant stabdyti „Huawei“ 5G įrangos diegimą svetur.

Tyrimo dalyje bus koncentruojamasi į Europos regioną, kuris yra strategiškai svarbus tiek JAV, tiek Kinijos interesams, o pastaruoju metu tapo ir aktyviu technologinių varžybų lauku. Daroma prielaida, jog Europos valstybių politinės pozicijos dėl „Huawei“ diegiamo 5G skiriasi ne tik dėl individualių šalių interesų, bet ir dėl didžiųjų valstybių pasitelkiamų konkurencinių strategijų. Tyrimo atvejų skaičiui esant ribotam, bus analizuojami Lietuvos, Vokietijos ir Vengrijos atvejai, kuriuose pastebimos: 1) skirtingos Kinijos ir JAV konkurencinės strategijos ir praktikos; 2) skirtingos valstybių galutinės pozicijos, varijuojančios nuo *leidimo*, *balansavimo* (nėra principinio draudimo) iki *draudimo* „Huawei“ dalyvauti 5G ryšio diegimo procesuose. Atvejų analizės bus lyginamos

⁵ Johanna Gustafsson, „Single case studies vs. multiple case studies: A comparative study.“ Literature review, *Halmstad University*, 2017 01 12. <<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1064378/FULLTEXT01.pdf>> [Žiūrėta 2021 02 04].

⁶ „Trump says Huawei is a security risk as NATO seeks secure 5G.“ *Reuters*, December 4, 2019. <<https://www.reuters.com/article/us-nato-summit-huawei/trump-says-huawei-is-a-security-risk-as-nato-seeks-secure-5g-idUSKBN1Y81U1>> [Žiūrėta 2021 02 04].

⁷ „Securing the Information and Communications Technology and Services Supply Chain.“ Executive Order 13873, *Federal Register*, May 17, 2019. <<https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2019-05-17/pdf/2019-10538.pdf>> [Žiūrėta 2021 02 04].

tarpusavyje, todėl tai padės suprasti didžiųjų šalių įtakos tendencijas – kas turi didesnę svertą strateginių šalių apsisprendimui ir tarptautiniu mastu.

Tyrime pripažįstami ir tam tikri atvejų analizių ir informacijos tikslumo ribojimai, turint omenyje tiek atvejų skaičių, tiek tai, jog tam tikros Kinijos ir JAV įtakos priemonės ne visada yra viešos. Taip pat Kinijos strateginiams dokumentams dažnai esant sunkiau prieinamiems, tiriamasis darbas labiau fokusuosis į JAV konkurencinę poziciją. Magistro darbo tyrimas nesiekia pateikti baigtinių atsakymų, tačiau labiau suproblemiti tyrimo objektą tarptautinių santykių disciplinos suteikiamais įrankiais, parodyti dabartines konkurencijos tendencijas ir jų galimą įtaką tarptautiniams santykiams.

Literatūros apžvalga. Karybos, transporto, komunikacijų ir kitos technologijos visais laikais aktyviai darė įtaką tarptautinių santykių dinamikai, nes kuria naujas galimybes ir grėsmes. Šaltojo karo metu atsiskleidusi JAV ir SSRS geopolitinė ir ideologinė konfrontacija, pasitelkiant technologijas kaip geopolitinės konkurencijos įrankį varžybose dėl kosmoso užkariavimo ir branduolinės ginkluotės tobulinimo, į akademines diskusijas įnešė naujus technologijų sugrėsminimo ir išskirtinės įtakos tarptautinės sistemos transformacijai klausimus.⁸

8–9 deš. tarptautinių santykių slinktys ir galios maksimizavimo tyrimai rėmėsi komunikacijos technologijų sklaida ir su tuo susijusiu valstybių tarpusavio santykių intensyvėjimu.⁹ Tuo tarpu XXI amžiaus technologijos keičia ne tik savo veikimo principus, panaudojimo praktikas, bet ir įgauna dar didesnę reikšmę tarptautiniuose santykiuose. Todėl pastaraisiais metais akademiniam lauke pradėtos aktyviau analizuoti naujųjų komunikacijos ir informacinių technologijų, kaip daiktų internetas, didieji duomenys ar kitų, sąveikos tarptautinės sistemos ir galios kontekste.¹⁰ Tarptautiniuose santykiuose technologijos padeda apibrėžti valstybių galią, konkurencinį pranašumą bei įtaką, nes technologinė pažanga gali lemti galių persiskirstymą tarptautinėje sistemoje, įgalinti bendradarbiavimo ir konfliktų pasireiškimą, (trans)formuoti ryšius tarp valstybių, skatinti struktūros, normų pokyčius¹¹ bei sustiprinti esamas ir kurti naujas grėsmes.¹² Viena pagrindinių XXI a. technologijų tampa naujos kartos judrusis 5G ryšys. Svarbiausiu varomuoju vystymosi faktoriumi

⁸ Fabio Rugge, „Emerging Disruptive Technologies and International Stability.“, (Kn.) Fabio Rugge (sud.), *The Global Race for Technological Superiority*, Brookings, Milan: Ledizioni LediPublishing, November 2019, 13-54. <https://www.ispionline.it/sites/default/files/publicazioni/ispi_cybsec_2019_web2.pdf> [Žiūrėta 2021 02 06].

⁹ Robert Keohane, „Power and Interdependence in the Information Age.“ *Foreign Affairs*, Vol. 77, No. 5, (Sept.-Oct.) 1998, 81-94. <<https://www.jstor.org/stable/20049052>> [Žiūrėta 2021 02 07].

¹⁰ Andrej Zwitter, „Big Data and International Relations.“ *Ethics & International Affairs*, Vol. 29, Issue 4, 11 December 2015, 377–389. <<https://doi.org/10.1017/S0892679415000362>> [Žiūrėta 2021 02 07].

¹¹ Daniel W. Drezner, „Technological change and international relations.“ *International Relations*, Vol. 33(2), March 20, 2019, 286–303. <<https://doi.org/10.1177/0047117819834629>> [Žiūrėta 2021 02 10].

¹² James Johnson, „Artificial intelligence & future warfare: implications for international security.“ *Defense & Security Analysis*, 35(2), 24 Apr. 2019, 147-169. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14751798.2019.1600800>> [Žiūrėta 2021 02 10].

laikoma technologija potencialiai įgalins reikšmingus pokyčius įvairiose srityse ir bus vienas pagrindinių elementų galios viršenybės formavime bei dar labiau suskaldys valstybes, dėl jų sugebėjimų išnaudoti technologinę raidą globalioje aplinkoje.¹³ Taigi technologijoms esant svarbiu tarptautinių santykių objektu, galima pastebėti, jog akademiniam lauke jos dažnai aptariamos remiantis realizmo, kritinių teorijų, konstruktyvizmo, saugumizavimo ir kitomis tarptautinių santykių teorinėmis prieigomis.

Pastaraisiais metais akademinėje literatūroje pradėta pastebimai daugiau kalbėti apie ambicingą Kinijos kilimą technologinėje ir ekonominėje srityje, kas kuria prielaidas konkurenciniams santykiams. Kinija matoma kaip revizionistinė autoritarinė valstybė, turinti vis labiau augančius pajėgumus, siekianti didesnių globalios įtakos sklaidos galimybių ir dėl to tampanti pagrindiniu konkurentu JAV. Technologijos – viena pagrindinių strateginių sričių, per kurią šalis siekia savo globalių tikslų. Kinijos užsienio politikos analizėse, kartu su „Vienos juostos, vieno kelio“ iniciatyvos tyrimais, įvedamas „Skaitmeninio šilko kelio“ terminas, kuris nusako strategines Kinijos ambicijas diegti ir tobulinti telekomunikacijų infrastruktūros projektus, taip didinant savo ekonominę, politinę ir technologinę įtaką svetur.¹⁴ Todėl, pasak Ainikki Riikonen, Kinijai siekiant laimėti konkurencinėje kovoje, įgyti strateginį pranašumą ir sustiprinti globalią kontrolę, gali būti panaudojamos technologinės – komunikacinės priemonės, veikiančios sprendimų priėmimą, trikdančios informacinę erdvę bei naikinančios komunikacijos sistemas.¹⁵ Teigiama, jog nuo technologinio pranašumo gali priklausyti Kinijos sėkmė stiprinti tarptautinę geopolitinę, technologinę lyderystę ir įtaką, įgyvendinti kitus strateginius interesus bei transformuoti pasaulio tvarką.¹⁶

Išskirtinis dėmesys konkurenciniame dvišalės kovos lauke pradėtas skirti 5G ryšio technologijos klausimui, daugiausiai įtraukiant Kinijos privataus – viešojo sektorių sąveikų kuriamas potencialias grėsmes civiliniam ir nacionaliniam saugumui. Grėsmių laukas JAV atžvilgiu praplečiamas, nes Kinijos veikimas per 5G ryšio infrastruktūrą matomas kaip tiesioginė grėsmė nacionaliniam saugumui bei globaliai įtakai.¹⁷ Reaguojant į Kinijos ambicijas, JAV transformavo savo santykius su Kinija ir apskritai pradėjo ją laikyti strategine konkurente, keliančia egzistencinę

¹³ Ainikki Riikonen, „Decide, Disrupt, Destroy: Information Systems in Great Power Competition with China.“ *Strategic Studies Quarterly*, Vol. 13, No. 4, (Winter) 2019, 122-145. <<https://www.jstor.org/stable/10.2307/26815049>> [Žiūrėta 2021 02 11].

¹⁴ Clayton Cheney, „China’s Digital Silk Road Could Decide the US-China Competition.“ *Council on Foreign Relations*, September 26, 2019. <<https://www.cfr.org/blog/chinas-digital-silk-road-strategic-technological-competition-and-exporting-political>> [Žiūrėta 2021 02 15].

¹⁵ Riikonen, 124.

¹⁶ Cheney.

¹⁷ Yu Jie, „China’s Technological Prowess: Implications for Global Alliances.“ Kn. Alessia Amighini (sud.) et al., *China’s Race to Global Technology Leadership*, ISPI report, Milano: Ledizioni LediPublishing, May 2019, 40-55. <https://www.ispionline.it/sites/default/files/publicazioni/report_china-global-technology-leadership.pdf> [Žiūrėta 2021 02 15].

grėsmę geopolitinei pozicijai tarptautinėje sistemoje ir liberaliai demokratinei pasaulio tvarkai,¹⁸ o susirūpinus Kinijos technologine skverbtimi, naujos kartos ryšio diegimo klausimai pradėti vertinti kaip svarbus lūžio taškas santykiuose.¹⁹

Akademiniam ir politiniam lauke galima fiksuoti, jog požiūris į Kiniją pasikeitė ir kitose šalyse. Europoje, Pietryčių Azijoje ir kituose regionuose tam tikras Kinijos sugrėsminimas taip pat vyksta, ypatingai suvokus realią Kinijos įtakos grėsmę valstybių sąveikai ir santykiams su JAV, todėl šie regionai tampa svarbiu konkurencijos lauku.²⁰ Technologinei konkurencijai intensyvėjant ir pradant įgyvendinti 5G technologiją, vis dažniau yra pateikiamos tarptautinių organizacijų ir ekspertų rekomendacijos įvairioms šalims, kaip reaguoti į kylančias grėsmes ir išnaudoti Kinijos plėtojamo 5G ryšio potencialą, patariant atsižvelgti ne tik į priklausomybės nuo tiekėjų mažinimą ir kuo ankstesnį kibernetinio atsparumo didinimą,²¹ bet ir transformuojant politiką, teisės aktus, piliečių suvokimą.²² Akademiniam lauke analizuojant JAV ir Kinijos santykių raidą ir ypatybes, nepamiršamos ir konkurencinių santykių baigtys, varijuojančios nuo teoriškai įmanomos tiesioginės konfrontacijos iki praktiškai labiau tikėtinos dvišalės koegzistencijos būsenos.²³

Tikėtina, jog dėl sąlyginio temos naujumo Kinijos ir JAV konkurencinių santykių tyrimų, specifiskai įtraukiant aukštųjų technologijų elementus, Lietuvos akademiniame lauke yra nedaug. Tai labiau politinių ir ekspertinių įžvalgų laukas, kuriame bene daugiausiai apie 5G ryšio ir Kinijos grėsmes valstybės saugumui Lietuvos politiniame kontekste pasisako Vilniaus politikos analizės instituto vyriausias analitikas Marius Laurinavičius²⁴ bei Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto (VU TSPMI) docentas Konstantinas Andrijauskas. K. Andrijauskas analizuoja Lietuvoje augančius Kinijos interesus, 5G ryšio diegimo sugrėsminimą

¹⁸ Thomas Ambrosio, Carson Schram, Preston Heopfner, „The American securitization of China and Russia: U.S. geopolitical culture and declining unipolarity.“ *Eurasian Geography and Economics*, Vol. 61, No. 2, 2020 12 26, 162-194. <<https://doi.org/10.1080/15387216.2019.1702566>> [Žiūrėta 2021 02 15].

¹⁹ Lindsay Gorman, „5G Is Where China and the West Finally Diverge.“ *The Atlantic*, January 5, 2020. <<https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2020/01/5g-where-china-and-west-finally-diverge/604309/>> [Žiūrėta 2021 02 15].

²⁰ Philippe Le Corre, „On China’s Expanding Influence in Europe and Eurasia.“ (Testimony), *Carnegie Endowment for International Peace*, May 9, 2019. <<https://carnegieendowment.org/2019/05/09/on-china-s-expanding-influence-in-europe-and-eurasia-pub-79094>> [Žiūrėta 2021 02 15].

²¹ Kadri Kaska, Henrik Beckvard, Tomáš Minárik Huawei, „5G and China as a Security Threat.“ *Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence*, 2019, 20-21. <<https://ccdcoe.org/uploads/2019/03/CCDCOE-Huawei-2019-03-28-FINAL.pdf>> [Žiūrėta 2021 02 15].

²² Rugge, 13-54.

²³ David Shambaugh, „U.S.-China Rivalry in Southeast Asia.“ *International Security*, Vol. 42, No. 4, May 1, 2018, 85-127. <https://www.mitpressjournals.org/doi/full/10.1162/isec_a_00314> [Žiūrėta 2021 02 20].

²⁴ Marius Laurinavičius, „Humanitarinė pagalba ar politinis Trojos arklys.“ *LRT.lt*, 2020 03 25. <<https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1154285/marius-laurinavicius-humanitarine-pagalba-ar-politinis-trojos-arklys>> [Žiūrėta 2021 02 24].

nacionaliniu lygiu²⁵ bei valstybės naudojamas įtakos priemonės.²⁶ Todėl Lietuvos akademiniam lauke matomas potencialas praplėsti akademinę diskusiją 5G ryšio reikšmės strateginėje konkurencijoje perspektyva, kuri detaliau atskleistų galimas geopolitines pasekmes JAV ir Kinijos galių pozicijoms, partnerių bendradarbiavimui, tarptautiniam saugumui ir stabilumui.

1. Konkurencijos samprata tarptautiniuose santykiuose

Siekdamos savo interesų ir tikslų įgyvendinimo tarptautinėje arenoje, šalys taiko įvairias sąveikų variacijas: nuo bendradarbiavimo, neutralumo iki konkurencijos dėl varijuojančių tikslų ar tiesioginio konflikto. Nagrinėjant dabartinių JAV ir Kinijos santykių spektrą, raktiniu žodžiu tampa oficialiai deklaruojama *strateginė konkurencija*. Tarpvalstybinių sąveikų spektre atsidurianti konkurencijos sąvoka tiek tarptautinių santykių disciplinoje, tiek praktinėje politikoje yra vartojama itin dažnai, ypačingai pastaraisiais metais. Pavyzdžiui, sąvokos *didžiųjų galių konkurencija* arba *strateginė konkurencija* JAV strateginiuose dokumentuose labiausiai išryškėjo 2017 m. JAV Nacionalinio saugumo strategijoje, o 2018 m. Nacionalinėje gynybos strategijoje raktiniai žodžiai *ilgalaikė strateginė konkurencija* buvo minimi bent keliolika kartų.²⁷ Taigi konkurencijos konceptas tarptautiniuose santykiuose yra naudojamas kaip savaimė suprantamas dvišalių santykių elementas, kuris visgi nėra vienareikšmiškai argumentuojamas tarptautinių santykių disciplinoje.

Politikos analizės centro RAND sudaryta teorinė matrica suteikia galimybę konceptualizuoti konkurencinių santykių prigimtį, priežastis ir raidą tarptautiniuose santykiuose. Bendrai konkurencija tarptautinių santykių teorijoje yra apibrėžiama per tris elementus: 1) tai yra tam tikra priešiška būseną tarp valstybių, kurioje, nesukeliant tiesioginio konflikto, 2) norima įgauti pranašumą prieš varžovą, 3) siekiant tam tikrų ribotų, bet itin reikšmingų valstybės egzistavimui ir veikimui resursų/tikslų/interesų.²⁸ Todėl pagrindiniais konkurencijos analizės faktoriais tampa *valstybių charakteris, tikslai, naudojamos strategijos ir konkurenciją intensyvinantys/ribojantys elementai*.²⁹ Nagrinėjant valstybių charakterį, įtraukiami tokie analizės elementai, kaip režimas, identitetas, ideologija, revizionistiniai polinkiai ir lyderių pasaulėžiūra.³⁰ Ne ką mažiau svarbūs ir

²⁵ Konstantinas Andrijauskas, *Kinijos ir Lietuvos santykiai 2020 m.: Nusimetant kaukes?* Rytų Europos studijų centras, 2021 sausis. <https://www.eesc.lt/wp-content/uploads/2021/01/SINO-LITHUANIAN-RELATIONS_leidinys_A4_LT.pdf> [Žiūrėta 2021 02 24].

²⁶ Konstantinas Andrijauskas, *The Dragon and the Knight: China's Growing Presence in Lithuania*. Rytų Europos studijų centras, February 16, 2020. <http://www.eesc.lt/uploads/news/id1137/v07_Dragon-and-Knight_leidinys_A4.pdf?fbclid=IwAR2ImdjH30vzB1KR9c0C_dS_VWJMwmr0V9AuTBjdLtWYbBnmR6TL4BBaW6L> [Žiūrėta 2021 02 24].

²⁷ Alexander Boroff, „What is Great-Power Competition, Anyway?“ *Modern War Institute*, 2020 04 17. <<https://mwi.usma.edu/great-power-competition-anyway/>> [Žiūrėta 2021 02 24].

²⁸ Michael J. Mazarr et.al., „Understanding the Emerging Era of International Competition Theoretical and Historical Perspectives.“ (Research Report), *RAND*, 2018, 4-6. <https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2726.html> [Žiūrėta 2021 02 26].

²⁹ Ten pat, 13.

³⁰ Ten pat, 13-17.

siekiami valstybių tikslai: saugumas, galia, statusas, prestižas, resursai, ekonominė gerovė, technologinis pranašumas, teritorija ar įtaka vyraujančiai tarptautinei tvarkai.³¹ Savo tikslams pasiekti, konkuruojančios valstybės vykdo specifines pranašumą didinančias strategijas savo varžovo atžvilgiu, kurios varijuoja nuo izoliacionizmo, hegemonijos, aljansų formavimo iki provokavimo praktikų.³² Tuo tarpu poliškumas, hegemoninės galios silpnėjimas, netikrumas yra apibūdinami kaip konkurenciją intensyvinantys veiksniai, o ekonominė priklausomybė, branduoliniai pajėgumai, tarptautinės institucijos, skaidumas ir demokratinis valdymo režimas – kaip moderuojantieji faktoriai.³³ Visgi, norint geriau suprasti konkurencijos dinamiką, svarbu tai apsibrėžti remiantis skirtingų tarptautinių santykių teorijų formuojamomis sampratomis.

1.1. (Neo)realizmas

Realizmo teorijoje pagrindinis dėmesys yra skiriamas didžiosioms galioms, kurios ne tik įsitraukia į tarpusavio varžybas dėl savanaudiškų interesų, bet ir apskritai labiausiai veikia kitus tarptautinius subjektus, formuoja tarptautinės sistemos dinamiką.³⁴ Realizmo teorija konstruojama fundamentaliais pagrindais: anarchinėje sistemoje valstybės pagrindiniu tikslu laiko racionalius interesus: išlikimą, saugumą, galios maksimizavimą. Tokioje būsenoje, kurioje anarchinė būseną yra pastovus kintamasis, egzistuoja baimė ir nepasitikėjimas kitų veiksmais, sukuriama prielaidos nuolatinei valstybių konkurencijai ar net tiesioginiams konfliktams dėl saugumo. Visgi neatmetamos ir bendradarbiavimo galimybės, siekiant užtikrinti bendrą tarptautinės sistemos saugumą.³⁵ Egzistuojant keliems realizmo tipams, skirtingai aiškinantiems valstybių sąveikos strategijų pasirinkimo logiką, gynybinis ir puolamasis realizmas bene aiškiausiai išskiria konkurenciją, kaip esminį kintamąjį santykių spektre.

Gynybinio realizmo teorijoje aiškinant valstybių veikimo logiką tarptautinėje erdvėje, akcentuojamas saugumo maksimizavimas, sąlyginės galios kaupimas ir galios balansas. Todėl tiriant konkurencinių santykių ypatybes, atsiranda ir tarpvalstybinio bendradarbiavimo perspektyvos, kurios siejamos ne tik su pasipriešinimu kylančiai grėsmei, bet ir apskritai su konfliktų išvengimu. Gynybinio realizmo atstovas K. Waltz šiame kontekste apibrėžė sąlygas ir ribas valstybių galios maksimizavimui ir kontrargumentavo konfliktų tarptautinėje sistemoje neišvengiamumą. Aiškinant tarpvalstybinius santykius daugiapriežastingumu, bene pagrindinis dėmesys skiriamas anarchijos formuojamam ir savipagalbos principu grįstam siekiui išlikti, kas sudaro palankesnes sąlygas varžytis

³¹ Ten pat, 19-23.

³² Ten pat, 25.

³³ Ten pat, 27-31.

³⁴ William C. Wohlforth, „Realism.“ *The Oxford Handbook of International Relations*, Sep 2009. <<https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199219322.001.0001/oxfordhb-9780199219322-e-7>> [Žiūrėta 2021 03 01].

³⁵ Glenn H. Snyder, „Alliance Theory: A Neorealist First Cut.“ *Journal of International Affairs*, Vol. 44, No. 1, (Spring/Summer) 1990, 103-123. <<https://www.jstor.org/stable/24357226>> [Žiūrėta 2021 03 01].

tarpusavyje dėl galios maksimizavimo ir saugumo užtikrinimo.³⁶ Visgi konkurenciją laikydamas anarchijos determinuotu tarptautinių santykių elementu, teoretikas išskiria ir konkurenciją ribojančius veiksnius, kaip ribotas galios kaupimas, aljansų kūrimas galios balanso ir saugumo užtikrinimui bei stabilus tarptautinės sistemos poliariškumas.³⁷ Waltz teigia, jog valstybės savo materialinę galią turėtų didinti tiek, kad būtų užtikrintas pamatinis jų egzistencinis saugumas: jei galia didinama kitų saugumo sąskaita, gali kilti saugumo dilema, kurianti prielaidas konfliktui, kurio valdymui gali būti buriamos bendrų interesų vedamos valstybių koalicijos prieš kylančios valstybės grėsmę. Kitu atveju, sukauptus per mažai galios – kyla paskatos stipresnių šalių agresijai.³⁸ Todėl valstybės labiau laikomos saugumo, o ne galios maksimizuotojomis, kas potencialiai neturėtų skatinti konkurencinių praktikų ir perteklinės galios kaupimo.³⁹ Pats bendradarbiavimo potencialas yra suvokiamas kaip riboto veikimo dėl struktūrinių ypatybių kaip, pavyzdžiui, didesnio valstybių orientavimosi į santykinę naudą ir neužtikrintumo.⁴⁰

Kitas gynybinio realizmo atstovas S. Walt, remdamasis fundamentaliomis gynybinio realizmo prielaidomis, išskiria kelis pagrindinius aljansų kūrimosi skatinimo faktorius, kaip bendra grėsmė, saugumo, išlikimo ir įtakos siekis.⁴¹ Patį aljansų kūrimo mechanizmą iš inicijuojančios pusės perspektyvos Walt nagrinėja per kyšininkavimo (angl.: *bribery*) ir skverbimosi (angl.: *penetration*) praktikas, kurių pagrindinės sėkmės sąlygos yra bendras interesuotumas ir pasitikėjimas. Kyšininkavimo atveju valstybė gali teikti ekonominę ir/ar karinę pagalbą už sąjunginių palaikymą, tuo tarpu skverbties strategija skatina sąjungininkų ieškančią valstybę kitus subjektus veikti netiesiogiai, per valstybės pareigūnus, lobistines praktikas ir visuomenės nuomonės formavimą.⁴²

Naujojo gynybinio realizmo atstovas Ch. L. Glaser, taikydamas neorealizmo ir racionalizmo teorijų kombinaciją, teigia priešingai nei dauguma realistų – vien anarchinė tarptautinė būseną nedeterminuoja valstybių konkurencijos, todėl akcentuojamas racionalus bendradarbiavimo formų pasirinkimas, siekiant didesnio saugumo. Remiantis Glaser teoriją nagrinėjusios A. Tumkevič išvalgomis: „Glaserio valstybės – tai racionalūs, saugumo siekiantys veikėjai, kurie renkasi bendradarbiavimą, kai tarptautinio saugumo lygis mažėja, o konfrontacijos intensyvumas didėja, didindamas ginkluoto konflikto arba karo tikimybę“.⁴³ Todėl aiškinant dėl nepasitikėjimo ir baimės

³⁶ Kenneth Waltz, *Theory of international politics*. New York: McGraw-Hill, 1979, 102-128.

³⁷ Ten pat, 163-170.

³⁸ Kenneth Waltz, „The Origins of War in Neorealist Theory.“ *The Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 18, No. 4, *The Origin and Prevention of Major Wars*, The MIT Press, (Spring) 1988, 615-628. <<https://www.jstor.org/stable/204817>> [Žiūrėta 2021 03 03].

³⁹ Waltz, *Theory of international politics*, 126.

⁴⁰ Ten pat, 105-107.

⁴¹ Stephen M. Walt, „Alliance Formation and the Balance of World Power.“ *International Security*, Vol. 9, No. 4, (Spring) 1985, 3-43. <<https://www.jstor.org/stable/2538540>> [Žiūrėta 2021 03 03].

⁴² Ten pat, 27-33.

⁴³ Agnija Tumkevič, „Tarptautinio bendradarbiavimo ir konflikto potencialas kibernetinėje erdvėje.“ Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2019, 38.

kylančią konkurenciją, ji yra vertinama kaip iracionali ir nenaudinga valstybės politika, dėl kylančių didelių saugumo kaštų bei konflikto rizikų. Tuo tarpu saugumo siekiančių, gynybine strategija besivadovaujančių ir tokią poziciją aiškiai komunikuojančių valstybių santykiai bus linkę plėtotis bendradarbiavimo linkme.⁴⁴ Taigi remiantis skirtingais gynybinio realizmo aiškinimais, bendrai konkurencijos fenomenas gali būti suvokiamas kaip instinktyvus žingsnis valstybių santykių raidoje, siekiant saugumo interesų. Tokia būseną daugiau ar mažiau gali būti kontroliuojama bendradarbiavimo pagalba, tai suvokiant ne tik kaip galios balansą užtikrinantį veiksnį, o kaip konfrontacijos galimybes mažinančią strategiją.

Kitokį požiūrį pateikia puolamojo realizmo atstovas J. Mearsheimer, kurio aiškinimas daugiau atspindi klasikinį realizmą: anarchinė tarptautinės sistemos struktūra įgalina valstybes neribotai maksimizuoti savo galią ir siekti regioninės hegemonijos dėl saugumo ir išlikimo. Todėl jo teorija remiasi 5 tezėmis: 1) tarptautinė sistema yra anarchiška; 2) didžiosios valstybės turi puolamuosius karinius pajėgumus, kurie gali būti panaudojami prieš viena kitą; 3) valstybės negali būti užtikrintos dėl kitų valstybių ketinimų; 4) pagrindinis didžiųjų valstybių tikslas – išlikimas ir saugumas; 5) didžiosios valstybės – racionalūs veikėjai, kurie yra linkę apskaičiuoti savo veiksmų kaštus ir naudą.⁴⁵ Remiantis tuo, implikuojama, jog neegzistuojant viršvalstybinei viršenybei, valstybė tampa vieninteliu veikėju, savipagalbos būdu galinčiu padėti apsisaugoti nuo egzistencinių grėsmių ir maksimaliai užtikrinti saugumą, todėl privalančiu didinti savo galią ir siekti hegemonijos.⁴⁶ Nors šioje teorijoje ir nėra atmetama valstybių bendradarbiavimo galimybė, tačiau anarchinė sistema kuria palankesnes sąlygas agresyviai ir konkurencingai didžiųjų valstybių politikai viena kitos atžvilgiu, dėl netolygių galios ir materialinių pajėgumų. Tokie teiginiai prieštarauja gynybinio realizmo teorijai, ne tik dėl neriboto galios kaupimo siekio, bet ir dėl aljansų įtakos, kuri matoma kaip neefektyvi sutramdyti kylančią naują galią dėl kolektyvinio veiksmo problemos.⁴⁷ Taigi puolamojo realizmo perspektyvoje didžiosioms valstybėms siekiant galutinio tikslo – hegemonijos, užtikrinančios galios balansą ir stabilumą, konkurenciją galima matyti kaip neišvengiamą santykių elementą, ribojantį ilgalaikes bendradarbiavimo galimybes.

1.2. (Neo)liberalizmas

Liberalizmo teorija konkurenciją laiko svarbia ekonominės ir politinės sistemos dalimi.

A. Moravcsik pabrėžia, jog dėl skirtingų interesų, nelygybės bei ribotų išteklių konkurencija ir

⁴⁴ Charles Glaser, *Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*. New Jersey: Princeton University Press, 2010.

⁴⁵ John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: W. Norton, 2001.

⁴⁶ Ten pat, 31.

⁴⁷ Sverrir Steinsson, „John Mearsheimer’s Theory of Offensive Realism and the Rise of China.“ *E-International Relations*, Mar. 6, 2014. <<https://www.e-ir.info/2014/03/06/john-mearsheimers-theory-of-offensive-realism-and-the-rise-of-china/>> [Žiūrėta 2021 03 05].

konfliktai yra neišvengiami, tačiau egzistuoja ir kitas racionalus pasirinkimas – kooperacija. Todėl nagrinėjant valstybių sąveikas, labiau pabrėžiama ne politinę kontrolę ir grėsmę fundamentalioms liberalizmo vertybėms skatinančių konfliktų, o bendradarbiavimo svarba.⁴⁸ Svarbiu elementu tampa ir prie liberalizmo formavimosi prisidėjusi demokratinės taikos teorija, kuri teigia, jog demokratinės valstybės nelinkusios konfliktuoti dėl bendrų institucinių normų, vidinių valdžios ribojimų, aukštos jėgos naudojimo kartelės ir kitų faktorių, kas skatina didesnes bendradarbiavimo galimybes tarpusavyje. Šių kriterijų neatitinkančios valstybės, matomos kaip tam tikros priešininkės, todėl jų atžvilgiu įmanoma ir kitokio pobūdžio sąveika.⁴⁹ Ypatingai neoliberalistinis institucionalizmas, iškelia vidinių institucijų ir tarptautinių organizacijų svarbą, kuri riboja valstybės galią, antagonistinius procesus ir skatina tarpvalstybinį bendradarbiavimą. Todėl, kaip teigia neoliberalizmo atstovai R. Keohane ir L. Martin, politinėje sistemoje, kuriančioje šalių tarpusavio priklausomybę, panašius interesus turinčios šalys jungiasi į tarptautinius susitarimus ir institucijas, kurios ne tik užtikrina tarpusavio naudą, didina susivienijusių valstybių galios mastą,⁵⁰ bet ir nurodo fundamentalias galios naudojimo taisykles, todėl savo prasme apriboja pavienių valstybių galią.⁵¹ Taigi remiantis liberalizmo perspektyva, konkurencija yra matoma kaip visuomet egzistuojantis politinių ir ekonominių procesų variklis, nesumažinantis kooperacijos galimybių ir atitolinantis destruktivias konkurencines pasekmes.

1.3. Konstruktyvizmas

Konstruktyvizmas remiasi prielaida, jog priešo – draugo, saugumo – grėsmių sampratos yra socialiai konstruojamos, t.y. priklauso nuo tapatybinės dinamikos ir interpretacijų, kas veikia valstybių konkurencinių ir kooperacinių santykių formavimąsi. A. Wendt, oponuodamas realizmo ir liberalizmo sampratoms, kurios į tarptautinių santykių aiškinimą neįtraukia identiteto svarbos, teigia, jog egzistuojant anarchinei sistemai, per savęs ir kito suvokimą bei su tuo susijusias praktikas, formuojasi skirtingos tapatybės, lūkesčiai ir interesai, kaip saugumas, išlikimas, autonomija, ekonominė gerovė ir kolektyvinė savigarba (angl.: *collective self-esteem*).⁵² Vienai valstybei kitą interpretuojant priešišškai, jaučiant grėsmę ir nepasitikėjimą dėl pastarosios naudojamų praktikų, tai gali sąlygoti lūkesčius ir tolesnius, į konkurenciją ar konfliktą vedančius veiksmus. Tuo tarpu pozityvus kito interpretavimas, bendros tapatybės ir kolektyvinis saugumo suprantamas gali sudaryti

⁴⁸ Andrew Moravcsik, „Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics.“ *International Organization*, Vol. 51, No. 4, (Autumn) 1997, 513-553. <<https://www.jstor.org/stable/2703498>> [Žiūrėta 2021 03 05].

⁴⁹ John Macmillan, „Liberalism and the Democratic peace.“ *Review of International Studies*, Vol. 30, No. 2, Apr. 2004, 179-200. <<https://www.jstor.org/stable/20097909>> [Žiūrėta 2021 03 10].

⁵⁰ Robert O. Keohane, Lisa L. Martin, „The Promise of Institutional Theory.“ *International Security*, Vol. 20, No. 1, (Summer) 1995, 39-51. <<https://www.jstor.org/stable/2539214>> [Žiūrėta 2021 03 10].

⁵¹ Jeffrey W. Meiser, „Introducing Liberalism in International Relations Theory.“ E-International Relations Publishing, Feb. 18, 2018. <<https://www.e-ir.info/2018/02/18/introducing-liberalism-in-international-relations-theory/>> [Žiūrėta 2021 03 10].

⁵² Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

sąlygas kolektyviniam veikimui.⁵³ Todėl valstybių kooperaciją, grįstą pozityvia kolektyvine identifikacija ir bendru grėsmės supratimu, arba konfliktiškumą lemia intersubjektyvumas: suvokiamų ir interpretuojamų priešo intencijų, ambicijų, tapatybių ir istorinių patirčių visuma.⁵⁴ Todėl galima teigti, jog intersubjektyvi valstybių sąveika, sukurianti konkurencinį ar kooperacinį potencialą ir tolesnius veiksmus viena kitos atžvilgiu yra nepastovi, nuolat (per)konstruojama ir priklauso nuo vidinių ir išorinių aplinkybių, konteksto ir interpretacijos.

1.4. Varijuojantis konkurencijos aiškinimas tarptautiniuose santykiuose

Tarptautinių santykių teorijos skirtingais argumentais siekia paaiškinti tarpvalstybinių sąveikų variacijas, jų prigimtį, formavimosi galimybes, skatinančius ir ribojančius faktorius. Visgi skirtingose teorinėse tradicijose kinta konkurenciją, bendradarbiavimą ar jų koegzistavimą lemiantys elementai, suteikiama skirtinga svarba bei „klijuojama“ racionalios/iracionalios santykių strategijos etiketė (*Lentelė Nr. 1*). Galima pastebėti, jog sistemizuojant antagonistiškus valstybių santykius, konkurencija iš esmės visose teorijose yra matoma kaip pamatinė valstybių sąveikos praktika, kurią lemia ne tik saugumo siekis, bet ir materialieji faktoriai, ekonominiais ir politiniais interesai. Tuo tarpu bendradarbiavimas yra ir tam tikra konkurencijos priemonė, kolektyviai priešinantys hegemono augimui, ir priešiškų santykių ribojimo įrankis.

Liberalizmas ir konstruktyvizmas, prisidėdamas prie specifinio konkurencijos priežasčių bei pasekmių aiškinimo, išsiskiria tuo, jog tarpvalstybiniais santykiams suteikia labiau pozityvią konotaciją ir didesnę kooperacinių santykių potencialą. Tuo tarpu realizmas suteikia plačiausią didžiųjų valstybių konkurencinių santykių aiškinimo spektrą. Skirtingų realizmo tradicijų skirtumai išryškėja daugiausiai pateikiant nevienareikšmį konkurencijos atsiradimo ir reikšmės tarpvalstybiniuose santykiuose aiškinimą. Daugumoje realizmo krypčių konkurencija suvokiama kaip iš anarchijos kuriamų baimių ir netikrumo kylantis, neišvengiamas santykių elementas, kuris gali būti kurstomas arba ribojamas, t.y. kraštutiniu atveju gali peraugti į konfliktą, tačiau turint bendrus saugumo interesus, egzistuoja ir sąlyginės bendradarbiavimo galimybės. Kita vertus, šiuolaikiniai neorealistai konkurenciją laiko iracionalia praktika dėl didesnės kooperacijos teikiamos naudos saugumo interesams. Taigi realizmo lauke kintant teorinėms prielaidoms, pradedama labiau orientuotis į kooperacijos galimybes, tačiau pati konkurencija nepraranda savo svarbos ir iš esmės laikoma instinktyvia valstybių praktika. Todėl tam tikro lygio bendradarbiavimo arba antagonistinė valstybių sąveika įgalina valstybes ne tik siekti sau pakankamo saugumo, bet ir formuoti tam tikras sistemines pasekmes.

⁵³Alexander Wendt, „Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of the Power Politics.“ *International Organization*, Vol. 46, No. 2, (Spring) 1992, 391-425. <<https://www.jstor.org/stable/2706858>> [Žiūrėta 2021 03 15].

⁵⁴Wendt, *Social Theory of International Politics*, 96-109.

Verta pastebėti, jog realizmas dažnai susilaukia kritikos dėl pesimistiškumo, orientuojantis daugiausiai į konfliktinių būsenų aiškinimą, ir yra kvestionuojamas dėl gebėjimo paaiškinti šiandieninę, kompleksinę geopolitinę situaciją.⁵⁵ Visgi, realizmui esant bene plačiausiai išvystyta ir kintančia teorija, galima teigti, jog ji yra reikšminga tirti šiuolaikinius, kompleksinius didžiųjų valstybių konkurencinius santykius tiek taikos, tiek konfliktų būsenoje. Todėl šio darbo atvejų analizėse bus siekiama pritaikyti kertines realizmo teorijų siūlomas prielaidas: konkurencijos prigimtį sąlygojančius *valstybių motyvus, interesus, tikslus, grėsmės suvokimą, užsienio politikos strategijas* bei *pasekmes tarptautinių santykių raidai*. Tai padės suvokti JAV ir Kinijos strateginės konkurencijos ypatybes, kovos lauku tapusių valstybių pozicijas bei paaiškinti galimas sisteminės pasekmes.

Lentelė Nr. 1. „Konkurencijos samprata tarptautinių santykių disciplinoje“. Lentelė sudaryta autorės.

	Konkurencijos kilmė	Konkurencijos samprata	Konkurencijos valdymas
Klasikinis, puolamasis realizmas	- Konkurencija yra determinuota anarchinės būsenos: baimės, nepasitikėjimo, savanaudiškų interesų.	- Neišvengiama, racionali ir instinktyvi valstybių sąveika, kurio tikslai: saugumas, išlikimas, dominavimas.	- Galios maksimizavimas savo interesų įgyvendinimui, hegemonijos siekis. Bendradarbiavimo galimybės – ribotos.
Gynybinis realizmas	- Konkurencija kildinama iš anarchijos, tačiau gali būti ribojama - Anot Glaser, konkurencija nėra determinuojama anarchinės būsenos.	- Konkurencija nebūtinai pagrindinė santykių strategija, todėl galimas ir bendradarbiavimas, abiem atvejais siekiant saugumo didinimo. - Pagal Glaser, konkurencija yra iracionali praktika, nenaudinga valstybei dėl saugumo kaštų ir rizikų.	- Nevaldant konkurencijos, nesukuriant galios balanso – didesnė konflikto tikimybė - Konkurencijos valdymui pasitelkiamas galios ribojimas, balansavimas, aljansų kūrimas - Bendradarbiavimo galimybės matomos kaip struktūriškai ribotos (Waltz) arba racionaliausias pasirinkimas (Glaser).
Liberalizmas	- Konkurenciją skatina labiau materialieji faktoriai, kaip riboti išteklių, nelygybė.	- Neišvengiamas valstybių sąveikos elementas tiek politikoje, tiek ekonomikoje, kurio tikslas – didesnio pranašumo siekimas.	- Labiau akcentuojamas bendradarbiavimas, kurio tikslas – didėjanti individuali ir kolektyvinė gerovė, įtaka. - Konkurenciją ribojančiais veiksniais tampa institucijos, organizacijos, bendros normos.

⁵⁵ Wohlforth.

Konstruktivizmas	<ul style="list-style-type: none"> - Intersubjektyvumo sąlygota prieš – draugo samprata ir atitinkamas priešiškas ar pozityvus veikimas - Skirtingi identitetai, nepasitikėjimas, baimė, istorinės patirtys, lūkesčiai ir t.t. 	<ul style="list-style-type: none"> - Konkurencija kuriama priklausomai nuo socialiai sukonstruotų tapatybių ir interesų. 	<ul style="list-style-type: none"> - Labiau akcentuojamas bendradarbiavimas, savo interesų ir saugumo užtikrinimui - Konkurenciją valdančiais veiksniais gali tapti kolektyvinės tapatybės kūrimas ar identiteto perkonstravimas.
-------------------------	--	---	---

2. Neorealizmo perspektyva Kinijos ir JAV santykių dinamikoje

Galima pastebėti, jog, kaip labiausiai JAV ir Kinijos konkurencinių santykių dinamiką atspindinti teorija, dažniausiai pasitelkiamas neorealizmas. Šiuo metu vykstanti didžiųjų šalių strateginė konkurencija kelia daug klausimų dėl tokių santykių priežasčių, eigos ir galimų pasekmių. Teigiama, jog dabartinė Kinijos ir JAV konkurencinė kova, dažnai lyginama su Šaltuoju karu, bus kitokia, nei praeityje buvusios didžiųjų galių varžybos, ypač dėl pakitusios dominuojančių veikėjų specifikos ir geopolitinės situacijos apskritai.⁵⁶ Todėl analizuojant JAV ir Kinijos santykių dinamiką neorealizmo prielaidomis, galima išvelgti skirtingą šalių interesų traktavimą ir veiksmų tarptautinėje arenoje interpretavimą, kas lemia labiau konkurencinę ar bendradarbiavimo kryptį.

Puolamojo realizmo požiūriu, JAV ir Kinijos konkurencija gali tik intensyvėti dėl didėjančios Kinijos galios ir sparčiau siekiamų geopolitinių tikslų. J. Mearsheimer, analizuodamas Kinijos galios augimą ir įtaką tarptautiniams santykiams, prognozuoja, jog, nors ir Kinijos ketinimų ir veiksmų tarptautinėje arenoje negalima tiksliai numatyti, tačiau Kinija ilguoju laikotarpiu sieks dominuoti ir diktuoti savo taisykles Azijoje, o ir globalus Kinijos kilimas potencialiai nebus toks taikus, kaip praeityje.⁵⁷ Minėtieji elementai, įtraukiantys revizionistinius siekius prieš dabartinę tarptautinę tvarką, gali sukelti ne tik didesnę konkurenciją, ar net karinę grėsmę tarp JAV ir Kinijos, bet ir paskatinti strategines šalis, kaip Indiją, Japoniją, Singapūrą, Pietų Korėją ir kitas, siekti sulaikyti Kinijos galios didėjimą ir regioninės hegemonijos siekį, prisijungiant prie JAV balansavimo ir tarptautinio stabilumo užtikrinimo koalicijos.⁵⁸

Skirtingai nei J. Mearsheimer, Ghazala Yasmin Jalil Kinijos veikimą tarptautiniuose santykiuose mato pro gynybinio realizmo prizmę. Teigiama, jog Kinijos užsienio politika ir praktiniai

⁵⁶ Kathleen Hicks et.al., „Great Power Competition.“ (Transkribcija), Centre for Strategic & International Studies, January 15, 2020. <<https://www.csis.org/analysis/great-power-competition>> [Žiūrėta 2021 03 15].

⁵⁷ John J. Mearsheimer, „The Gathering Storm: China’s Challenge to US Power in Asia.” *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 3, Issue 4, (Winter) 2010, 381-396. <<https://doi.org/10.1093/cjip/poq016>> [Žiūrėta 2021 03 20].

⁵⁸ John Mearsheimer, „The Rise of China Will Not Be Peaceful at All”, *The Australian*, November 11, 2005. <<https://www.mearsheimer.com/wp-content/uploads/2019/06/The-Australian-November-18-2005.pdf>> [Žiūrėta 2021 03 23].

veiksmai neskatina didesnės konkurencijos ar konflikto su JAV, o siekia tik savo interesų apsaugos bei naudingo *status quo* išlaikymo. Dabartinės Kinijos tendencijos labiau linkusias į regioninio ir tarptautinio politinio stabilumo palaikymą, nes valstybė dažnai tampa mediatoriumi ir labiau bendradarbiauja tarptautiniu lygiu, nei XX a. antrojoje pusėje.⁵⁹ Taip pat autorės nuomone, kvestionuoti Kinijos politiniai veiksmai Taivano ir Pietų Kinijos jūros klausimais taip pat tampa įrodymu, jog valstybė gina savo nacionalinius interesus, o JAV kišimasis į Kinijos vidaus politiką tampa tik didesnio Kinijos susierzinimo ir dvišalių santykių trinties priežastimi.⁶⁰ Todėl Kinijos rolė labiau apibrėžiant gynybinio realizmo prielaidomis, JAV ir Kinijos sąveikos nematomos kaip neišvengiamai konkurencinės ir linkusios į tiesioginį konfliktą dėl naudingo pusiausvyros palaikymo strateginių interesų saugumui.

Į Kinijos ir JAV santykių perspektyvų diskusiją įsitraukiantis C. Glaser taip pat pateikia argumentus dėl ribotų konkurencijos intensyvėjimo perspektyvų. Remiantis struktūrinio realizmo argumentais, jis teigia, kad dėl branduolinių ir karinių pajėgumų, tarpusavio priklausomybės ir sąjungininkų įtakos iš JAV pusės, saugumo konkurencija turėtų būti ribota.⁶¹ Didžiosios valstybės turėtų stengtis rūpintis jiems visokeriopai naudinga *status quo* išlaikymu ir riboti saugumo dilemą bei jos sukeltą pasekmes, o ne *vice versa*. Todėl tik dėl valstybių sugebėjimo valdyti konfliktines situacijas, o ne dėl tarptautinės struktūros įtakos, didesnė konkurencija ar net tiesioginiai susidūrimai gali būti išvengiami.⁶²

Kinijos ir JAV konkurencinius santykius matant generalizuotai, puolamojo realizmo šalininkai labiau akcentuoja negatyvią didžiųjų galių susidūrimo baigtį ir neišvengiamą konfliktą dėl Kinijos siekio dominuoti ir pertvarkyti sistemą. Tuo tarpu gynybinio realizmo atstovai pastebi sąlyginai teigiamas tendencijas, teigdami, jog bus išlaikomas tarptautinės sistemos stabilumas. Visgi didžiųjų šalių santykių analizę siaurinant iki technologinio lygmens, prognozėse yra matoma agresyvesnė konkurencinė kova, kuri gali pakeisti galios pozicijas tarptautinėje sistemoje. Akademiniame erdvėje diskutuojama, kas apskritai turi daugiau potencialo laimėti technologinio ir iš jo kylancio geopolitinio pranašumo kovoje, remiantis didžiųjų galių režimų konstruojamomis galimybėmis. Vienai akademikų stovyklai teigiant, jog JAV technologijų lyderystės kovoje pralaimi, kiti tikina, jog autoritariniams režimams ilguoju laikotarpiu greičiausiai nepavyks užimti

⁵⁹ Ghazala Yasmin Jalil, „China’s Rise: Offensive or Defensive Realism.“ *Strategic Studies*, Vol. 39, No. 1, (Spring) 2019, 41-58. <<https://www.jstor.org/stable/10.2307/48544287>> [Žiūrėta 2021 03 25].

⁶⁰ Ten pat, 56.

⁶¹ Charles Glaser, „Will China’s Rise Lead to War? Why Realism Does not Mean Pessimism.“ *Foreign Affairs*, March/April 2011, 80-91. <<https://www.jstor.org/stable/25800459>> [Žiūrėta 2021 03 25].

⁶² Ten pat, 81.

technologinio ir geopolitinio lyderio pozicijos dėl institucinių silpnųjų. Dėl pastarųjų priežasčių darytina išvada, jog galios pusiausvyra tarptautinėje sistemoje nepasikeis.⁶³

3. JAV ir Kinijos santykiai: nuo bendradarbiavimo iki konkurencijos

Nors JAV ir Kinijos santykiai ne visuomet buvo grįsti geopolitinėmis varžybomis dėl skirtingų galios pozicijų bei varijuojančių interesų, jie taip pat niekada nebuvo pastovūs: bandymus užmegzti šiltesnius santykius dažnai lydėdavo vertybiniai, politiniai, teritoriniai ginčai. Tarpvalstybinius santykius galima generalizuotai skirstyti bent į kelis ryškiausias etapus: Šaltojo karo metu vyravo JAV inicijuojama santykių normalizavimo politika, po Šaltojo karo buvo siekiama bendradarbiauti ir aktyviai kurti ekonominę priklausomybę, o pastaraisiais metais prasidėjo augančios Kinijos grėsmės pripažinimas ir oficialus konkurencinės būsenos įtvirtinimas.

Galima teigti, jog didžiųjų šalių santykiai formavosi ypatingai JAV iniciatyva ir reiškiamais lūkesčiais. Šaltojo karo metu aktyviau valstybių santykiai pradėjo megztis juos legitimuojant dvišalėmis ir daugiašalėmis formomis: 1971 m. vyko slapti Kinijos ir JAV diplomatų susitikimai, tais pačiais metais JAV palaikė Kinijos įsitraukimą į Jungtinių Tautų organizaciją, o 8-ame dešimtmetyje buvo oficialiai užmegzti pilnavertiški diplomatiniai santykiai.⁶⁴ Iš esmės Šaltojo karo laikotarpiu, vykstant aktyviai konkurencijai tarp JAV ir SSRS, buvo imamasi aktyviau normalizuoti naudingus kooperacinius santykius dėl Kinijos, kaip potencialios partnerės, galinčios prisidėti prie JAV „geopolitinio pranašumo didinimo“ prieš tuometinę varžovę.⁶⁵ Visgi santykių normalizavimas užtruko dėl Kinijos vidinių konfliktų ir vertybinių klausimų, dėl kurių valstybių santykiai buvo komplikuoti.⁶⁶ Tik apie 2000 m. iš esmės buvo klojamas esminis pagrindas tvariems ir įpareigojantiems JAV ir Kinijos ekonominiams ir politiniams santykiams. JAV įtvirtinus hegemoniją, pastaroji aktyviai stengėsi kurti ekonominę priklausomybę, Kinijos rinką integruoti į globalią ekonomiką, taip skatinant Kinijos ekonominio, demokratinio vystymosi potencialą ir naudas pačios JAV įtakos stiprinimui.⁶⁷

Tokias palankias sąlygas Kinija netruko išnaudoti savo ekonominės galios stiprinimui bei kardinaliems strateginiams pokyčiams. Pastebimi tiek ekonominės, tiek karinės galios augimo pokyčiai, kurie leido jau nuo 2005 m. pripažinti Kiniją kylančia ekonomine ir politine galia, iš kurios

⁶³ Samuele Dominioni, „Will Authoritarian Regimes Lead in the Technological Race?“ (Kn.) Fabio Rugge (sud.) *The Global Race for Technological Superiority*, Brookings, Milano: Ledizioni LediPublishing 2019, 11. <https://www.ispionline.it/sites/default/files/publicazioni/ispi_cybsec_2019_web2.pdf> [Žiūrėta 2021 03 27].

⁶⁴ Lawrence et al., 9.

⁶⁵ Wang Jisi et al., „Did America Get China Wrong? The Engagement Debate.“ *Foreign Affairs*, July/August 2018. <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-06-14/did-america-get-china-wrong>> [Žiūrėta 2021 03 27].

⁶⁶ „U.S. Relations With China 1949 – 2021.“ (Timeline), *Council on Foreign Relations*, 2021. <<https://www.cfr.org/timeline/us-relations-china>> [Žiūrėta 2021 03 27].

⁶⁷ Ashley J. Tellis, Alison Szalwinski, Michael Wills, „U.S.-China competition for global influence.“ *The National Bureau of Asian Research*, 2019, 6-17. <https://carnegiendowment.org/files/SA_20_Tellis.pdf> [Žiūrėta 2021 03 27].

buvo tikimasi atsakomybės tarptautinių santykių problemų sprendimuose.⁶⁸ Visgi šie galios pokyčiai suteikė ne tik tarptautinį pripažinimą, bet ir galimybes įgyvendinti savo geopolitinius ir revanšistinius interesus regione bei globalesnius įtakos sklaidos didinimo tikslus.⁶⁹

Kinijos politinės strategijos reformos ypatingai prasidėjo po 2008–2009 m. pasaulinės finansų krizės, formavusios tiek struktūrinius, tiek strateginius JAV ir Kinijos politikos pokyčius, kurių metu buvo sukurtos ir aiškesnės prielaidos labiau į konkurenciją linkusiems valstybių santykiams.⁷⁰ Spartus Kinijos vystymosi proveržio ir varžovo JAV iškilimas siejamas ne tik su tarptautiniu mastu suformuotomis palankiomis sąlygomis, bet ir su Kinijos lyderio X. Jinping ambicijomis sukurti lūžinį momentą Kinijos istorijoje – sukurti visomis prasmėmis klestinčią Kiniją, tuo pačiu metu didinant savo galią ir įtaką tarptautinėje arenoje.⁷¹ Vienas politinių žingsnių, artinančių prie tokios vizijos – 2015 m. Kinijos priimta ekonominės – technologinės politikos strategija „*Made in China 2025*“. Ši strategija yra kertinis Kinijos valstybės dokumentas, identifikuojantis persiorientavimą nuo užsienio priklausomybės ir žemos pridėtinės vertės produkcijos gamybos į „savipakankamą“, aukštųjų technologijų lyderės poziciją.⁷² Strategija iš esmės atspindi platesnės geopolitinės strategijos tikslus ir išskiria 10 prioritetinių sričių: kosminė erdvė, informacinės ir ryšių technologijos, robotika, energetika, dirbtinis intelektas ir kitos aukštųjų technologijų sritys, kurios ilguoju laikotarpiu turėtų paskatinti didesnę Kinijos ekonomikos augimą, pažangą įvairiose su pramone ar karyba susijusiose srityse, pranašumą ir globalią įtaką (pvz.: iki 2049 m. Kinija tikisi dominuoti pasaulinėse technologijų rinkose).⁷³ Ši strategija taip pat buvo papildoma ir kitais strateginiais dokumentais, formuojančiais Kinijos, kaip technologinės lyderės ir tarptautinių technologijų standartų formuotojos, vaidmenį bei didinančiais valstybės įtaką. Dar vienas svarbus tokio tipo dokumentas – 2018 m. planas „China Standards 2035“, kuriame siekiama nustatyti pasaulinius standartus naujosioms technologijoms: 5G, daiktų internetas, dirbtinis intelektas ir kt., kas gali suteikti Kinijai ne tik lyderės statusą, pakeisti esamą globalią technologijų standartizacijos tvarką, bet ir tarptautiniu mastu leisti įgyvendinti savo ekonominę ir politinę darbotvarkę.⁷⁴

JAV prezidento B. Obama kadencijoje, Kinijos strateginės transformacijos laikotarpiu, radikalių permainų užsienio politikoje daroma nebuvo. Nors JAV buvo gaunami signalai dėl

⁶⁸ „U.S. Relations With China 1949 – 2021“. *Council on Foreign Relations*.

⁶⁹ Ashley J. Tellis, Alison Szalwinski, Michael Wills, 8.

⁷⁰ Paul Heer, „Understanding US-China strategic competition.“ *Mit Center for International Studies*, October 20, 2020. <<https://cis.mit.edu/publications/analysis-opinion/2020/understanding-us-china-strategic-competition>> [Žiūrėta 2021 03 30].

⁷¹ Lawrence et al., 5.

⁷² James McBride, Andrew Chatzky, „Is ‘Made in China 2025’ a Threat to Global Trade?“ *Council on Foreign Relations*, May 13, 2019. <<https://www.cfr.org/backgrounder/made-china-2025-threat-global-trade>> [Žiūrėta 2021 03 30].

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Tim Nicholas Rühlig, „Technical standardisation, China and the future international order.“ *Heinrich-Böll-Stiftung*, February 2020, 20-24. <<https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/technical-standardisation-china-and-the-future-international-order.pdf>> [Žiūrėta 2021 03 30].

kibernetinio šnipinėjimo ir kitų kvestionuotinių Kinijos praktikų tarptautinėje prekyboje ir politikoje, tačiau buvo bendradarbiaujama globaliais klausimais ir tęsiama ankstesnė, pragmatiška ekonominio Kinijos įtraukimo politika, kas iš esmės patenkino JAV ekonominius ir tarptautinio stabilumo palaikymo interesus.⁷⁵ Nors Kinija tuo metu nebuvo oficialiai traktuojama kaip potenciali grėsmė JAV, ją pradėta vertinti atsargiau. Didėjanti Kinijos galia ir ekonominė svarba paskatino prezidento B. Obama administracijos orientaciją Azijos link, siekiant pradėti riboti Kinijos įtaką.⁷⁶ Šios kadencijos metu, dar 2012 m., JAV žvalgyba pradėjo teikti oficialius įspėjimus dėl Kinijos technologijų įmonių „Huawei“ ir „ZTE“ prekiaujamos įrangos, kuri gali kelti grėsmę tiek civiliams, tiek nacionaliniam saugumui dėl šnipinėjimo, korupcijos, intelektinės nuosavybės vagysčių. Taip pat buvo nutekinti duomenys apie Kinijos vykdomas kibernetinio šnipinėjimo operacijas prieš JAV⁷⁷ ir pirmą kartą sustabdyti Kinijos investiciniai projektai, buvę netoli JAV karinių objektų.⁷⁸

Radikaliausią pokytį JAV ir Kinijos santykiuose galima pastebėti D. Trump kadencijoje, kai Kinijos klausimas buvo dominuojantis: iš esmės pasikeitė požiūris Kinijos vystymosi atžvilgiu, buvo oficialiai įtvirtintas strateginės konkurencijos faktas ir pradėta imtis konkrečių veiksmų Kinijos įtakos ribojimui pasauliniu mastu. Nors D. Trump rinkiminės kampanijos pradžioje buvo formuojamas Kinijos, kaip tarptautinės prekybos privilegijomis besinaudojančios,⁷⁹ manipuliatyvios, neteisėtai ekonomines praktikas vykdančios valstybės paveikslas,⁸⁰ tačiau prezidentavimo pradžioje, net ir esant valstybes priešinančių klausimų, dvišaliai santykiai buvo grįsti bendradarbiavimu dėl dvišalių ir tarptautinių klausimų (intensyvi prekyba, Šiaurės Korėja ir t.t.).⁸¹ Visgi vis agresyviau Kinijos vykdomos ir neigiamai JAV ekonomiką ir saugumą veikiančios praktikos bei pragmatiškas D. Trump požiūris paskatino atmesti iki tol vyravusią pozityvią politiką Kinijos atžvilgiu, kuri ne tik nepateisino JAV lūkesčių, bet ir atsisuko prieš JAV strateginius interesus.⁸²

⁷⁵ Cheng Li, „Assessing U.S.-China relations under the Obama administration.“ *Brookings*, August 30, 2016. <<https://www.brookings.edu/opinions/assessing-u-s-china-relations-under-the-obama-administration/>> [Žiūrėta 2021 03 30].

⁷⁶ „Breaking the Mould: Trump’s China Policy.“ *The Institute for Security and Development Policy*, February 2018, 1-3. <<https://isdpc.org/publication/breaking-mould-trumps-china-policy/>> [Žiūrėta 2021 04 05].

⁷⁷ Eli Binder, Katrina Northrop, „The Snowden Effect.“ *The Wire China*, December 6, 2020, 1-4. <<https://www.umt.edu/law/outreach/baucus-institute/the-snowden-effect---the-wire-china> 12.6.20.pdf> [Žiūrėta 2021 04 05].

⁷⁸ „Huawei and ZTE pose security threat, warns US panel.“ *BBC*, 8 October 2012. <<https://www.bbc.com/news/business-19867399>> [Žiūrėta 2021 04 07].

⁷⁹ „Reforming Developing-Country Status in the World Trade Organization.“ (Memorandum), *Federal Register*, 2019 07 31. <<https://www.federalregister.gov/documents/2019/07/31/2019-16497/reforming-developing-country-status-in-the-world-trade-organization>> [Žiūrėta 2021 04 07].

⁸⁰ Veronica Stracqualursi, „10 times Trump attacked China and its trade relations with the US.“ *ABS News*, 9 November 2017. <<https://abcnews.go.com/Politics/10-times-trump-attacked-china-trade-relations-us/story?id=46572567>> [Žiūrėta 2021 04 07].

⁸¹ „U.S. Relations With China 1949 – 2021“. *Council on Foreign Relations*.

⁸² Ashley J. Tellis, „U.S.- China competition for global influence“.

Prezidentui antrino ir JAV saugumo bei žvalgybos tarnybos, nuo 2017 m. pradėjusios aktyviau viešai akcentuoti destruktivias, tarptautines sutartis ir teisę pažeidžiančias Kinijos praktikas, ypačiai technologijų sektoriuje. Pavyzdžiui, Pentagonas viešai perspėjo politikus dėl to, kad agresyvios ir valstybės koordinuojamos Kinijos investicijos į JAV kompanijas, dirbančias su dirbtiniu intelektu ir autonominiėmis sistemomis, didina pastarosios technologinį pranašumą JAV lyderystės ir nacionalinio saugumo sąskaita,⁸³ o 2018 m. Baltųjų rūmų ataskaitoje buvo įspėjama, kad agresyvūs Kinijos ekonominiai veiksmai prekyboje kelia grėsmę „ne tik JAV ekonomikai, bet ir visai pasaulio inovacijų sistemai“.⁸⁴ Taigi per pastaruosius metus Kinija buvo kaltinama dėl ilgamečių ekonominių JAV praradimų, vykdančių šias veiklas: fiziniu ir kibernetiniu būdu vykdomos intelektinės nuosavybės bei technologijų vagystės, per žmonių infiltraciją vykdomas ekonominis šnipinėjimas, kuriami struktūriniai ribojimai JAV verslui, tarifų įvedimas tam tikroms JAV prekėms, taikomas priverstinis technologijų perdavimas, manipuliavimas valiuta, tarptautinės prekybos taisyklių laužymas, užsienio investicijų diskriminavimas ir t.t.⁸⁵

Kaip atsakas į Kinijos ambicijas ir destruktivias praktikas, 2017 m. priimta JAV Nacionalinio saugumo strategija, įtvirtinusi Kinijos – strateginės konkurentės statusą, kuri meta globalų geopolitinį iššūkį ir kompleksiskai „veikia JAV lyderystę, saugumą, interesus, įtaką ir gerovę“.⁸⁶ Tokia JAV pozicija buvo papildyta ir JAV Nacionaline gynybos strategija, kurioje pasistengta Kiniją atskleisti kaip autoritarinę varžovę, kurios agresyvi ekonominė ir politinė galia (ne)konvencinėmis priemonėmis įvairiose srityse sieks JAV įtakos ribojimo.⁸⁷ Oficialus priešininkės ir jos keliamų iššūkių įtvirtinimas sukėlė ne tik Šaltojo karo aliuziją, bet ir prielaidas JAV prioritetiniams politiniams žingsniams – stabdyti destruktivią Kinijos įtakos sklaidą įvairiose srityse. Vienas svarbiausių D. Trump politinių žingsnių – 2018 m. Kinijai paskelbtas prekybos karas, kuomet Kinija pradėta varžyti struktūriniais barjeriais ir tarifais, su tikslu ne tik išlyginti prekybos deficitą, bet ir apskritai apriboti ekonominės galios augimą, tuo pačiu ir technologinę pažangą.⁸⁸ Taigi

⁸³ Paul Mozur, Jane Perlez, „China Tech Investment Flying Under the Radar, Pentagon Warns.“ *The New York Times*, April 7, 2017. <<https://www.nytimes.com/2017/04/07/business/china-defense-start-ups-pentagon-technology.html>> [Žiūrėta 2021 04 07].

⁸⁴ „How China’s Economic Aggression Threatens the Technologies and Intellectual Property of the United States and the World.“ *White House Office of Trade and Manufacturing Policy*, June 2018, 20. <<https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2018/06/FINAL-China-Technology-Report-6.18.18-PDF.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 07].

⁸⁵ Ten pat, 2-20.

⁸⁶ „National Security Strategy of the United States of America.“ *The White House*, December 2017. <<https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 08].

⁸⁷ „Summary of the National Defense Strategy of the United States of America, Sharpening the American Military’s Competitive Edge.“ *Department of Defence*, 2018. <<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 08].

⁸⁸ Dingding Chen, Tiffany Chen, „One Year Into the US-China Trade War, Trump Is Still Far from Winning.“ *The Diplomat*, August 23, 2019. <<https://thediplomat.com/2019/08/one-year-into-the-us-china-trade-war-trump-is-still-far-from-winning/>> [Žiūrėta 2021 04 08].

eksponentiškai išaugusi Kinijos galia ir suaktyvėjęs įtakos projektavimas tarptautiniu mastu, atskleidžia ne tik Kinijos reformų rezultatus, bet ir parodo griežtą JAV politinę reakciją, stabdant priešininkę ir ginant savo ekonominius ir politinius interesus.

4. Strateginės konkurencijos spektre – 5G technologija

Prekybos karo kontekste netruko prasidėti ir technologiniu pagrindu grįstas konfliktas dėl technologinės lyderystės tarptautiniu mastu. JAV yra įvardijama kaip pagrindinė lyderė technologijų srityje,⁸⁹ kuri užima ir dominuojančią poziciją informacinio pranašumo srityje, koncentruojant didžiausius asimetrinius komunikacinius tinklus. Didžiulė dalis pasaulinio duomenų srauto keliauja per JAV įsikūrusias kompanijas, kas leidžia JAV „veponizuoti“ komunikacijos tinklus ir, pavyzdžiui, per globalius finansinius srautus (*SWIFT*) įgytą informaciją, panaudoti savo strateginių interesų įgyvendinimui (pvz.: spaudžiant ar ribojant priešišku subjektų prieigą prie tarptautinių finansinių tinklų).⁹⁰ Tuo tarpu Kinija dominuoja komunikacijos technologijų, 5G ryšio sprendimų kūrimo, srityje. Pastaraisiais metais vykdant savo technologinę darbotvarkę, Kinija pradėjo itin aktyviai įgyvendinti 5G ryšio diegimą per kompaniją „Huawei“, kuri tapo viena pagrindinių įrangos tiekėjų pasauliniu mastu dėl pažangiausių technologijų taikymo ir sąlyginai žemų kainų (skaičiuojama, jog „Huawei“ pasaulinės rinkos dalis yra didesnė nei abiejų telekomunikacijų kompanijų „Nokia“ ir „Ericsson“).⁹¹ Daugelis šalių kartu naudoja ne tik „Nokia“ ir „Ericsson“, bet ir „Huawei“ 5G įrangą. Tuo tarpu JAV, kol kas praktiškai neturint panašaus lygio lokalių, alternatyvių 5G sprendimų tiekėjų, šalies komunikacijos daugiausiai priklauso nuo „Ericsson“ ir „Nokia“ įrangos.⁹²

Vertinant 5G technologijos reikšmę, ji išsiskiria dešimtis kartų didesne duomenų perdavimo sparta, itin trumpu reakcijos laiku, mažesniu delsimu ir didesne tinklo talpa, sujungiant didesnę elektroninių įrenginių skaičių ir realiuoju laiku jiems užtikrinant duomenis. Ši technologija laikoma esminiu elementu, skatinančiu skaitmeninę transformaciją civilinėje ir strateginėje infrastruktūroje bei įgalinčiu išmaniųjų miestų, autonominių sistemų kūrimą, dirbtinio intelekto, daiktų interneto plėtojimąsi.⁹³ Ši technologija esmine tampa ir iš technoekonominės pusės – pirmieji

⁸⁹ Rebecca Fannin, „China Threatens U.S. Global Domination In Tech: A Wake-Up Call.“ *Forbes*, Sep. 9, 2019. <<https://www.forbes.com/sites/rebeccafannin/2019/09/09/china-threatens-us-global-domination-in-tech-a-wake-up-call/>> [Žiūrėta 2021 04 08].

⁹⁰ Henry Farrell, Abraham L. Newman, „Weaponized Interdependence. How Global Economic Networks Shape State Coercion.“ *International Security*, 44 (1), July 1, 2019, 42–79. <https://doi.org/10.1162/isec_a_00351> [Žiūrėta 2021 04 08].

⁹¹ Ten pat, 7.

⁹² Thomas Donahue, „The Worst Possible Day U.S. Telecommunications and Huawei.“ *The Journal of Complex Operations*, Vol. 8, No. 3. 2019, 16. <https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/prism/prism_8-3/prism_8-3_Donahue_14-35.pdf> [Žiūrėta 2021 04 08].

⁹³ John T. Watts, „A framework for an open, trusted, and resilient 5G global telecommunications network.“ *Atlantic Council*, Mar. 4, 2020, 4-5. <<https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/a-framework-for-an-open-trusted-and-resilient-5g-global-telecommunications-network/#5grisksandopportunities>> [Žiūrėta 2021 04 08].

naują telekomunikacijų technologiją pasiūlantys tiekėjai įgauna didelę ir sunkiai nukonkuruojamą vertę ir naudą, o pirmieji sėkmingai ją pritaikę – strateginį pranašumą.⁹⁴ Nors 5G yra laikomas saugesniu tinklu dėl didesnių saugumo reikalavimų, kaip autentifikavimas ir duomenų šifravimas,⁹⁵ visgi naujajai technologijai dar esant vystymosi stadijose ir iki galo nežinant galutinės jos vertės bei grėsmių, tiekėjo patikimumas dėl potencialių rizikų valdymo tampa itin reikšmingu.⁹⁶

5G diegimą pradėjus daugiausiai sieti su Kinija ir jos kompanija „Huawei“, ši technologija tapo ne tik kuriamos naudos, bet ir saugumo klausimu. Dar 2012 m. JAV akcentuotos „Huawei“ keliamos grėsmės JAV nacionaliniam saugumui apie 2018 m. pradėtos aktyviau kelti tarptautiniu mastu. Pirmajame XXI dešimtmetyje „Huawei“ tarptautinėje rinkoje veikė gan siaurai, daugiausiai Kinijos tradicinių interesų srityje, tačiau jau tuomet fiksuotos kvestionuotinos kompanijos praktikos. Pavyzdžiui, 2001 m. Indijoje pradėti kelti nacionalinio saugumo klausimai dėl kompanijos bendradarbiavimo su Talibanu, nesąžiningos prekybos ir darbuotojų vykdomo šnipinėjimo.⁹⁷ Vėliau pastebėta, jog Kinija kuria palankią teisinę aplinką, numatančią kompanijų informacijos perdavimo praktikas ir bendradarbiavimo galimybes su saugumo ir žvalgybos institucijomis.⁹⁸ Todėl jau 2018 m. pradėti vykdyti pirmieji aktyvesni politiniai žingsniai prieš „Huawei“ – JAV, dėl keliamų rizikų saugumui, sustabdė „Huawei“ ir „ZTE“ mobiliųjų telefonų bei modemų pardavimą karinėse bazėse.⁹⁹

Šiandieniniame kontekste 5G diegimą siejant daugiausiai su dažnai nepatikima laikoma „Huawei“, išskiriama, jog kompanija (ir apskritai nepatikimi tiekėjai) gali sukelti technologinius, karinius ir geopolitinius pažeidžiamumus, kuriančius palankias sąlygas priešiškomis jėgoms veikti.

- *Technologinės grėsmės.* Daugėjant prietaisų skaičiui, kuriuos galės sujungti 5G technologija, didėja ir kibernetinių incidentų galimybės. Priešiški veikėjai gali išnaudoti technologiją savo tikslams, sąmoningai paliekant paslėptas „landas“ (angl.: *backdoors*), per kurias sukuriami palanki terpė lengviau rinkti, kontroliuoti ir nutekinti duomenis, vykdyti kibernetines atakas, pavyzdžiui ekonominiam, politiniam, technologiniam šnipinėjimui.¹⁰⁰ Todėl bet koks 5G

⁹⁴Andrea Gilli, Francesco Bechis, „NATO and the 5G challenge.“ *NATO*, 30 September 2020. <<https://www.nato.int/docu/review/articles/2020/09/30/nato-and-the-5g-challenge/index.html>> [Žiūrėta 2021 04 08].

⁹⁵Andy Purdy, „Why 5G Can Be More Secure Than 4G.“ *Forbes*, Sep. 23, 2019. <<https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2019/09/23/why-5g-can-be-more-secure-than-4g/?sh=2e46732a57b2>> [Žiūrėta 2021 04 08].

⁹⁶Kaska, Beckvard, Minárik, 15.

⁹⁷„A Timeline on China-Related Tech Developments. The Backlash to Huawei’s Global 5G Expansion.“ *Carnegie Endowment for International Peace*, 2020. <<https://carnegieendowment.org/publications/interactive/huawei-timeline#>> [Žiūrėta 2021 04 10].

⁹⁸Tim Rühlig, Maja Björk, „What to Make of the Huawei Debate? 5G Network Security and Technology Dependency in Europe.“ *Swedish Institute of International Affairs*, January 2020, 9. <<https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2020/ui-paper-no.-1-2020.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 10].

⁹⁹Hamza Shaban, „Pentagon tells U.S. military bases to stop selling ZTE, Huawei phones.“ *The Washington Post*, May 2, 2018. <<https://www.washingtonpost.com/news/the-switch/wp/2018/05/02/pentagon-tells-u-s-military-bases-to-stop-selling-zte-huawei-phones/>> [Žiūrėta 2021 04 10].

¹⁰⁰Kaska, Beckvard, Minárik, 19.

ryšio sistemoje atsirandantis prieinamumo ir konfidencialumo sutrikdymas ar nutraukimas bet kurioje vietoje, gali atsilipti visam tinklui ir turėti didelį neigiamą poveikį ne tik kasdieniame gyvenime, bet ir nacionaliniam saugumui (dėl kritinės infrastruktūros trikdžių).¹⁰¹

- *Karinės grėsmės.* Nepatikimi tiekėjai strateginėje infrastruktūroje lemia tai, jog grėsmių spektras dar labiau išsiplečia ir tampa visapusiškai pajėgiu persiliesti į karinį lygmenį. Priešiškiems veikėjams investuojant į 5G ryšio plėtrą ir infrastruktūros kontrolę pasaulyje, galima lengviau infiltruoti informacinę erdvę, gauti strateginę informaciją ir ją panaudoti destruktiviems kariniams tikslams. Pavyzdžiui, kilus nesantaikai, sunaikinti prieš strateginius komunikacijos kanalus, suparyžuoti atsakomuosius veiksmus, kinetinėmis ar kibernetinėmis atakomis trikdant informacinį srautą arba sunaikinant vidinę/išorinę informacinę architektūrą.¹⁰² Taip pat nepasitikėjimas sąjungininkų komunikacine infrastruktūra gali sutrikdyti dalijimosi jautriais žvalgybiniais duomenimis praktikas, komunikacinę sąveiką tarp sąjungininkų ir veiksmų koordinaciją¹⁰³ bei neleisti tinkamai pasinaudoti tam tikrais 5G technologija (dirbtiniu intelektu) įgalinamais ginklais.¹⁰⁴
- *Geopolitinės grėsmės.* Žvelgiant globalesniu lygmeniu, Kinija ir jos technologijų kompanijos siekia įgyti strateginį pranašumą rinkose ir sustiprinti globalią kontrolę, kuriant palankius technologinius standartus, normas bei priklausomybes.¹⁰⁵ JAV dominavimą technologijos ir informacijos srityje suvokiant kaip geopolitinės įtakos pagrindą, Kinijos įtaka strateginių šalių rinkose ir komunikacinėje infrastruktūroje bei kuriama technologinė priklausomybė, kuria grėsmės JAV informaciniam pranašumui¹⁰⁶, gali demonopolizuoti globalią JAV technologinę, ekonominę, politinę, karinę įtaką bei silpninti sąveikas su partneriais.

5G ryšys tampa kompleksiniu iššūkiu tiek JAV, tiek kitoms šalims keliais lygmenimis: piliečių saugumui, kariniam sąveikumui tiek viduje, tiek su sąjungininkais, tarptautiniam stabilumui ir JAV informaciniam – technologiniam dominavimui. Todėl dėl didelės valstybių tarpusavio priklausomybės, svarbus tampa ne tik JAV atsparumas ir grėsmių valdymas, bet ir partnerių vaidmuo. Tuo tarpu „Huawei“ oficialiai siejant su Kinijos politinės valdžios kontrole, šios kompanijos diegiami sprendimai tampa potencialiu įrankiu įgyvendinti platesnius geopolitinius tikslus per globaliai

¹⁰¹ Ten pat.

¹⁰² Riikonen, 135-140.

¹⁰³ Patrik Wintour, „US defence secretary warns Huawei 5G will put alliances at risk.“ *The Guardian*, 15 February 2019. <<https://www.theguardian.com/us-news/2020/feb/15/us-defence-secretary-warns-us-alliances-at-risk-from-huawei-5g>> [Žiūrėta 2021 04 10].

¹⁰⁴ Beryl Thomas, „What Germany’s new cyber security law means for Huawei, Europe, and NATO.“ *European Council on Foreign Affairs*, 5 February 2021. <<https://ecfr.eu/article/what-germanys-new-cyber-security-law-means-for-huawei-europe-and-nato/>> [Žiūrėta 2021 04 10].

¹⁰⁵ Xiangning Wu, „Technology, power, and uncontrolled great power strategic competition between China and the United States.“ *China International Strategy Review*, 2:99–119, 24 June 2020, 107-111. <<https://doi.org/10.1007/s42533-020-00040-0>> [Žiūrėta 2021 04 10].

¹⁰⁶ Ten pat, 107-114.

kuriamą tinklą ir tai panaudoti prieš potencialų konkurentą taikos ir karo metu. Todėl natūralu, jog Kinijos kompanijos „Huawei“ agresyviai visame pasaulyje projektuojami ambicingi 5G diegimo planai stipriai pakoregavo JAV užsienio politikos prioritetus. Technologinės Kinijos pažangos stabdymas, siekiant apsaugoti JAV pasaulinę įtaką, išlaikyti karinį pranašumą ir nacionalinį saugumą tapo vienais svarbiausių JAV ekonomikos ir politikos prioritetų,¹⁰⁷ kas įtvirtino aktyvią konkurenciją tarp didžiųjų valstybių dėl 5G technologijos plėtros.

5. Kinijos ir JAV konkurencija dėl 5G trečiojoje šalyse

5G diegimo klausimui tapus globaliu dviejų didžiųjų valstybių konkurencijos objektu, į dvišales varžybas buvo įtrauktos ir kitos strateginės valstybės, kas iššaukė skirtingas reakcijas bei politinius sprendimus. Nuo 2015 m. „Huawei“ aktyviai vykdė strateginius susitarimus su įvairiomis šalimis, ypač su Europos valstybėmis, dėl 5G ryšio diegimo projektų ir pirmųjų tinklo testavimų.¹⁰⁸ Apskritai Europos šalių priklausomybė nuo „Huawei“ mobiliojo ryšio infrastruktūros varijuoja, tačiau dažnai siekia 30 proc. (Prancūzijoje), 60 proc. (Vokietijoje) ar net 80–90 proc. (Belgijoje ir Čekijoje).¹⁰⁹ Galima pastebėti, jog Kinijos suaktyvėjimas 5G sklaidos kontekste sutampa ir su Kinijos „Made in China 2025“ strategijos paskelbimu bei užsibrėžtais prioritetais aukštųjų technologijų srityje. Nuo 2018 m., „Huawei“ pradėjęs vis intensyviau realiai diegti 5G sprendimus, be JAV, iš įvairių valstybių dažniau pasigirdavo įspėjimų dėl galimų kompanijos keliamų grėsmių 5G valdymo procesuose. Jungtinės Karalystės žvalgybai paskelbus informaciją dėl Kinijos tiekėjo įrangos techninių grėsmių, sekė ir individualūs (Australijos, Japonijos ir kt.) sprendimai uždrausti „Huawei“ 5G įrangą dėl nacionalinio saugumo.¹¹⁰

JAV reakcija į „Huawei“ diegimo 5G keliamas grėsmes buvo auganti keliais etapais ir kritinis JAV atsakas į „Huawei“ diegiamą 5G nacionalinėje rinkoje buvo kiek vėlesnis nei kitų valstybių. JAV, nors ir jau daug anksčiau į Kinijos technologijų kompaniją žiūrėdamos kritiškai, tik 2019 m. uždraudė JAV telekomunikacijų kompanijoms pirkti užsienyje gaminamą 5G įrangą dėl potencialaus priešininkų siekimo išnaudoti JAV informacinių ir ryšių technologijų pažeidžiamumą ir vykdyti nacionaliniam saugumui kenksmingus veiksmus.¹¹¹ Vėliau, be tiesioginių sankcijų „Huawei“ ir griežtos tarptautinės retorikos šia tema, 2018 m. JAV tarptautiniu mastu pradėjo spaudimo periodą, siekiant įspėti apie Kinijos kompanijos keliamas grėsmes ir įtikinti kitas valstybes atsisakyti jos diegiamų 5G sprendimų komunikacijų infrastruktūroje. 2020 m., diplomatinei misijai pasiekus aukščiausią tašką, JAV pastangos oficialiai buvo įtvirtintos „Švarių tinklų“ iniciatyva (angl.: *Clean*

¹⁰⁷ Ten pat, 104.

¹⁰⁸ „A Timeline on China-Related Tech Developments.“ *Carnegie Endowment for International Peace*.

¹⁰⁹ Rühlig, Björk, 23.

¹¹⁰ Ten pat.

¹¹¹ „Securing the Information and Communications Technology and Services Supply Chain.“ *The White House*.

Network Initiative), kuria siekiama suvienyti JAV partneres, siekiant saugios, patikimos ir sąveikios 5G ekosistemos bei taip kovoti su grėsminga Kinijos įtaka ryšių technologijų sektoriuje.¹¹²

Nors didžiųjų valstybių konkurencija vyko tiek įvairiuose Azijos regionuose, tiek Europoje, galima pastebėti, jog pastarasis regionas tapo aktyviausiu konkurenciniu lauku dėl ypatingos strateginės svarbos JAV ir Kinijos interesams.¹¹³ Visgi galima pastebėti, jog valstybių reakcijos į 5G diegimo grėsmes nebuvo vienareikšmiškos, dažnai buvo stengiamasi išvengti dvipusio konkurenčių spaudimo. Visgi, supratęs 5G reikšmę kritinėje infrastruktūroje, tarptautiniu mastu identifikuojant grėsmės, tiekėjų patikimumo svarbą ir, tikėtina, reaguojant į JAV spaudimą, imta ieškoti bendrų politinių saugumo sprendimų. Šiame kontekste galima išskirti Europos Sąjungoje (ES) priimtą priemonių rinkinį dėl saugaus 5G infrastruktūros kūrimo, kuris valstybes nares skatina sugriežtinti mobiliojo tinklo operatorių saugumo reikalavimus, įvertinti tiekėjų keliamas rizikas bei riboti priklausomybę nuo vieno tiekėjo.¹¹⁴ Visgi nesant bendrų įsipareigojimų, šalys iš esmės gali pasirinkti bet kurį 5G įrangos tiekėją savo infrastruktūroje. Todėl kituose poskyriuose bus detalčiau nagrinėjama, kokiomis priemonėmis JAV ir Kinija veikė Europos valstybes dėl 5G diegimo, kokios buvo pačių valstybių pozicijos ir kokią įtaką tai padarė konkurencijos tendencijoms.

5.1. Lietuva

Pastaraisiais metais suaktyvėjus ekonominiams Lietuvos – Kinijos santykiams, Lietuvai dalyvavus 17+1 bendradarbiavimo iniciatyvoje, bendrame ES kontekste šalis išsiskiria radikaliai pasikeitusiu požiūriu Kinijos atžvilgiu. VU TSPMI docento K. Andrijausko teigimu, 2019 m. tapo bene kritiniu laikotarpiu, kuomet Kinijos veikimas Lietuvoje buvo saugumizuojamas ne tik dėl agresyvios politinės ir ekonominės įtakos, bet ir dėl vertybinių klausimų.¹¹⁵ Kinijos interesų laukas Lietuvoje yra nemažas, tačiau veikimas juose – gana silpnas: nuo kelių į Vakarų rinkas ir partnerių paieškos, švelniosios galios sklaidos Kinijos naratyvui legitimuoti iki domėjimosi investicijomis strateginiuose sektoriuose ir telekomunikacijų plėtros galimybių.¹¹⁶ Kinijos įtakai pasaulyje sustiprėjus ir suagresyvėjus, tai pasijuto ir Lietuvoje: 2019 m. „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimo“ ataskaitoje Kinijos įtaka dėl žvalgybos tarnybų veikimo šalyje buvo pirmą kartą paminėta kaip grėsmė nacionaliniam saugumui.¹¹⁷

¹¹² David P. Fidler, „The Clean Network Program: Digital Age Echoes of the “Long Telegram”?“ *Council on Foreign Relations*, 2020 October 5. <<https://www.cfr.org/blog/clean-network-program-digital-age-echoes-long-telegram>> [Žiūrėta 2021 04 15].

¹¹³ Jie, 39-53.

¹¹⁴ „Secure 5G networks: Questions and Answers on the EU toolbox.“ *European Commission*, 29 January 2020. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_127> [Žiūrėta 2021 04 15].

¹¹⁵ Andrijauskas, *Kinijos ir Lietuvos santykiai 2020 m.: Nusimetant kaukes?*, 12-13.

¹¹⁶ Andrijauskas, *The Dragon and the Knight: China's Growing Presence in Lithuania*, 10-11.

¹¹⁷ „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas.“ LR Valstybės saugumo departamentas, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, 2019, 32-33. <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2019/02/2019-Gresmes-internetui-LT.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 19].

Tuo tarpu tvarūs santykiai su JAV Lietuvai visuomet buvo saugumo politikos prioritetas. Lietuvoje JAV geopolitinės svarbos suvokimas remiasi ne labiau ekonominio ar socialinio bendradarbiavimo elementais, o tuo, jog iš didžiosios šalies tikimasi regioninio stabilumo palaikymo ir apsaugos tiek tiesiogiai, tiek per NATO. Vertinant Lietuvos reikšmingumą iš JAV pusės, daugiausiai pabrėžiama bendradarbiavimo svarba „strateginiu – politiniu lygmeniu“, nes Lietuva tampa svarbia veikėja, galinčia paremti svarbius JAV politinius sprendimus ir veiksmus tarptautinėje arenoje.¹¹⁸ Visgi, nors ir teigiama, jog dviejų šalių santykiai D. Trump prezidentavimo laikotarpiu buvo „kaip niekad glaudūs ir intensyvūs“¹¹⁹, tačiau D. Trumpo vykdoma nenuosekli politika ir skeptiškumas sąjungininkų atžvilgiu galėjo trumpuoju laikotarpiu kiek pakoreguoti dvišalių santykių tendencijas.

Vertinant „Huawei“ indėlį Lietuvoje, galima pastebėti, jog kompanijos veikimas nėra intensyvus, tačiau turi specifinę darbotvarkę. „Huawei“ Lietuvos telekomunikacijų rinkoje užima nemažą dalį (pvz.: 2019 m. „Huawei“ įranga naudojosi 24% lietuvių),¹²⁰ todėl ir iki 2020 m. „Telia“ 5G ryšio diegimui tarp kitų tiekėjų naudojo ir „Huawei“ technologijas.¹²¹ Verta pastebėti, jog be didelių įrangos pardavimų, „Huawei“ įtaka Lietuvoje komerciniu ar politiniu lygiu yra maža, tačiau siekiama formuoti pozityvų įvaizdį per plačią auditoriją siekiančias priemones. Pavyzdžiui, 2014–2016 m. ir 2020 m. kompanija rėmė Lietuvos krepšinio federaciją,¹²² o pasitelkiant Lietuvos nuomonės formuotojus, buvo aktyviai reklamuojami kompanijos produktai.¹²³

2019 m. Lietuvai susidūrus su būtinybe diegti 5G sprendimus šalyje, šis klausimas tiek žiniasklaidoje, tiek politiniu lygiu pradėtas nagrinėti itin intensyviai, vyraujant tiek vidaus, tiek išorės spaudimui. Nors dar 2018 m., kai JAV įvardino „Huawei“ nesaugia dėl šnipinėjimo galimybių, ypatingos svarbos telekomunikacijų kompanija laikoma „Telia“ ją įvertino kaip patikimą tiekėją,

¹¹⁸ Vilius Ivanauskas et al., *Lietuva ir JAV: bendradarbiavimo perspektyvių beiškant. Rytų Europos studijų centras*, 2013, 4-5. <https://www.eesc.lt/uploads/news/id704/Lietuva%20ir%20JAV%20bendradarbiavimo%20krypciu%20beieskant.pdf> [Žiūrėta 2021 04 19].

¹¹⁹ „Premjeras: JAV ir Lietuvos santykiai kaip niekad intensyvūs.“ *Lietuvos Respublikos Vyriausybė*, 2019 07 10. <https://lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-jav-ir-lietuvos-santykiai-kaip-niekad-intensyvus> [Žiūrėta 2021 04 19].

¹²⁰ „Paašškėjo, kurio gamintojo telefonai Lietuvoje populiariausi.“ *Lrytas.lt*, 2019 03 29. <https://www.lrytas.lt/it/ismanyak/2019/03/29/news/paaiskejo-kurio-gamintojo-telefonai-lietuvoje-populiariausi-9773329/> [Žiūrėta 2021 04 19].

¹²¹ „Telia“ atsisako „Huawei“: pasirašyta sutartis su „Ericsson“ dėl 5G ryšio plėtros.“ *Delfi.lt*, 2020 11 03. <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/telia-atsisako-huawei-pasirasyta-sutartis-su-ericsson-del-5g-ryσιο-pletros.d?id=85635513> [Žiūrėta 2021 04 19].

¹²² Konstantinas Andrijauskas, „Lithuania: value-based rejection.“ (Briefing Paper) Ivana Karaskova et al., *Huawei in Central and Eastern Europe: Trends and Forecast*. Association for International Affairs, Prague, January 2021, 15. https://chinaobservers.eu/wp-content/uploads/2021/01/briefing-paper-huawei_A4_03_web-1.pdf [Žiūrėta 2021 04 19].

¹²³ Rūta Balčiūnienė, „Huawei Technologies“ aktyviau dirbs su nuomonės formuotojais.“ *Verslo žinios*, 2019 04 12. <https://www.vz.lt/rinkodara/komunikacija/2019/04/12/huawei-technologies-pasirinko-socialiniu-tinklu-komunikacijos-partnerius> [Žiūrėta 2021 04 19].

diegiantį kokybiškus komunikacinius sprendimus.¹²⁴ Visgi netrukus atliepant tarptautinę situaciją, pradėtas kvestionuoti kompanijos atitikimo Lietuvos saugumo reikalavimams klausimas. Pirmojoje 2019 m. pusėje, dar oficialiai neįvertinus kompanijos grėsmių lokaliame kontekste, neužtikrintai buvo pradedama teigti, jog „Huawei“ gali kelti grėsmę nacionaliniam saugumui, todėl jau iš karto buvo konstatuojama, jog „Krašto apsaugos infrastruktūroje „Huawei“ technologijų nebus“.¹²⁵ Todėl 2019 m. sausį Valstybės saugumo departamentui bei Nacionaliniam kibernetinio saugumo centrui buvo pavesta įvertinti „Huawei“ patikimumą ir produktų saugumą šalies kontekste.¹²⁶

Nuo 2019 m., reaguojant į suaktyvėjusias politines diskusijas dėl 5G diegimo grėsmių, kovo mėnesį pastebėta ir aktyvesnė tiesioginė JAV įtaka Lietuvos politikos formuotojams. JAV ambasadorė Lietuvoje A. Hall dalyvavo uždarame susitikime su premjeru S. Skverneliu, kuriame, nors ir teigiama, jog Lietuvos pozicija dėl kompanijos uždraudimo buvo gana kritiška dėl pragmatinių sumetimų, buvo raginama atsisakyti „Huawei“ įrangos, kuri gali sukelti grėsmę sąjungininkų pajėgoms.¹²⁷

2019 m. liepos mėn. atlikus „Huawei“ grėsmių vertinimą Lietuvos kontekste, Krašto apsaugos ministerijos atstovai teigė, jog be pačios technologijos spragų ir rizikingiausių sektorių (pvz.: energetikos sritis), „<...> nustatyta, kad riziką gali sukelti nedraugiškos valstybės arba korporacijos, kurios turi ir gebėjimų, ir galimybių. Dažnai – ir interesų“.¹²⁸ Nors ir konkrečiai kompanija „Huawei“ nėra identifikuojama, tačiau šiame kontekste minint šalies ryšio infrastruktūroje dominuojančias Kinijos kompanijas, galima suprasti, jog būtent šių kompanijų veikimas ir kelia rizikas strateginiams sektoriams.

2020 m., prieš strateginių apsisprendimų laikotarpį, JAV Lietuvoje ėmėsi aktyvesnių diplomatinė veiksmų. Prasidėjus Lietuvos – JAV konsultacijoms dėl abi puses tenkinančių 5G diegimo sprendimų, vasario mėnesį dažniau komunikuoti pradėjo ir naujasis JAV ambasadorius Lietuvoje R. S. Gilchrist. Keliuose interviu jis teigė, jog Kinijos diegiamas 5G yra grėsmė piliečiams

¹²⁴ Mindaugas Samkus, „Telia Lietuva“: naudojama „Huawei“ įranga yra saugi.“ *Kauno diena*, 2018 02 21. <<https://kauno.diena.lt/naujienos/verslas/imoniu-pulsas/lietuvos-institucijos-tarsis-su-telia-del-huawei-irangos-851884?full?page=61621>> [Žiūrėta 2021 04 21].

¹²⁵ Benas Brunalas, „R. Karoblis: „Huawei“ krašto apsaugos sistemoje nebus.“ *Kauno diena*, 2019 03 08. <<https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/r-karoblis-huawei-krasto-apsaugos-sistemoje-nebus-904499>> [Žiūrėta 2021 04 21].

¹²⁶ Marius Monkevičius, „Huawei“ grėsmė Lietuvai: ką apie tai žino mūsų saugumo tarnybos?“ *Alfa.lt*, 2019 02 06. <<https://www.alfa.lt/straipsnis/50367382/huawei-gresme-lietuvai-ka-apie-tai-zino-musu-saugumo-tarnybos>> [Žiūrėta 2021 04 21].

¹²⁷ „Reuters: US ambassador pressed Lithuanian government on Huawei.“ *Delfi.lt*, 2019 05 24. <<https://www.delfi.lt/en/politics/reuters-us-ambassador-pressed-lithuanian-government-on-huawei.d?id=81271983>> [Žiūrėta 2021 04 21].

¹²⁸ Evelina Joteikaitė, „5G technologija: pamatuota tinklams kylanti rizika.“ *Alfa.lt*, 2019 07 29. <https://www.alfa.lt/straipsnis/50396517/5g-technologija-pamatuota-tinklams-kylanti-rizika?fbclid=IwAR12OiDcyhqLMkBi_7ehOtMAcfN2uwYoKpq2GjAXmuqA9B4Wm8UP8AxxKoI> [Žiūrėta 2021 04 21].

ir Lietuvos nacionaliniam saugumui dėl galimo duomenų patekimo į autoritarinės valstybės rankas ir išreiškė viltį, jog Lietuva atsisakys Kinijos kompanijų teikiamų paslaugų, ypač strateginėje infrastruktūroje.¹²⁹ Galima manyti, jog JAV diplomatų nuomone, neišvengiamai Kinijos kompanijų į jautrų strateginį 5G diegimo procesą ne tik Lietuvos pasirinkimas, tačiau ir tam tikra prievolė, suvokiant tai kaip bendro, JAV, Lietuvos ir visos NATO, saugumo užtikrinimą. Visgi šiame kontekste tiesiogiai nebuvo implikuojamų galimų neigiamų pasekmių JAV ir Lietuvos bendradarbiavimui: „JAV tikslas yra, kad šalys, su kuriomis glaudžiai dirbame, imtųsi veiksmų, kurie padėtų apsaugoti jų ir mūsų, kaip sąjungininkės, saugumą“.¹³⁰

Politinės diskusijos apie Kinijos kompanijos siekiamo plėtoti 5G ryšį lūžio tašką pasiekė 2020 m. rugsėjo mėnesį – Lietuvos užsienio reikalų ministru L. Linkevičiui ir JAV valstybės sekretoriui M. Pompeo pasirašius memorandumą, kuriuo šalys susitarė dėl bendros 5G ekosistemos kūrimo ir tiekėjų patikimumo, siekiant užtikrinti tinklų saugumą, išvengti trikdžių, manipuliacijų ir priklausomybės nuo vieno tiekėjo. Taip pat buvo įtvirtintas ir bendradarbiavimas kuriant 5G tinklus, dalinimasis informacija ir investicijų skatinimas komunikacijos ir informacinių technologijų srityje.¹³¹ Panašias deklaracijas JAV jau anksčiau pasirašė su kitomis Baltijos šalimis ir Lenkija.¹³² Po kelių mėnesių buvo paskelbta, jog „Telia“ dėl geopolitinių priežasčių 5G ryšį toliau plėtos su telekomunikacijų kompanija „Ericsson“, tuo tarpu „Huawei“ įrangos bus atsisakyta.¹³³

Lietuva tapo įtraukta į JAV ir Kinijos technologinę konkurenciją dėl 5G, todėl šiuo atveju atsiskleidžia tiek Lietuvos vidinių interesų, tiek išorinių faktorių gausa. Lietuvos pasirinkimas susijęs ne tik su Lietuvos saugumo interesais, tarptautine situacija, bet ir su saugumui reikšmingu šalių, JAV ir Lenkijos, pozicija šalinti „Huawei“ iš 5G diegimo procesų.¹³⁴ Todėl Lietuvos atveju būtina matyti ne tik technologinę, bet politinę klausimo reikšmę: dėl geografinės padėties tarp autoritarinę galią regione projektuojančių kaimynių, labiausiai prioritetizuojamos ne ekonominės ar technologinės 5G grėsmės, o geopolitinio saugumo klausimai.

¹²⁹ Eglė Krištopaitytė, „Interview with the new US ambassador to Lithuania: security, Astravyets and 5G.“ *15min.lt*, 2020 02 07. <<https://www.15min.lt/en/article/society/interview-with-the-new-us-ambassador-to-lithuania-security-astravyets-npp-and-5g-528-1273032>> [Žiūrėta 2021 04 21].

¹³⁰ Vaidotas Beniušis, „Ambasadorius: JAV svarbu, kad Lietuva rūpintųsi 5G ryšio saugumu ir vertintų Kinijos rizikas.“ *Delfi.lt*, 2020 02 12. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/ambasadorius-jav-svarbu-kad-lietuva-rupintusi-5g-rysio-saugumu-vertintu-kinijos-rizikas.d?id=83513001>> [Žiūrėta 2021 04 21].

¹³¹ „United States – Republic of Lithuania Memorandum of Understanding on 5G Security.“ *U.S. Department of State*, September 17, 2020. <<https://2017-2021.state.gov/united-states-republic-of-lithuania-memorandum-of-understanding-on-5g-security/index.html>> [Žiūrėta 2021 04 21].

¹³² Vaidotas Beniušis, „L. Linkevičius ir M. Pompeo pasirašys susitarimą dėl 5G.“ *Lrytas.lt*, 2020 09 15. <<https://www.lrytas.lt/it/ismanyk/2020/09/15/news/l-linkevicius-ir-m-pompeo-pasirasys-susitarima-del-5g-16341182/>> [Žiūrėta 2021 04 21].

¹³³ Paulius Viluckas, „Telia Lietuvos“ vadovas: „Huawei“ atsisakome dėl geopolitinių priežasčių.“ *Lrt.lt*, 2020 11 30. <<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1287771/telia-lietuvos-vadovas-huawei-atsisakome-del-geopolitiniu-priezasciu>> [Žiūrėta 2021 04 21].

¹³⁴ Andrijauskas, „Lithuania: value-based rejection“, 15.

Lietuvoje negalima nepastebėti ir JAV diplomatinio veikimo bei jo rezultatų. Nuo 2019 m. JAV per lokaliai veikiančius diplomatus siekė paveikti politikos formuotojus ir formuoti viešąją nuomonę informacinėje erdvėje. Aktyvūs reziduojantys JAV ambasadoriai „Huawei“ veikimą Lietuvos komunikacijos infrastruktūroje pateikė, pirmiausia, kaip grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui ir piliečiams, galimai siekiant aktualizuoti šį klausimą, bei kaip pavojų sąjungininkų sąveikos procesams. Konstruojami argumentai implikuoja, jog nuo 5G sprendimų Lietuvoje priklausytų pačios valstybės ir viso Aljanso interesų saugumas. Tai pat Lietuvoje 5G klausimas buvo sprendžiamas išvengiant aukščiausio lygio pareigūnų vizitų ar viešai išsakomų užuominų apie galimas dvišalių santykių komplikacijas bei griežtas sankcijas (kaip tai buvo daroma kitose Europos valstybėse). Lietuvos atveju buvo naudojamas gan pozityvus tonas ir ne gąsdinimo, bet sugrėsminimo nacionaliniame kontekste taktika. Todėl vertinant JAV spaudimo efektyvumą Lietuvoje, galima teigti, jog kartu su vidinių šalies interesų sąveika, diplomatinės pastangos Lietuvos kontekste buvo sėkmingos. Lietuvos sprendimo dėl „Huawei“ pašalinimo iš tinklo plėtros užtvirtinimas dvišaliu memorandumu parodė ne tik 5G klausimo politinę reikšmę abiem pusėms, įtvirtinamą pasitikėjimą, bet ir galėjo tapti pavyzdžiu kitoms valstybėms. Galima daryti prielaidą, jog JAV apskritai galimai tikėjosi ir be griežtesnio spaudimo bei viešų politinių grasinimų Lietuvoje pasiekti laukiamą rezultatą – „Huawei“ pašalinimą iš 5G diegimo procesų. Visgi negalima atmesti galimybės, jog Lietuvos politikams galėjo būti daromas ir griežtesnis neviešas spaudimas.

Nors ir negalima atmesti neoficialios Kinijos įtakos galimybių politikos formuotojams, Lietuvos atveju aktyvus Kinijos kompanijos „Huawei“ veikimas politinių sprendimų priėmimo dėl 5G nebuvo užfiksuotas. Apskritai Kinija yra sąlygiškai naujas žaidėjas Lietuvoje, neišplėtojęs strateginių dvišalių ryšių, o pastaraisiais metais suaktyvėjęs vertybinei Lietuvos pozicijai, palaikomi tik labiau pragmatiniai ryšiai. Taip pat kompanijos „Huawei“ veikla apsiriboja tik komerciniu lygiu, kurios palankesniai įvaizdžio gerinimui nepadedą pačios valstybės nepasitikėjimas Kinija. Visgi pati telekomunikacijų kompanija viešojoje erdvėje gan pasyviai reagavo į kritiką jos atžvilgiu, daugiausiai neigdama įtarimus, metamus kaltinimus bei akcentuodama savo patikimumą.¹³⁵

Apibendrinant, tarptautinis kontekstas, Lietuvos strateginiai saugumo interesai bei JAV siunčiami signalai buvo reikšmingi galutiniam sprendimui pašalinti „Huawei“ iš 5G diegimo procesų šalyje. Nors „Huawei“ diegiami 5G sprendimai pradžioje atrodė tinkamas pasirinkimas Lietuvai, tačiau vertybiškai suvokiant Kinijos įtaką kaip grėsmę ir baiminantis prarasti JAV ir sąjungininkų pasitikėjimą, šalis negalėjo priimti vienašalių, strategiškai nenaudingų sprendimų dėl 5G diegimo Lietuvoje. Taigi Lietuvos kontekste strateginė konkurencija dėl 5G nebuvo intensyvi, dėl pastebimo

¹³⁵ Saulius Jakučionis, „Huawei“ piktinasi „Telia Lietuvos“ sprendimu dėl 5G plėtros, prabilo apie „geopolitinį spaudimą.“ *15min.lt*, 2020 11 30. <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/huawei-piktinasi-telia-sprendimu-del-5g-pletros-prabilo-apie-geopolitini-spaudima-663-1416428>> [Žiūrėta 2021 04 21].

aktyvaus tik vienos pusės veikimo, todėl konkurencinė aplinka buvo palanki JAV. Tuo tarpu Lietuvoje ir toliau tęsiami politiniai žingsniai dėl nepatikimų tiekėjų veiklos ribojimo šalies ryšio infrastruktūroje.¹³⁶

5.2. Vokietija

Pastaraisiais metais Kinijos – Vokietijos politiniai ir ekonominiai santykiai intensyvėjo. Dvišalis politinis bendradarbiavimas išaugo susiformavus galios vakuumui D. Trump prezidentavimo laikotarpiu, kai abiem šalims teko imtis iniciatyvos ir kartu spręsti globalius klausimus.¹³⁷ Visgi svarbiausiu Kinijos ir Vokietijos santykių pagrindu galima laikyti ekonominius santykius, kurie suaktyvėjo po JAV ir Kinijos prekybos karo pasekmių.¹³⁸ 2019 m. Kinija tapo svarbiausia Vokietijos prekybos partnere, kurios didžiausią dalį sudarė automobiliai ir kompiuteriai,¹³⁹ o Kinijos investicijos Europoje pirmiausia yra nukreipiamos į Vokietiją, daugiausiai investuojant į „Made in China 2025“ prioritetus.¹⁴⁰ Kinija Vokietiją suvokia kaip įtakingiausią strateginę partnerę Europoje, technologijų ir standartų kūrimo centrą, todėl, aktyviai išnaudojant ekonominį bendradarbiavimą, siekiama ne tik gauti patirties, ekonominės naudos, bet ir didinti savo įtaką, įgyvendinti palankius techninius standartus.¹⁴¹ Todėl Vokietija pastaruoju metu pradėjo kritiškai žvelgti į Kinijos įtaką ir investicijas dėl intelektinės nuosavybės pasisavinimo, asimetrinių prekybinių santykių, agresyvios įtakos plėtros bei žmogaus teisių pažeidimų.¹⁴²

JAV ir Vokietija išlieka strateginėmis partnerėmis ekonomikoje, saugumo ir gynybos srityje. 2019 m. JAV buvo svarbiausia Vokietijos eksporto šalis, o Vokietija – reikšmingiausia JAV prekybos partnerė Europoje.¹⁴³ JAV vis dar išlaiko didelę karinę bazę Vokietijoje, tad karinis bendradarbiavimas ir abipusis informacinis sąveikumas, yra labai svarbus abipusiam saugumui užtikrinti (pvz.: tarpvalstybinė žvalgybinė informacija Vokietijai yra labai svarbi kovojant su

¹³⁶ „Elektroninių ryšių įstatymo Nr. IX-2135 12, 50 ir 71 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 57(1) straipsnių įstatymo projektas.“ *Lietuvos Respublikos Seimas*, 2021. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/8f4d36009c5411eb998483d0ae31615c>> [Žiūrėta 2021 04 25].

¹³⁷ Shashi Tharoor, „China and Germany: So Far, Yet So Close.“ *The Diplomat*, December 6, 2017. <<https://thediplomat.com/2017/12/china-and-germany-so-far-yet-so-close/>> [Žiūrėta 2021 04 25].

¹³⁸ Ashutosh Pandey, „US-China trade war — The unlikely European winners.“ *Deutsche Welle*, 2019 08 13. <<https://www.dw.com/en/us-china-trade-war-the-unlikely-european-winners/a-50009418>> [Žiūrėta 2021 04 25].

¹³⁹ „China and Germany Trade.“ The Observatory of Economic Complexity, 2019. <<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/chn/partner/deu>> [Žiūrėta 2021 04 25].

¹⁴⁰ Emily de La Bruyere, Nathan Picarsic, „Made in Germany, Co-opted by China.“ *Foundation for Defence of Democracies*, October 14, 2020. <<https://www.fdd.org/analysis/2020/10/14/made-in-germany-co-opted-by-china/>> [Žiūrėta 2021 04 25].

¹⁴¹ Ten pat.

¹⁴² Noah Barkin, „Germany’s Strategic Gray Zone With China.“ *Carnegie Endowment*, March 25, 2020. <<https://carnegieendowment.org/2020/03/25/germany-s-strategic-gray-zone-with-china-pub-81360>> [Žiūrėta 2021 04 29].

¹⁴³ „Germany and China: Bilateral relations.“ *Federal Foreign Office*, 2021. <<https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/china-node/china/228916>> [Žiūrėta 2021 04 29].

terorizmu ir *vice versa*).¹⁴⁴ Visgi Vokietijos ir JAV santykiai komplikavosi D. Trump kritikuojuant per mažą Vokietijos indėlį į NATO, Rusijos įtakos plėtrą per „Nord Stream 2” projektą bei skelbiant apie mažinamą JAV karių skaičių Vokietijoje.¹⁴⁵

Nuo 2001 m. Vokietijos rinkoje įsitvirtinęs „Huawei“ yra vienas pagrindinių telekomunikacijų tiekėjų šalyje, kuris 2015 – 2018 m. sėkmingai mezgė partnerystes su privataus ir viešojo sektoriaus veikėjais bei pagrindinėmis Vokietijos telekomunikacijų kompanijomis, siekiant šalyje skatinti skaitmenizaciją, aukštųjų technologijų tyrimus, inovatyvius telekomunikacijų įrangos sprendimus ir 5G tinklo testavimo galimybes.¹⁴⁶ Pavyzdžiui, jau 2018 m. gegužę dalinai valstybinė telekomunikacijų kompanija „Deutsche Telekom”, naudodama „Huawei” tiekiamą įrangą, pranešė apie pirmųjų komercinių 5G antenų diegimą Berlyne.¹⁴⁷

Pagrindinės politinės diskusijos dėl 5G ir jo tiekėjų patikimumo Vokietijoje prasidėjo dar 2018 m., tačiau iš karto išryškino politinį susiskaldymą šalies viduje ir paskatino Kinijos ir JAV pastangas veikti politinius sprendimus. Verta pastebėti, jog Vokietijoje tuo metu dar nebuvo aktyvių viešų diskusijų dėl naujosios ryšio technologijos keliamų grėsmių, todėl buvo labiau orientuojamasi į technologines galimybes ir padengiamumą.¹⁴⁸ Visgi po „Huawei“ uždraudimo Australijos infrastruktūroje, kai kurie Vokietijos politikai, šia tema konsultavęsi su JAV ir Australijos pareigūnais, pradėjo formuoti vidinį spaudimą centrinei valdžiai atsisakyti „Huawei“ dėl galimų Kinijos šnipinėjimo grėsmių.¹⁴⁹ Tik inicijavus politines diskusijas, buvo sulaukta ir negatyvių reakcijų – kai kurie Budenstago nariai ir telekomunikacijų kompanijos buvo nusiteikę skeptiškai dėl „Huawei“ pašalinimo iš Vokietijos 5G diegimo procesų, argumentuodami milžiniškais finansiniais ir laiko kaštais, įrodymų dėl keliamų grėsmių stoka, teisinio pagrindo nebuvimu bei šališka JAV politika Kinijos atžvilgiu.¹⁵⁰ Tam pritarė ir informacinio saugumo institucijų atstovai, 2018 m. gruodį pareiškę neradę jokių įrodymų dėl „Huawei“ šnipinėjimo galimybių.¹⁵¹ Visgi tokia pozicija pakito po metų,

¹⁴⁴ Bojan Pancevski, Sara Germano, „Drop Huawei or See Intelligence Sharing Pared Back, U.S. Tells Germany.“ *The Wall Street Journal*, March 11, 2019. <<https://www.wsj.com/articles/drop-huawei-or-see-intelligence-sharing-pared-back-u-s-tells-germany-11552314827>> [Žiūrėta 2021 04 29].

¹⁴⁵ Fyodor Lukyanov, „Transatlantic Transformation: U.S.-German Relations Enter New Era.“ *Carnegie Endowment*, 2020 06 29. <<https://carnege.ru/commentary/82201>> [Žiūrėta 2021 04 29].

¹⁴⁶ „The Backlash to Huawei’s Global 5G Expansion.“ *Carnegie Endowment*.

¹⁴⁷ Kavita Majithia, „Deutsche Telekom claims European 5G first.“ *Mobile World Live*, 3 May 2018. <<https://www.mobileworldlive.com/featured-content/home-banner/deutsche-telekom-makes-progress-on-5g>> [Žiūrėta 2021 04 29].

¹⁴⁸ Noah Bark, „German officials sound China alarm as 5G auctions loom.“ *Reuters*, November 13, 2018. <<https://www.reuters.com/article/us-germany-china-5g-exclusive-idUSKCN1N1IWC>> [Žiūrėta 2021 04 30].

¹⁴⁹ Ten pat.

¹⁵⁰ Janosch Delckerus, „US ramps up pressure on Berlin over Huawei.“ *Politico*, December 20, 2018. <<https://www.politico.eu/article/us-ramps-up-pressure-on-berlin-over-huawei-donald-trump-hackers/>> [Žiūrėta 2021 04 30].

¹⁵¹ „No evidence’ of Huawei spying, says German IT watchdog.“ *France 24*, 2018 12 14. <<https://www.france24.com/en/20181214-no-evidence-huawei-spying-says-german-it-watchdog>> [Žiūrėta 2021 04 30].

Federalinei žvalgybos tarnybai paskelbusi, jog „Huawei“ nėra itin patikima ir per daug priklausoma nuo Kinijos autoritarinės valdžios.¹⁵²

Analizuojamu laikotarpiu Vokietijoje galima pastebėti išskirtinai aktyvias JAV pastangas paveikti politinius sprendimus. Nors ir jau anksčiau JAV yra leidusi Vokietijai suprasti strateginio pasirinkimo dėl 5G įrangos tiekėjų pasekmes daugiašaliuose formatuose, 2018 m. gruodžio mėn. JAV iniciavo dvišales uždaras konsultacijas tiesiogiai su Vokietijos politikais. Jų metu technologijų ekspertai siekė lokaliai aktualizuoti „Huawei“ keliamas grėsmes ir informavo apie būtinybę pašalinti Kinijos kompaniją iš 5G technologijos diegimo procesų šalyje dėl kurių pažeidžiamumų ir šnipinėjimo tikimybės.¹⁵³

Visgi vidinės politinės diskusijos sustiprėjo tik 2019 m. vasario – kovo mėnesiais, prieš pat numatytą 5G tiekėjų aukcioną, kai politinės diskusijos jau reikalavo sprendimų ir buvo labiau girdima Vokietijos kanclerės A. Merkel pozicija. Galima pastebėti, jog kanclerė siekė atidėti konkretų sprendimą dėl „Huawei“, kritiškai reagavo į JAV spaudimą ir ėmėsi atsargios pozicijos, dažnai nesutampančios su bendrapartiečių nuomone, reikalavusių didesnio saugumo užtikrinimo 5G diegimo procesuose.¹⁵⁴ Visgi pagrindinis kanclerės kartojamas argumentas buvo tai, jog pirmiausia „Huawei“ turi pilnavertiškai užtikrinti duomenų saugumą, todėl svarbiausia – ne uždrausti vieną ar kitą tiekėją, tačiau apskritai didinti saugumo reikalavimus tiekėjams.¹⁵⁵

Galima pastebėti, jog būtent 2019 m. JAV, pasitelkusi Vokietijoje reziduojančius diplomatus, aktyviausiai pradėjo spausti savo sąjungininkę dėl JAV interesų neatitinkančios pozicijos. JAV ambasadorius Vokietijoje R. Grenell kovo mėnesį perdavė laišką Vokietijos ekonomikos ministrui, kuriame, komunikacinius tinklus laikant sąjungininkių bendradarbiavimo ir sąveikumo pagrindu, JAV administracijos vardu buvo pirmą kartą Europos mastu įspėjama, jog netinkamas pasirinkimas dėl „Huawei“ apribos dalijimąsi žvalgybine informacija ir paveiks gynybos galimybes.¹⁵⁶ JAV įtaka Vokietijoje neapsiribojo tik netiesiogine komunikacija, į tai įsijungė ir aukščiausi JAV pareigūnai. 2019 m. gegužės mėn. JAV valstybės sekretorius M. Pompeo dalyvavo susitikimuose su Vokietijos užsienio reikalų ministru H. Maas ir kanclere A. Merkel, kuriuose „Huawei“ grėsmės klausimas ir pasekmės dvišaliam bendradarbiavimui buvo neišvengiama tema. M.

¹⁵² Patrick Donahue, „Per švelni Merkel „Huawei“ strategija sulaukė rimtos kritikos: peilius į nugarą galanda net savi.“ *Delfi.lt*, 2019 11 05. <<https://www.delfi.lt/verslas/bloomberg/per-svelni-merkel-huawei-strategija-sulauke-rimtos-kritikos-peilius-i-nugara-galanda-net-savi.d?id=82671583>> [Žiūrėta 2021 04 30].

¹⁵³ Delckerus.

¹⁵⁴ Ben Knight, „Angela Merkel faces party revolt over Huawei in German 5G rollout.“ *Deutsche Welle*, 2019 11 22. <<https://www.dw.com/en/angela-merkel-faces-party-revolt-over-huawei-in-german-5g-rollout/a-51372875>> [Žiūrėta 2021 04 30].

¹⁵⁵ Katrin Bennhold, Jack Ewing, „In Huawei Battle, China Threatens Germany ‘Where It Hurts’: Automakers.“ *The New York Times*, Jan. 16, 2020. <<https://www.nytimes.com/2020/01/16/world/europe/huawei-germany-china-5g-automakers.html>> [Žiūrėta 2021 04 30].

¹⁵⁶ Pancevski, Germano.

Pompeo, Vokietiją apibūdindamas kaip „svarbią JAV partnerę ir sąjungininę“, dar kartą kartojo, jog Vokietijai neuždraudus „Huawei“ dalyvavimo 5G diegime, JAV gali nebesidalinti šaliai svarbia žvalgybine informacija, nes nėra pasitikima Kinijos kompanijos tinklais perduodamos informacijos saugumu.¹⁵⁷ Vokietijai svarstant tam tikras ribojimo galimybes, JAV spaudimo šaliai nesumažino. Rugsėjo mėnesį JAV ekonomikos reikalų vicesekretorius K. Krach Vokietijoje vedė derybas su politikos formuotojais, verslininkais ir dar kartą įspėjo, jog „Huawei“ yra šnipinėjimo priemonė ir pranašumą Kinijai suteikiantis ginklas, todėl kompanijos dalyvavimas Europos šalių 5G tinkluose sukeltų pavojų visam Aljansui.¹⁵⁸

Galiausiai, esant vidinėms politinėms prieštaroms, tačiau tvirtai laikantis A. Merkel pozicijos, konkretus Vokietijos žingsnis buvo žengtas 2020 m. gruodį, paskelbtus naująjį Informacinių technologijų saugumo įstatymą (angl.: *IT Security Law*), diegiantį aukštesnius saugumo standartus: vertinami infrastruktūroje naudojamų komponentų techniniai parametrai ir tiekėjų patikimumas, garantuojant, jog įranga nebus panaudota šnipinėjimui. Tai iš esmės suteikė galimybę už saugumą atsakingoms institucijoms blokuoti „Huawei“, tačiau oficialiai neuždraudė Kinijos kompanijos dalyvavimo 5G diegimo procesuose.¹⁵⁹

Nors ir buvo teigiama, jog Vokietija nesulaukė jokio spaudimo iš Kinijos,¹⁶⁰ tačiau Kinijos ir „Huawei“ tiesioginis vaidmuo sprendimų priėmimo dėl 5G buvo pastebimas. Pirmiausia, 2018 m. lapkričio mėn., augant įtampai dėl „Huawei“ dalyvavimo rinkoje, siekiant sukurti didesnę pasitikėjimą, „Huawei“ įkūrė „Informacijos saugumo laboratoriją“, kurioje analizuojami su tinklo saugumo užtikrinimu susiję procesai ir pažeidžiamumai.¹⁶¹ Vėliau kompanijos atstovai viešojoje erdvėje vykdė aktyvią gynybą ir neigė bet kokius ryšius su Kinijos valdžia ar saugumo spragas, o 2020 m. gegužę „Huawei“ vyriausiasis kompanijos vadovas tiesiogiai kreipėsi į Vokietijos Vyriausybę su prašymu neuždrausti kompanijos įrangos 5G ryšio diegime.¹⁶² Visgi vienas reikšmingiausių įvykių – Kinijos ambasadoriaus Vokietijoje Wu Ken viešas perspėjimas 2019 m. gruodžio mėn., kuriame jis teigė, jog Vokietijai pašalinus „Huawei“ iš rinkos, šalis sulauks pasekmių,

¹⁵⁷ David Brunnstrom, „Pompeo tells Germany: Use Huawei and lose access to our data.“ *Reuters*, May 31, 2019. <<https://www.reuters.com/article/us-usa-germany-idUSKCN1T10HH>> [Žiūrėta 2021 05 01].

¹⁵⁸ Robin Emmott, „U.S. renews pressure on Europe to ditch Huawei in new networks.“ *Reuters*, September 29, 2020. <<https://www.reuters.com/article/us-usa-huawei-tech-europe-idUSKBN26K2MY>> [Žiūrėta 2021 05 01].

¹⁵⁹ „Germany sets high hurdle for Huawei.“ *Financial Times*, 2020 12 16. <<https://www.ft.com/content/cadc6d26-97e1-4e63-b6ca-f24110c90379>> [Žiūrėta 2021 05 01].

¹⁶⁰ „Merkel unaware of any pressure exerted by China over Huawei.“ *Reuters*, December 18, 2019. <<https://www.reuters.com/article/us-germany-china-huawei-merkel-idUKKBN1YM1IC>> [Žiūrėta 2021 05 01].

¹⁶¹ Douglas Busvine, „Exclusive: China's Huawei opens up to German scrutiny ahead of 5G auctions.“ *Reuters*, October 23, 2018. <<https://www.reuters.com/article/us-germany-telecoms-huawei-exclusive-idUSKCN1MX1VB>> [Žiūrėta 2021 05 01].

¹⁶² „Huawei denies German report it colluded with Chinese intelligence.“ *Reuters*, January 29, 2020. <<https://www.reuters.com/article/us-germany-usa-huawei-idUSKBN1ZS197>> [Žiūrėta 2021 05 01].

atsiliepančių svarbiausiam – Vokietijos automobilių sektoriui.¹⁶³ Taip bene pirmą kartą viešai buvo pripažinta, jog dėl 5G tinklo plėtros Kinija pasirengusi įsivelti į išties rimtą prekybinį konfliktą su didžiausia ES ekonomika.

Vokietijos atvejį 5G diegimo klausimu Europoje galima laikyti išskirtine Kinijos ir JAV strateginės konkurencijos arena, kurioje agresyviai atsiskleidė didžiųjų šalių spaudimo praktikos ir išryškėjo rimta interesų balansavimo dilema. Nagrinėjant politinių diskusijų dėl 5G periodą, kuriame netruko „Huawei“ sugrėsminimo ir signalų apie politines pasekmes, delsimas priimti galutinius sprendimus ir balansavimo strategija buvo nulemta iš vienos pusės jau susiformavusios technologinės priklausomybės nuo Kinijos ir šalies ekonominių interesų, iš kitos – saugumo interesų ir bendradarbiavimo su JAV poreikių. Nerimaujant dėl „Huawei“ ir Kinijos keliamų grėsmių, visgi labiausiai buvo akcentuojami 5G diegimo kaštai ir be „Huawei“ įrangos ir kylančios grėsmės ekonominiams santykiams su Kinija. Nors ir saugumas (įskaitant ir informacinį/kibernetinį) bei gynybiniai santykiai su JAV Vokietijai yra itin svarbūs, tačiau vokiečiai galimai pasikloviė savo gebėjimu kontroliuoti technologinio šnipinėjimo grėsmes, paprasčiausiai didinant saugumo reikalavimus ir stengiantis patenkinti tiek pačios valstybės, tiek konkurenčių keliamas sąlygas.

Strategiškai abiem konkuruojančioms didžiosioms šalims svarbi Vokietija buvo įtraukta į Kinijos ir JAV konkurenciją aukščiausiu lygiu, pasitelkiant kompleksines spaudimo priemones, ypač kritinių sprendimų išvakarėse. Pastaraisiais metais atšalę Vokietijos ir JAV santykiai neprisidėjo prie abipusiai puoselėjamų transatlantinių saugumo interesų prioretizavimo ir labiau kėlė skepsį ir nepasitenkinimą. Visgi JAV Vokietiją „tinkamam“ sprendimui ruošė jau nuo 2018 m., nors diplomatinio spaudimo aktyvumas išaugo tik 2019 metais. Vokietijos atveju buvo vykdomas kelių lygmenų vidinis ir išorinis spaudimas. Vidinis spaudimas, kurį darė kai kurie Vokietijos politikai, pasisakę už „Huawei“ uždraudimą, galėjo kilti natūraliai, tačiau aktyvesnės diskusijos apie kompanijos keliamas grėsmes buvo pradėtos po pirmųjų konsultacijų su JAV. Išorinis JAV spaudimas Vokietijos politikams buvo kuriamas iš pradžių naudojantis konsultacijų taktika, o vėliau nuolat perduodant įspėjimus ir net grasinimus. Vokietijos politikoje aktyviai veikė ir skirtingo lygio JAV veikėjai: ekspertai, JAV ambasadorius Vokietijoje, valstybės sekretorius ir vicesekretorius, kurie skirtingomis priemonėmis (nuo laiškų iki aukščiausio lygio vizitų) transliavo panašią žinutę dėl reikšmingų geopolitinių ir saugumo pasekmių. Argumentuojant, jog „Huawei“ yra Kinijos kontrolės ir žvalgybos priemonė, buvo apeliuojama į padarinius nacionalinei ir Aljanso saugumo architektūrai, pasitikėjimui ir kariniu bendradarbiavimu grįstiems santykiams su JAV. Taigi JAV administracija turėjo suvokti ne tik strateginę Vokietijos reikšmę kitoms Europos šalims, jos svarbą sąveikai su JAV,

¹⁶³ Tony Czuczka, Steven Arons, „China Threatens Retaliation Should Germany Ban Huawei 5G.“ *Bloomberg*, 2019 12 16. <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-14/china-threatens-germany-with-retaliation-if-huawei-5g-is-banned>> [Žiūrėta 2021 05 01].

bet ir ekonominę Kinijos įtaką, kas komplikavo Vokietijos pasirinkimą. Visgi, nors ir Vokietijos sprendimas nepatenkino JAV lūkesčių, kompleksiškas JAV spaudimas padarė įtaką: „Huawei“ buvo spaudžiamas atitikti Vokietijos iškeltus saugumo parametrus, o ir galutinis Vokietijos sprendimas bent iš dalies pateisino JAV lūkesčius.

Vertinant Kinijos įtaką, „Huawei“ įdirbis Vokietijos rinkoje ir technologinė priklausomybė akivaizdžiai kėlė ir politines pasekmes. Už tolimesnį bendradarbiavimą su „Huawei“ pasisakė tie politiniai ir verslo subjektai, kurie turėjo glaudesnius ryšius su Kinija, ar pačiu „Huawei“. Vokietijos atveju pati kompanija tiek viešojoje erdvėje, tiek politiniu lygiu siekė įrodyti savo patikimumą, net tiesiogiai bendraujant su Vokietijos Vyriausybe. Tuo tarpu Kinijos ambasadoriaus įsikišimas, pasitelkiant vienetinius, tačiau strategiškai skaudžius grasinimus, rodo Vokietijos rinkos strateginę svarbą Kinijai ir realias pasekmes už „neteisingus“ pasirinkimus.

Vokietijos atvejis atskleidžia intensyvų JAV ir Kinijos susidūrimą, kurio metu ne geopolitinės grėsmės jautimas, o labiau pavojus prarasti ekonominę naudą ir alternatyvių sprendimų/pasiūlymų trūkumas galėjo lemti Vokietijos politinius sprendimus 5G klausimu. Galima pastebėti, jog sudaryta palanki geopolitinė ir ekonominė situacija Kinijai leido galiausiai daryti įtaką politiniams sprendimams. Tuo tarpu JAV tik pastaraisiais metais suaktyvintos ir dažnai agresyvios diplomatinės pastangos nebuvo rezultatyvios. Vokietijos neryžtingumas, o vėliau ir dalinė „žalia šviesa“ Kinijos technologijų kompanijai gali būti laikoma sąlyginiu pralaimėjimu JAV interesų nenaudai.

5.3. Vengrija

Vengrijos ir Kinijos politiniai bei ekonominiai santykiai išsiskiria iš kitų Europos šalių ypač aktyvia Kinijos investicine veikla ir pozityviomis nuostatomis. Dvišaliai santykiai suintensyvėjo po pasaulinės finansinės krizės, Vengrijai iniciavus „Atsidarymo Rytams“ politiką, kurios tikslas buvo pritraukti Kinijos dėmesį ir investicijas.¹⁶⁴ Pastaraisiais metais padidėjęs Vengrijos skepsis ES atžvilgiu, partnerystę su Kinija darė palankia alternatyva ir svertu tarptautinėje politikoje,¹⁶⁵ todėl dvišaliai santykiai palaikomi tiek tiesiogiai, tiek daugiašaliu formatu (17+1). Kinija laikoma svarbiu Vengrijos ekonominio ir technologinio vystymosi elementu: ji yra antra didžiausia importo partnerė,

¹⁶⁴ Paweł Paszak, „Hungary’s “Opening to the East” Hasn’t Delivered.“ *Center for European Policy Analysis*, March 8, 2021. <<https://cepa.org/hungarys-policy-of-opening-to-the-east-is-more-than-a-decade-old-but-it-hasnt-delivered-much-chinese-investment/>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁶⁵ John Macri, „How Hungary’s Path Leads to China’s Belt and Road.“ *The Diplomat*, April 11, 2019. <https://thediplomat.com/2019/04/how-hungarys-path-leads-to-chinas-belt-and-road/?fbclid=IwAR0BF9c6-Iq_tUMU0-6UiUh7PTuiMdFNyh8XsOCXASySv_Bu4ICkRIZgAoE> [Žiūrėta 2021 05 09].

į Vengriją investuojanti daugiausiai iš visų Rytų ir Centrinės Europos šalių.¹⁶⁶ Tuo tarpu Kinijai Vengrija tampa ekonominės skverbties į Europos rinką vartais ir šalies interesų atstovu ES.¹⁶⁷

Vengrijos ir JAV partnerystė plėtojasi JAV prisidedant prie Vengrijos demokratiškosios, ekonominės gerovės ir saugumo palaikymo regione. Vertinant ekonominius santykius, JAV yra laikoma antra svarbiausia investuotoja po Vokietijos bei trečia pagal svarbą Vengrijos prekybos partnere ne ES.¹⁶⁸ Taip pat Vengrija yra prisijungusi prie Trijų jūrų iniciatyvos, kurioje JAV savo įsitraukimu siekia stiprinti transatlantinius ekonominius, technologinius ir geopolitinius ryšius su Rytų ir Centrinės Europos šalimis, atsveriant Kinijos ir Rusijos įtaką.¹⁶⁹ Bendradarbiavimas gynybos srityje taip pat yra svarbus abiem šalims, todėl pastaraisiais metais JAV stengiasi labiau įsitraukti į strateginį dialogą su Vengrija (pvz.: 2019 m. pasirašytas dvišalis susitarimas stiprinantis gynybinį sąveikumą su JAV).¹⁷⁰ Taip pat Vengrija JAV yra laikoma svarbia sąjungininke, padedančia atstovauti JAV ir NATO interesus kovoje su terorizmu bei sienų kontrolės klausimais.¹⁷¹ Visgi pastaraisiais metais šalis susilaukė JAV kritikos dėl nedemokratiškosios praktikų ir reformų, suartėjimo su Rusija ir Kinija, tačiau D. Trumpo prezidentavimo laikotarpiu santykiai dėl artimesnių ideologinių nuostatų atšilo.¹⁷²

Kinijos technologijų kompanija „Huawei“ Vengrijoje užima lyderiaujančią poziciją telekomunikacijų ir mobiliųjų įrenginių rinkoje, aktyviai investuoja (per 15 metų buvo investuota apie 1,5 mlrd. dolerių),¹⁷³ bendradarbiauja su svarbiausiomis telekomunikacijų kompanijomis ir valstybe, todėl komercinis ir politinis palaikymas kompanijai – stiprus. 2013 m. Vengrijai pasirašius strateginės partnerystės susitarimą, „Huawei“ įsitvirtino rinkoje ir tapo viena didžiausių mobiliųjų įrenginių tiekėjų, o diegiant įvairias komercines ir strategines telekomunikacijų sistemas (pvz.: pagalbos tarnybų), pradėjo bendradarbiauti ne tik su svarbiausiomis Vengrijos telekomunikacijų

¹⁶⁶ Julian Tucker, „Avenues to Europe: China’s Relationship with Hungary.“ *Institut for Security & Development Policy*, 2019 02 25. <<https://isdpeu/chinas-relationship-with-hungary/>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁶⁷ Macri.

¹⁶⁸ „Vital Role of U.S. Firms in Hungary’s Economic Development.“ *Budapest Business Journal*, Jun. 20, 2019. <<https://bbj.hu/politics/foreign-affairs/int-l-relations/-vital-role-of-u-s-firms-in-hungary-s-economic-development>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁶⁹ David A. Wemer, „The Three Seas Initiative explained.“ *Atlantic Council*, Feb. 11, 2019. <<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-three-seas-initiative-explained-2/>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁷⁰ Natalie Liu, „US Signs Defense Cooperation Agreement with Hungary.“ *Voice of America*, April 8, 2019. <<https://www.voanews.com/usa/us-signs-defense-cooperation-agreement-hungary>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁷¹ Damon Wilson, „Engaging Hungary is good for US interests and values.“ *Atlantic Council*, Feb. 10, 2019. <<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/engaging-hungary-is-good-for-us-interests-and-values/>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁷² Tamás Vaski, „US Secretary of State Pompeo: US-Hungary Relations Renewed under Trump.“ *Hungary Today*, 2021 01 08. <<https://hungarytoday.hu/mike-pompeo-us-hungary-relations/>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁷³ „Huawei Celebrates 15 Year of Operating in Hungary.“ *Huawei*, 2020 10 21. <<https://www.huawei.eu/press-release/huawei-celebrates-15-years-operating-hungary>> [Žiūrėta 2021 05 09].

kompanijomis, bet ir vyriausybe.¹⁷⁴ Strateginė partnerystė įtvirtinta ir 2018 m., telekomunikacijų kompanijai su Vyriausybe pasirašius memorandumą dėl partnerystės 5G infrastruktūros kūrimo.¹⁷⁵

Nors pirmosios diskusijos apie šalies potencialą 5G diegimo procesuose ir galimus partnerius prasidėjo dar 2018 m.,¹⁷⁶ 2019 m. Vengrija pradėjo gana vangiai kelti šį klausimą politiniu lygiu, nuosekliai rodydama stabilią ir palankią Kinijai poziciją. Visgi net ir nevykstant aktyvioms diskusijoms, opozicinės partijos kėlė „Huawei“ grėsmių klausimą, apeliuodamos į Vengrijos, kaip NATO ir ES narės įsipareigojimus bei galimas tiekėjų alternatyvas.¹⁷⁷

Į JAV nepriimtina poziciją dėl abipusiai kylančių grėsmių ir tolesnės „Huawei“ plėtros Vengrijoje,¹⁷⁸ 2019 m. buvo sureaguota dar prieš aktyvesnius aukščiausių politikų pasisakymus viešojoje erdvėje. Yra duomenų, jog JAV ambasada Vengrijos politikos formuotojams galėjo daryti įtaką per žiniasklaidos priemones,¹⁷⁹ tačiau strategiškai reikšmingiausias JAV diplomatinio spaudimo žingsnis – M. Pompeo vizitas šalyje. Pirmojoje europinio vizito stotelėje vasario mėn. M. Pompeo, įspėdamas dėl grėsmių kiekvienos sąjungininkės nacionaliniam saugumui, transliavo žinutę, jog „Huawei“ veiks prieš Vengrijos ir visuomenės saugumo interesus, o kompanijos įtaka 5G infrastruktūroje – komplikuos bendradarbiavimo galimybes su JAV, ypač gynybos srityje.¹⁸⁰ Tiesiogiai į Vengrijos poziciją nukreipta žinutė implikavo ne tik grėsmes vidaus saugumui, bet ir strateginei sąveikai su JAV bei šalies gynybos interesams.

Viešojoje erdvėje nėra pateikiama išsamios informacijos apie vidines politikos formuotojų diskusijas ir gilesnius politinius procesus. Žinoma, jog žiniasklaidoje „Huawei“ klausimas buvo keliamas vangiai, o parlamente 2019 m. buvo aptariamas tik kelis kartus,¹⁸¹ kas rodo, jog politikų planuose „Huawei“ nebuvo traktuojama kaip prioritetinga grėsmė nacionaliniam saugumui ir tarptautiniam stabilumui. Tai patvirtina ir tolesnių Vengrijos ir Kinijos santykių plėtojimas. 2019 m. balandžio mėnesį ministras pirmininkas V. Orban Pekine susitiko su Kinijos premjeru L. Keqiang

¹⁷⁴ Paweł Paszak, „Huawei in Poland and Hungary. Could it be a part of 5G?“ *Warsaw Institute*, 30 November 2020. <<https://warsawinstitute.org/huawei-poland-hungary-part-5g/>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁷⁵ „Huawei signs Hungarian government MoU for building 5G infrastructure.“ *About Hungary*, 2018. <<https://abouthungary.hu/news-in-brief/huawei-signs-hungarian-government-mou-for-building-5g-infrastructure>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁷⁶ Zsófia Vegh, „5G Coalition Looking to Establish Pioneering Path for Hungary.“ *Budapest Business Journal*, Nov. 5, 2018. <<https://bbj.hu/budapest/culture/awards/5g-coalition-looking-to-establish-pioneering-path-for-hungary>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁷⁷ Tamás Matura, „Hungary: cordial welcome.“ (Briefing Paper) Ivana Karaskova et al., *Huawei in Central and Eastern Europe: Trends and Forecast*, 21-22.

¹⁷⁸ Lesley Wroughton, Gergely Szakacs, „Pompeo warns allies Huawei presence complicates partnership with U.S.“ *Reuters*, February 11, 2019. <<https://www.reuters.com/article/us-usa-pompeo-hungary-idUSKCN1Q0007>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁷⁹ Dora Petranyi, Eszter Csapo, „5G Regulation and Law in Hungary.“ *CMS*, 11 January 2021. <<https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-5g-regulation-and-law/hungary>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁸⁰ Wroughton, Szakacs, „Pompeo warns allies Huawei presence complicates partnership with U.S.“

¹⁸¹ Matura, 21.

ir aptarė Kinijos investicijas ir technologinį bendradarbiavimą.¹⁸² Tą patį mėnesį buvo teigiama, jog „tęsti puikų bendradarbiavimą su Kinijos telekomunikacijų gigantu „Huawei“ yra ekonominis ir strateginis Vengrijos interesas“.¹⁸³ Tuo tarpu po mėnesio Vengrijos premjeras susitiko su JAV prezidentu D. Trump, kuriam rūpėjo aptarti Vengrijos „nūsiskumą“ nuo JAV ir suartėjimą su Kinija dėl technologinės įtakos.¹⁸⁴ Susitikimo programa nedetalizuojama, tačiau susitikimo kontekstas implikuoja, jog 5G saugumo tema taip pat galėjo būti paliesta.

2019 m. antroje pusėje prasidėjo aktyvesni, tačiau panašaus pobūdžio Vengrijos politikų pasisakymai. Birželį Inovacijų ir technologijų ministras L. Palkovics paskelbė, jog remiantis turimais duomenimis ir pavyzdine Vokietijos pozicija, nėra jokių duomenų, kad „Huawei“ įranga būtų nesaugi, todėl kol nėra įrodyta kompanijos grėsmės „Vengrijai, NATO ar ES“, šalis neatsisakys „Huawei“ paslaugų.¹⁸⁵ Galiausiai, nepaisant vidinio ir išorinio spaudimo, užsienio reikalų ministras P. Szijjarto 2019 m. lapkritį paskelbė, jog, siekiant plėtoti 5G ryšį, Vengrija ir toliau bendradarbiaus su vietinės teisės turinčia laikyti „Huawei“.¹⁸⁶ Į tokią poziciją reagavo JAV ambasada Vengrijoje, kuri išreiškė „susirūpinimą dėl labai realios saugumo rizikos, kurią kelia „Huawei“ dalyvavimas 5G projektuose“.¹⁸⁷

Kinijos spaudimas Vengrijos kontekste ne toks ryškus. Viešojoje erdvėje galima pastebėti „Huawei“ atsako apraiškas bei jau vėlesnį viešą Kinijos ambasadoriaus aktyvumą. Dar 2019 m. reaguodamas į JAV valstybės sekretoriaus vizito metu išreikštus įspėjimus Vengrijai, „Huawei“ Vengrijos padalinio vadovas W. Wu akcentavo JAV peršamą subjektyvumą ir ydingą praktiką išstumiant vieną tiekėją, kas kenkia technologiniam, kibernetiniam, ekonominiam vystymuisi ir konkurencijai.¹⁸⁸ Tuo tarpu po V. Orban vizito Pekine, kitas „Huawei“ atstovas atmetė JAV kaltinimus, kaip grįstus tik „ekonominiais interesais“ ir pozityviai atsiliepė dėl Vengrijos pozicijos „Huawei“ atžvilgiu ir bendradarbiavimo perspektyvų.¹⁸⁹ Kiek vėliau, 2020 m. pasirodė ir vieša Kinijos

¹⁸² Drew Hinshaw, Anita Komuves, „In a Reversal, U.S. to Host Hungarian Prime Minister.“ *The Wall Street Journal*, May 12, 2019. <<https://www.wsj.com/articles/in-a-reversal-u-s-to-host-hungarian-prime-minister-11557687059>> [Žiūrėta 2021 05 09]

¹⁸³ Paweł Paszak, „Huawei in Poland and Hungary. Could it be a part of 5G?“

¹⁸⁴ Hinshaw, Komuves.

¹⁸⁵ Gergely Szakacs, „Hungary has no evidence of Huawei threat, plans rapid 5G rollout: minister.“ *Reuters*, June 20, 2019. <<https://www.reuters.com/article/us-hungary-telecoms-5g-huawei-idUSKCN1TL2AP>> [Žiūrėta 2021 05 09].

¹⁸⁶ Pablo Gorondi, „Hungary says Huawei to help build its 5G wireless network.“ *ABC News*, 5 November 2019. <<https://abcnews.go.com/Business/wireStory/hungary-huawei-build-5g-wireless-network-66758617>> [Žiūrėta 2021 05 10].

¹⁸⁷ Vladyislav Makszimo, „Hungary’s emergency infrastructure hardware built by Huawei.“ *Euractiv*, 2019 11 08. <<https://www.euractiv.com/section/5g/news/hungarys-emergency-infrastructure-hardware-built-by-huawei/>> [Žiūrėta 2021 05 10].

¹⁸⁸ Sherisse Pham, „The US is stepping up pressure on Europe to ditch Huawei.“ *CNN Business*, February 12, 2019. <<https://edition.cnn.com/2019/02/11/tech/huawei-mike-pompeo-hungary/index.html>> [Žiūrėta 2021 05 10].

¹⁸⁹ Christian Keszthelyi, „Despite U.S. Concerns, Huawei Doing Well in Hungary.“ *Budapest Business Journal*, Apr. 12, 2019. <<https://bbj.hu/budapest/culture/history/despite-u-s-concerns-huawei-doing-well-in-hungary>> [Žiūrėta 2021 05 10].

ambasadoriaus Vengrijoje D. Jielong kritika, jog JAV naudojasi savo galia slopindama „Huawei“, kas kenkia Kinijos interesams bei saugumui.¹⁹⁰

Taigi Vengriją galima matyti kaip vieną iš didžiųjų šalių konkurencijos Centrinėje Europoje centrų, kuriame aktyviai išreikštos ne tik aktyvios JAV diplomatinės pastangos, bet ir aktyvesnis pačios kompanijos dalyvavimas viešosios nuomonės formavime. Vidinį ir išorinį spaudimą ignoruojanti Vengrijos pozicija iš kitų regiono valstybių išsiskiria nekintančia (t.y. nepasiduodančia JAV spaudimui) ir pragmatiniais interesais grįsta pozicija. „Huawei“ vaidmuo Vengrijos rinkoje yra reikšmingas dėl savo jau egzistuojančios įtakos strateginiuose komunikacijos tinkluose bei aktyvių investicijų. Todėl galima daryti prielaidą, jog neprioretizuojant saugumo interesų ir galimų geopolitinių pasekmių iš JAV pusės, stabili Vengrijos pozicija buvo nulemta ekonominės ir technologinės priklausomybės nuo Kinijos, dėl ko vidinių ir išorinių aktorių pastangomis nepavyko sugręsminti „Huawei“ įtakos ar bent inicijuoti aktyvesnių diskusijų. Verta pastebėti, jog tokiai situacijai itin palankus buvo Vokietijos sukurtas precedentas, tačiau skirtingai nei Vokietija, Vengrija net nebandė įvesti didesnių saugumo priemonių.

Vengrijos politikos formuotojus ir viešąją nuomonę gana aktyviai ir iš anksto bandyta paveikti JAV diplomatinio spaudimu. Galimai įvertinus tiek esamą Kinijos įtaką šalyje, tiek Vengrijos interesus, buvo pasitelktos aukščiausio lygio diplomatinės pastangos, kas rodo ne tik Vengrijos pasirinkimo reikšmę JAV ir regionui, bet ir tikėjimąsi dėl atsinaujinusių dvišalių santykių koreguoti šalies poziciją. Vengrijos atveju buvo pastebimas didelis amerikiečių politinis įsitraukimas, bandant užmegzti konstruktyvų dialogą dėl Kinijos įtakos mažinimo: simboliškai pirmąją valstybės sekretoriaus vizito šalimi buvo pasirinkta Vengrija, o vėliau JAV prezidento iniciatyva organizuotas dvišalis susitikimas. Oficialių duomenų apie JAV ambasadoriaus spaudimą šalyje beveik nėra (galima daryti prielaidą, jog tam įtaką galėjo turėti neformalūs JAV ambasadoriaus santykiai su V. Orban ir „advokatavimas“ Vengrijos naudai).¹⁹¹ Taip pat nenaudojant itin agresyvių diplomatinio grasinimų, Vengriją buvo labiau bandoma pozityviai įtraukti ir išpėti, atliepiančiam geopolitinio saugumo interesus.

Kinijos vaidmuo Vengrijoje labiau apsiriboja pačios „Huawei“ aktyvumu. Viešojoje erdvėje „Huawei“ neigė kaltinimus, garantavo savo patikimumą ir aktyviai dalyvavo susitikimuose su Vengrijos politikais dėl ryšių technologijų plėtojimo perspektyvų ir bendradarbiavimo. Be Kinijos ambasadoriaus Vengrijoje pasisakymų, kritikuojančių JAV poziciją Kinijos atžvilgiu, informacijos

¹⁹⁰ Drew Hinshaw, „Allies Wary of U.S. Stance on Huawei and 5G.“ *The Wall Street Journal*, April 9, 2019. <<https://www.wsj.com/articles/allies-wary-of-u-s-stance-on-huawei-and-5g-11586460582>> [Žiūrėta 2021 05 10].

¹⁹¹ Matt Apuzzo, Benjamin Novak, „In Hungary, a Freewheeling Trump Ambassador Undermines U.S. Diplomats.“ *The New York Times*, 2019 10 22. <<https://www.nytimes.com/2019/10/22/world/europe/david-cornstein-hungary-trump-orban.html>> [Žiūrėta 2021 05 10].

apie viešą Kinijos diplomatų ar pačios kompanijos spaudimą politikos formuotojams nėra užfiksuota. Visgi neoficialus spaudimo tikimybė negali būti atmetama. Verta pastebėti, jog Kinijos pozicija toliau neangažuoti „Huawei“ likimo Vengrijos rinkoje bei pozityviai atsiliepti apie dvišalį bendradarbiavimą gali būti tiesioginė reakcija į stabilią ir Kinijai palankią Vengrijos poziciją.

Vengrijos atveju „Huawei“ klausimas ne tik netapo grėsmės išraiška, bet parodė egzistuojančios Kinijos ekonominės ir technologinės įtakos pasekmes, į kurias, galima sakyti, JAV reagavo per vėlai. To rezultatai akivaizdūs – ignoruotos didžiulės JAV diplomatinės pastangos, kurios nepaskatino aktyvių diskusijų vidaus politikoje ar tiekėjų saugumo parametrų didinimo iniciatyvų. Tad galima teigti, jog tai tapo JAV geopolitine nesėkme vienoje svarbiausių Centrinės Europos šalių.

5.4. Strateginės konkurencijos tendencijos Europos šalyse

Europos šalys tapo bene pagrindiniu JAV ir Kinijos konkurenciniu lauku, kuriame atsiskleidė netiesioginė JAV ir Kinijos konfrontacija, siekiant laimėti sąjungininkų palankumą ir apskritai mūsų prieš varžovą. Daugiausiai orientuojantis į JAV diplomatinės praktikas trečiojoje šalyje, galima pastebėti panašius strateginio veikimo principus – politikos formuotojams paveikti daugiausiai pasitelkiama diplomatų įtaka, naudojami panašūs saugumo/gynybos argumentai, varijuojantys nuo grėsmių nacionaliniam saugumui ir dvišaliam bendradarbiavimui iki pavojų Aljanso sąveikoms, o spaudimas dažniausiai didinamas prieš kritinius įvykius (dažnių aukcionų, politinių apsisprendimų laikotarpį ir t.t.). Iš esmės kiekvienoje šalyje buvo taikomas panašus grėsmės formavimo naratyvas, kiek pritaikant jį prie lokalaus konteksto, tačiau egzistavo skirtingo intensyvumo, reikšmingumo diplomatinis spaudimas ir grasinimai, priklausomai nuo oficialios šalies pozicijos (Žr. *Lentelė 2*). Diplomatinės JAV pastangos buvo matomos ne tik kaip pareiga įspėti kitas šalis ir diplomatinė misija savo užsienio politikai vykdyti, bet ir apskritai sąjungininkų paieška apsaugoti savo interesus ir kartu pažaboti didėjančią Kinijos įtaką, kuri formuojama ir per jos kompanijas. Todėl tam įgyvendinti JAV siekė Europos šalyse įtvirtinti anti-„Huawei“ poziciją, neleidžiančią iš esmės jokiai Kinijos technologijų kompanijai dalyvauti 5G diegimo procesuose.

Visgi, JAV konkurencinė strategija ir pritaikytos diplomatinio spaudimo priemonės nagrinėtose šalyse turėjo skirtingus rezultatus. Lietuvos atvejis parodo JAV įtakos sėkmę šalies politiniam sprendimui. Įvertinant Lietuvos interesus ir vidaus kontekstą, JAV daugiausiai naudojo švelnų spaudimą, pasitelkiant vidaus diplomatus ir siekiant sugrėsminti „Huawei“ veiklą nacionalinio ir Aljanso saugumo kontekste, kas sėkmingai atitiko Lietuvos strateginius interesus ir grėsmės suvokimą. Tuo tarpu Vokietijoje JAV naudota strategija išsiskiria įtakos priemonių gausa, tačiau mažu rezultatyvumu. Balansuojančiai Vokietijos pozicijai paveikti JAV dėjo aukščiausio lygio diplomatinės pastangas, tačiau naudojo atvirų ir tęstinių grasinimų taktiką. Aktualius Vokietijos saugumo ir gynybos klausimus apimantis JAV spaudimas visgi nepasirodė rezultatyvus, neatitiko

Vokietijos grėsmės suvokimo, šaliai prioretizuojant ekonominius praradimus. Todėl Vokietijos atveji galima matyti tik kaip sąlyginį JAV laimėjimą, pripažįstant didesnę Kinijos sėkmę. Kita vertus, JAV įtaka Vengrijoje nebuvo net ir sąlygiškai rezultatyvi. Didelės JAV pastangos labiau įtraukti Vengriją į dialogą, o ne vien grasinti, nenusvėrė pragmatinių šalies interesų ir Kinijos ekonominės ir technologinės įtakos. Stabiliai Vengrijos pozicijai sąlygoti naudotas aukšto lygio JAV diplomatų įsitraukimas nesugebėjo išjudinti didesnių politinių ir visuomeninių diskusijų bei aktualizuoti „Huawei“ klausimo, pastangos buvo bene ignoruojamos. Todėl toks mūsų pralaimėjimas Vengrijoje reiškia dar didesnę Kinijos skverbtį į ekonomiką.

Apibendrinant, galima teigti, jog pačių valstybių pozicijos „Huawei“ atžvilgiu skyrėsi dėl vidaus politinės situacijos, pavyzdinių šalių pozicijos (pvz: Vokietijos) „Huawei“ atžvilgiu, vietinių telekomunikacijų kompanijų įsitraukimo į partnerystę su „Huawei“ lygio, dvišalių santykių su JAV ir jos diplomatinio spaudimo praktikų.¹⁹² Visgi tokias prielaidas galima detalizuoti, nes svarbūs buvo ir valstybių pragmatinių/ekonominių ar vertybinių/saugumo interesų prioritetizavimas, didžiųjų šalių ekonominė/politinė/technologinė įtaka, „Huawei“ įdirbis šalies rinkoje, skirtingas arba sutampantis su JAV grėsmės suvokimas bei JAV ir Kinijos diplomatinės praktikos. Tai sudarė prielaidas skirtingoms valstybių reakcijoms ir varijuojantiems rezultatams, kurie JAV interesus patenkino daugiausiai tik sąlyginai.

Lentelė Nr. 2. „JAV ir Kinijos konkurencinės kovos Europos šalyse tyrimo rezultatai“. (Lentelė sudaryta autorės)

	Taktika	Priemonės*	Rezultatai
Lietuva	<p><i>JAV:</i> neagresyvus lokalaus lygio politinis spaudimas, apeliuojantis į Lietuvos nacionalinio ir Aljanso saugumo interesus.</p> <p><i>Kinija:</i> aktyvios ir koordinuotos taktikos nepastebėta.</p>	<p><i>JAV:</i> vidaus diplomatų vieši ir nevieši susitikimai su politikos formuotojais, viešosios nuomonės formavimas žiniasklaidoje.</p> <p><i>Kinija:</i> „Huawei“ kompanijai metamų kaltinimų atmetimas, patikimos kompanijos įvaizdžio formavimas.</p>	<p>Konkurencija neintensyvi (aktualizuota vidaus politikų), JAV palanki konkurencinė aplinka.</p> <p>JAV diplomatinės misijos sėkmė – Lietuva neleido „Huawei“ dalyvauti 5G diegimo procesuose, pasirašytas JAV ir Lietuvos partnerystės memorandumas.</p>

¹⁹² Karaskova et al., *Huawei in Central and Eastern Europe: Trends and Forecast*, 3-8.

<p>Vokietija</p>	<p><i>JAV:</i> aktyvus ir agresyvus siekis paveikti politikos formuotojus, naudojant saugumo grėsmių ir geopolitinių pasekmių argumentus.</p> <p><i>Kinija:</i> agresyvus spaudimas, naudojant ekonominių pasekmių argumentus.</p>	<p><i>JAV:</i> konsultacijos su ekspertais, periodiškai aukštų JAV diplomatų vizitai, vidaus diplomatų spaudimas oficialiuose laiškuose ir susitikimuose, vieši grasinimai žvalgybos informacijos ribojimu, viešosios nuomonės formavimas žiniasklaidoje.</p> <p><i>Kinija:</i> tiesioginė „Huawei“ įtaka Vyriausybei, siekiant įtikinti dėl savo patikimumo, Kinijos diplomatinis spaudimas, grasinant strateginėmis ekonominio poveikio priemonėmis.</p>	<p>Vokietija patobulino kibernetinio saugumo parametrus, tačiau iš esmės leido „Huawei“ dalyvauti 5G diegimo procesuose. Į JAV reikalavimus atsižvelgta tik iš dalies.</p> <p>Intensyvi abipusė konkurencija, sąlyginis JAV laimėjimas ir didesnė Kinijos sėkmė.</p>
<p>Vengrija</p>	<p><i>JAV:</i> grasinimo ir įtraukimo į dialogą taktika, viešas vidutinio intensyvumo spaudimas, siekiama aktualizuoti grėsmes nacionaliniam, Aljanso saugumui ir gynybinei sąveikai su JAV.</p> <p><i>Kinija:</i> tęsiama bendradarbiavimo ir išitraukimo į aktyvų dialogą taktika, siekiama ir toliau palaikyti Vengrijos poziciją kompanijos atžvilgiu.</p>	<p><i>JAV:</i> aukščiausių išorės JAV diplomatų vizitai, dvišaliai susitikimai, dėmesys Vengrijai, viešosios nuomonės formavimas žiniasklaidoje.</p> <p><i>Kinija:</i> tiesioginis kompanijos ir politikų poveikis politikos formuotojams susitikimų metu, dvišaliais vizitais, neigiami diplomatų/kompanijos pasisakymai apie JAV, pozityvūs – apie Vengriją.</p>	<p>Vengrija leido 5G diegimo procesuose dalyvauti „Huawei“, todėl JAV spaudimas neturėjo esminės įtakos.</p> <p>Vidutiniškai intensyvi konkurencija, nepalankios sąlygos JAV įtakai ir diplomatinių pastangų nesėkmė, Kinijos įtakos pergalė.</p>

**Didelė neviešų JAV ir Kinijos spaudimo priemonių įgyvendinimo tikimybė.*

Išvados

Pastaraisiais metais JAV ir Kinijos santykiai pasiekė naują varžymosi lygį: Kinijos įtakos didėjimas ir agresyvios autoritarinės praktikos įvairiose srityse iššaukė beprecedentę JAV gynybinę reakciją ir prielaidas strateginės konkurencijos įtvirtinimui. JAV informacinis dominavimas ir lyderystė technologijų srityje prisideda prie ekonominės ir politinės įtakos kūrimo, todėl šalis minkštosios galios priemonėmis siekia išlaikyti savo dominuojančią poziciją strateginėse srityse ir palaikyti liberalios, po Šaltojo karo susiformavusios tarptautinės tvarkos stabilumą. Tuo tarpu autoritarinė Kinija, dešimtmečių planuose įtvirtinusi technologinio dominavimo strategijas, realybėje įgyvendina agresyvias ekonominio pranašumo ir priklausomybės kūrimo praktikas, siekiant globalių geopolitinių ambicijų. Todėl remiantis realistiniu požiūriu, varžymasis technologijų srityje vėl įgavo aktualumą, kuriame dominavimas naujųjų technologijų, informacijos ir komunikacijos srityje tampa galios įgavimo ir geopolitinės įtakos išlaikymo pagrindu. Didžiosioms valstybėms suvokiant šiuos pamatinius principus, kardinalius pokyčius įgalinanti 5G technologija tapo bene pagrindiniu intensyvios ir kitus tarptautinius subjektus įtraukiančios konkurencijos objektu.

Jau egzistavusių JAV ir Kinijos ekonominių ir technologinių varžybų kontekste, 5G diegimo procesas įgijo geopolitinę reikšmę: tai ne šiaip pasirinkimas tarp technologinių sprendimų ar

standartų, bet ir tarp skirtingų politinių bei ideologinių režimų. Revoliucingos 5G technologijos technines galimybes ir kuriama pridėtinę vertę nusveria geopolitiniai grėsmių vertinimai, susiję su Kinijos technologijų kompanija „Huawei“ ir potencialiai jos kuriamomis priklausomybės, šnipinėjimo, informacijos nutekimo, kibernetinių atakų grėsmėmis, vienai pusei kuriančiomis pranašumą, kitai – pažeidžiamumą. Šioje konkurencinėje kovoje pagrindiniais Kinijos tikslais tapo technologinės ir ekonominės priklausomybės kitoms valstybėms sukūrimas ir savo, kaip lyderės technologijų ir informacijos srityje bei standartų kūrėjos, statuso įtvirtinimas. Tokie Kinijos interesai ir autoritarinės įtakos sklaidos praktikos JAV neišvengiamai kelia nepasitikėjimą ir baimę prarasti hegemoninę poziciją strateginėse srityse, todėl priešininkės siekiai iš JAV pusės buvo priimami kaip įvairiapusiška grėsmė šalies interesams. Atsakant į tai, JAV tikslais tapo ne tik ekonominių, technologinių interesų ir nacionalinio saugumo užtikrinimas, tačiau ir globalios strateginės įtakos išsaugojimas.

Apskritai konkurencinėje kovoje Kinijos negalima vienareikšmiai suvokti tik per puolamojo realizmo prizmę, tačiau technologijų sferoje dėl agresyvių veikimo taktikų, galima pastebėti prielaidas puolamajam Kinijos siekiui užsitikrinti lyderystę technologijų sferoje. Atitinkamai, šiame kontekste JAV galima traktuoti kaip gynybinę poziciją užėmusį veikėją, todėl šalis vykdė reakcingą politiką. Pirmiausia, buvo stengiamasi lokaliai sugrėsminti agresyvią Kinijos ir jos kompanijos įtaką aukštųjų technologijų srityje bei vienašališkai pritaikyti atsakomąsias priemones. Vėliau iš komercinio lygmens klausimas nuosekliai buvo perkeltas į geopolitinį lygmenį, kuriame stengtasi burti sąjungininkus į koaliciją prieš „Huawei“ ir kurti „švarią“, vakarietišką 5G ekosistemą, o platesniame kontekste – stabdyti Kinijos technologinės įtakos augimą strateginiuose regionuose.

Remiantis gynybinio realizmo teorija, JAV technologiniu pagrindu grįstoje konkurencinėje kovoje pasirinko koalicijos formavimą ir balansavimą prieš didėjančią Kinijos įtakos sklaidą, todėl siekiant strategines šalis palenkti į savąją technosferos pusę, diplomatinėmis priemonėmis įgyvendino skverbties strategiją. 5G tinklo saugos kontekste, sąjungininkai ir provakarietiško technologinio aljanso kūrimas tapo konkurencinės sėkmės pagrindu. Nagrinėtuose Lietuvos, Vokietijos ir Vengrijos atvejuose JAV pasitelkė skirtingo aktyvumo ir intensyvumo minkštosios galios priemones, kurių efektyvumas daugiausiai galėjo priklausyti nuo strateginės valstybių reikšmės JAV, valstybių siekiamų JAV saugumo garantijų arba ekonominių/pragmatinių interesų prioritizavimo, konstruktyvistinio grėsmės suvokimo ir jų rinkose egzistuojančių Kinijos kompanijų įsitvirtinimo. JAV diplomatinio spaudimo priemonėmis buvo siekiama sugrėsminti ir pašalinti „Huawei“ iš 5G diegimo procesų, iškeliant agresyvias praktikas ir pavojingus ryšius su autoritarine Kinijos valdžia. Šie elementai buvo aktualizuojami, pabrėžiant grėsmę šalių nacionalinio

saugumo interesams, sąveikumui su sąjungininkais ir JAV. Kinija strategiškai reikšmingose ir palankiose valstybėse (ypatingai Vokietijoje), nors ir ne taip aktyviai, tačiau taip pat veikė diplomatinėmis priemonėmis, siekiant pabrėžti informacinių technologijų kompanijos patikimumą ir signalizuojant apie laukiančias pasekmes dėl nepalankių Kinijai sprendimų.

Ilgametės JAV strateginių interesų zonos – Europos šalių analizė atskleidė, jog JAV į savo pusę pilnavertiškai palenkia tik atskiras valstybes, kas rodo, jog diplomatinė JAV misija nebuvo maksimaliai sėkminga. Kinijai užimant 5G technologijos lyderės vaidmenį ir akivaizdžiai anksčiau pradėjus plėsti savo įtaką telekomunikacijų sektoriuje Europos rinkoje, buvo sukurtos palankios sąlygos konkurencinėje kovoje didinti priklausomybę, Kinijos technologijų išstūmimo iš rinkos kaštus ir naudoti spaudimo priemones. Kiti vidiniai ir išoriniai faktoriai bei apskritai pavėluota JAV reakcija, galėjo prisidėti prie to, jog JAV diplomatinio spaudimo rezultatai nebuvo pakankamai sėkmingi. Mažas politinių priemonių efektyvumas taip pat signalizuoja ir JAV technologinio vėlavimo 5G srityje rezultatus, dėl kurio šalis negali pasiūlyti alternatyvių techninių sprendimų, kaip atsvaros Kinijos technologijoms. Todėl akivaizdu, jog JAV diplomatinė priemonių, grįstų grasinimo praktikomis, efektyvumas kitų šalių politiniams sprendimams šioje konkurencinėje kovoje yra nepakankamas. Visgi didelės JAV diplomatinės pastangos parodo, jog Europa yra kritinis JAV saugumo interesų ir geopolitinės įtakos pozicijų užtikrinimo pagrindas, kurį „laimėti“ yra būtina, nes nuo JAV įtakos čia gali priklausyti ir tolesnė „Huawei“ ir pačios Kinijos įtakos ribojimo sėkmė kituose regionuose. Nepaisant to, jog nebuvo pasiektas pagrindinis JAV tikslas visiškai užkirsti kelią „Huawei“ dalyvavimui 5G diegimo procesuose Europoje, pats Kinijos ir technologijų kompanijų sugrėsminimas, įtarios viešosios nuomonės formavimas, inicijuojamos politinės diskusijos ir 5G infrastruktūros saugumo parametrų didinimas – turėjo JAV interesams naudingų pasekmių.

5G technologiją Kinijos ir JAV strateginėje konkurencijoje Europoje galime laikyti globalesnių tendencijų indikatoriumi. Kiti regionai, kaip Azija, Afrika ar Pietų Amerika taip pat tampa padalinti į du technologinius blokus, tačiau konkurencijai dėl 5G vis dar tęsiantis, galimos baigtys nėra iki galo aiškios. Atsispiriant nuo tik sąlyginai JAV palankių tendencijų Europoje, JAV politinio spaudimo galimybės kituose regionuose gali būti dar prastesnės dėl ekonominių ir technologinių svertų nebuvimo. Kinijai vis daugiau investuojant į besivystančių valstybių komunikacijos infrastruktūrą, JAV diplomatinė priemonių efektyvumas yra apsunkinamas dėl galimų valstybių pragmatinių interesų prioritetizavimo ir palankaus požiūrio į Kiniją. Žvelgiant į Azijos regioną, kuriame Kinija turi daugiausiai interesų, politinės ir ekonominės įtakos, šalys yra linkusios rinktis Kinijos siūlomus technologijų sprendimus su tam tikromis išimtimis, kurios

ilustruoja arba technologinį savipakankumą, arba JAV užtikrinamų saugumo interesų prioritetizavimą (pvz.: Taivano atveju – pasirašyta deklaracija su JAV dėl 5G ryšio plėtojimo).¹⁹³

Galima daryti prielaidą, jog JAV diplomatinės spaudimo priemonės galėtų derinti su didesnėmis investicijomis svetur, daryti politines nuolaidas ar spaudimą kitose strateginėse srityse (pvz.: prekyboje), dar ankstyvose stadijose stabdyti priklausomybę nuo Kinijos telekomunikacijų kompanijų ir didinti strateginį bendradarbiavimą su partneriais. Visgi tokio tipo priemonės gali būti efektyvios tik trumpuoju laikotarpiu, kol iš esmės neišspręstas pagrindinis praktinis klausimas – JAV technologinis atsilikimas 5G srityje. Verta pastebėti, jog JAV jau ragino technologijų kompanijas „Dell“, „Microsoft“, „AT&T“, bendradarbiaujant su Europos kompanijomis, kurti saugesnes 5G programinės įrangos alternatyvas,¹⁹⁴ tačiau kol kas konkrečių 5G technologinių alternatyvų, prilygstančių „Huawei“ įrangai, fiksuojama nėra.

Remiantis gynybinio realizmo prielaidomis įvardinta situacija informacijos ir technologijų amžiuje kol kas rodo negatyvias tendencijas JAV atžvilgiu. Negebant sukurti pranašumo strateginėje komunikacijos technologijų srityje ir suformuoti technologiniu/ideologiniu pagrindu grįstos balansavimo koalicijos, JAV tampa tik į Kinijos diktuojamą technologinę darbotvarkę reaguojančiu, o ne savo technologinį pranašumą įgyvendinančiu veikėju. Tai signalizuoja tam tikrą pralaimėjimą, technologinės ir geopolitinės pozicijos užleidimą bei toliau sudaro sąlygas revizionistinei Kinijos įtakai skverbtis į strategines zonas technologiniu, ekonominiu ir politiniu lygiu. Situacija skatina tipinę saugumo dilemą, intensyvesnę konkurenciją ir sisteminius galių pusiausvyros pokyčius ilguoju laikotarpiu.

Nors ir 5G technologija reikšmingai prisideda prie didžiųjų valstybių priešiško, tačiau egzistuoja ir tai slopinantys faktoriai, pavyzdžiui, didelė JAV ir Kinijos ekonominė tarpusavio priklausomybė. Dabartinės santykių tendencijos indikuoja, jog, nors ir konkurencija dėl technologijų gali intensyvėti, tačiau trumpuoju laikotarpiu turėtų išlikti diplomatinių priemonių ir tarptautinių taisyklių rėmuose bei neturėtų kurti prielaidų tiesioginių konfliktų provokavimui.

¹⁹³ Lauli Li, Cheng Ting-Fang, „Taiwan and US join forces on 5G security in move to exclude China.“ *Nikkei Asia*, August 26, 2020. <<https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Taiwan-and-US-join-forces-on-5G-security-in-move-to-exclude-China>> [Žiūrėta 2021 05 10].

¹⁹⁴ Bob Davis, Drew FitzGerald, „U.S. Pushing Effort to Develop 5G Alternative to Huawei.“ *The Wall Street Journal*, Feb. 4, 2020. <<https://www.wsj.com/articles/u-s-pushing-effort-to-develop-5g-alternative-to-huawei-11580831592>> [Žiūrėta 2021 05 10].

Literatūros ir šaltinių sąrašas

Knygos ir straipsniai

1. Ambrosio, Thomas, Carson Schram, Preston Heopfner, „The American securitization of China and Russia: U.S. geopolitical culture and declining unipolarity.“ *Eurasian Geography and Economics*, Vol. 61, No. 2, 2020 12 26, 162-194. <<https://doi.org/10.1080/15387216.2019.1702566>> [Žiūrėta 2021 02 15].
2. Amighini, Alessia, Paolo Magri, Yu Jie, James A. Lewis, Fabio Indeo, Paolo Giudic, *China's Race to Global Technology Leadership*, ISPI report, Milano: Ledizioni LediPublishing, May 2019, 40-55. <https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/report_china-global-technology-leadership.pdf> [Žiūrėta 2021 02 15].
3. Andrijauskas, Konstantinas, *Kinijos ir Lietuvos santykiai 2020 m.: Nusimetant kaukes? Rytų Europos studijų centras*, 2021 sausis. <https://www.eesc.lt/wp-content/uploads/2021/01/SINO-LITHUANIAN-RELATIONS_leidinys_A4_LT.pdf> [Žiūrėta 2021 02 24].
4. Andrijauskas, Konstantinas, *The Dragon and the Knight: China's Growing Presence in Lithuania*. Rytų Europos studijų centras, February 16, 2020. <http://www.eesc.lt/uploads/news/id1137/v07_Dragon-and-Knight_leidinys_A4.pdf?fbclid=IwAR2ImdjH30vzB1KR9c0C_dS_VWJMwmr0V9AuTBjdLtWYbBnmR6TL4BBaW6I.> [Žiūrėta 2021 02 24].
5. Donahue, Thomas, „The Worst Possible Day U.S. Telecommunications and Huawei.“ *The Journal of Complex Operations*, Vol. 8, No. 3. 2019, 16. <https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/prism/prism_8-3/prism_8-3_Donahue_14-35.pdf> [Žiūrėta 2021 04 08].
6. Drezner, Daniel W., „Technological change and international relations.“ *International Relations*, Vol. 33(2), March 20, 2019, 286–303. <<https://doi.org/10.1177/0047117819834629>> [Žiūrėta 2021 02 10].
7. Farrell, Henry, Abraham L. Newman, „Weaponized Interdependence. How Global Economic Networks Shape State Coercion.“ *International Security*, 44 (1), July 1, 2019, 42–79. <https://doi.org/10.1162/isec_a_00351> [Žiūrėta 2021 04 08].
8. Glaser, Charles, „Will China's Rise Lead to War? Why Realism Does not Mean Pessimism.” *Foreign Affairs*, March/April 2011, 80-91. <<https://www.jstor.org/stable/25800459>> [Žiūrėta 2021 03 25].
9. Glaser, Charles, *Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*. New Jersey: Princeton University Press, 2010.
10. Ivanauskas, Vilius, Laurynas Kasčiūnas, Simonas Klimanskis, Linas Kojala, Dovilė Šukytė, *Lietuva ir JAV: bendradarbiavimo perspektyvių beiėškant*. Rytų Europos studijų centras, 2013, 4-5. <<https://www.eesc.lt/uploads/news/id704/Lietuva%20ir%20JAV%20bendradarbiavimo%20krypciu%20beieskant.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 19].
11. Jalil, Ghazala Yasmin, „China's Rise: Offensive or Defensive Realism.“ *Strategic Studies*, Vol. 39, No. 1, (Spring) 2019, 41-58. <<https://www.jstor.org/stable/10.2307/48544287>> [Žiūrėta 2021 03 25].
12. Johnson, James, „Artificial intelligence & future warfare: implications for international security.“ *Defense & Security Analysis*, 35(2), 24 Apr. 2019, 147-169. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14751798.2019.1600800>> [Žiūrėta 2021 02 10].
13. Keohane, Robert O., Lisa L. Martin, „The Promise of Institutionalist Theory.“ *International Security*, Vol. 20, No. 1, (Summer) 1995, 39-51. <<https://www.jstor.org/stable/2539214>> [Žiūrėta 2021 03 10].

14. Keohane, Robert, „Power and Interdependence in the Information Age.“ *Foreign Affairs*, Vol. 77, No. 5, (Sept.-Oct.) 1998, 81-94. <<https://www.jstor.org/stable/20049052>> [Žiūrėta 2021 02 07].
15. Macmillan, John, „Liberalism and the Democratic peace.“ *Review of International Studies*, Vol. 30, No. 2, Apr. 2004, 179-200. <<https://www.jstor.org/stable/20097909>> [Žiūrėta 2021 03 10].
16. Mearsheimer, John J., „The Gathering Storm: China’s Challenge to US Power in Asia.” *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 3, Issue 4, (Winter) 2010, 381-396. <<https://doi.org/10.1093/cjip/poq016>> [Žiūrėta 2021 03 20].
17. Mearsheimer, John J., *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: W. Norton, 2001.
18. Moravcsik, Andrew, „Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics.“ *International Organization*, Vol. 51, No. 4, (Autumn) 1997, 513-553. <<https://www.jstor.org/stable/2703498>> [Žiūrėta 2021 03 05].
19. Riikonen, Ainikki, „Decide, Disrupt, Destroy: Information Systems in Great Power Competition with China.“ *Strategic Studies Quarterly*, Vol. 13, No. 4, (Winter) 2019, 122-145. <<https://www.jstor.org/stable/10.2307/26815049>> [Žiūrėta 2021 02 11].
20. Rugge, Fabio (sud.), John R. Allen, Giampiero Massolo, Gabriele Rizzo, Tom Wheeler, David Simpson, Tom Stefanick, John Villasenor, Mariarosaria Taddeo, Samuele Dominioni, *The Global Race for Technological Superiority*, Brookings, Milano: Ledizioni LediPublishing 2019, 11. <https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/isp_i_cybsec_2019_web2.pdf> [Žiūrėta 2021 03 27].
21. Shambaugh, David, „U.S.-China Rivalry in Southeast Asia.“ *International Security*, Vol. 42, No. 4, May 1, 2018, 85-127. <https://www.mitpressjournals.org/doi/full/10.1162/isec_a_00314> [Žiūrėta 2021 02 20].
22. Snyder, Glenn H., „Alliance Theory: A Neorealist First Cut.“ *Journal of International Affairs*, Vol. 44, No. 1, (Spring/Summer) 1990, 103-123. <<https://www.jstor.org/stable/24357226>> [Žiūrėta 2021 03 01].
23. Tumkevič, Agnija, „Tarptautinio bendradarbiavimo ir konflikto potencialas kibernetinėje erdvėje.“ Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2019, 38.
24. Walt, Stephen M., „Alliance Formation and the Balance of World Power.“ *International Security*, Vol. 9, No. 4, (Spring) 1985, 3-43. <<https://www.jstor.org/stable/2538540>> [Žiūrėta 2021 03 03].
25. Waltz, Kenneth, „The Origins of War in Neorealist Theory.“ *The Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 18, No. 4, *The Origin and Prevention of Major Wars*, The MIT Press, (Spring) 1988, 615-628. <<https://www.jstor.org/stable/204817>> [Žiūrėta 2021 03 03].
26. Waltz, Kenneth, *Theory of international politics*. New York: McGraw-Hill, 1979, 102-128.
27. Wendt, Alexander, „Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of the Power Politics.“ *International Organization*, Vol. 46, No. 2, (Spring) 1992, 391-425. <<https://www.jstor.org/stable/2706858>> [Žiūrėta 2021 03 15].
28. Wendt, Alexander, *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
29. Wu, Xiangning, „Technology, power, and uncontrolled great power strategic competition between China and the United States.“ *China International Strategy Review*, 2:99–119, 24 June 2020, 107-111. <<https://doi.org/10.1007/s42533-020-00040-0>> [Žiūrėta 2021 04 10].
30. Zwitter, Andrej, „Big Data and International Relations.“ *Ethics & International Affairs*, Vol. 29, Issue 4, 11 December 2015, 377–389. <<https://doi.org/10.1017/S0892679415000362>> [Žiūrėta 2021 02 07].

1. „A Timeline on China-Related Tech Developments. The Backlash to Huawei’s Global 5G Expansion.“ *Carnegie Endowment for International Peace*, 2020. <<https://carnegieendowment.org/publications/interactive/huawei-timeline#>> [Žiūrėta 2021 04 10].
2. „Breaking the Mould: Trump’s China Policy.“ *The Institute for Security and Development Policy*, February 2018, 1-3. <<https://isd.eu/publication/breaking-mould-trumps-china-policy/>> [Žiūrėta 2021 04 05].
3. „China and Germany Trade.“ *The Observatory of Economic Complexity*, 2019. <<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/chn/partner/deu>> [Žiūrėta 2021 04 25].
4. „Elektroninių ryšių įstatymo Nr. IX-2135 12, 50 ir 71 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 57(1) straipsnių įstatymo projektas.“ *Lietuvos Respublikos Seimas*, 2021. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/8f4d36009c5411eb998483d0ae31615c>> [Žiūrėta 2021 04 25].
5. „Germany and China: Bilateral relations.“ *Federal Foreign Office*, 2021. <<https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/china-node/china/228916>> [Žiūrėta 2021 04 29].
6. „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas.“ LR Valstybės saugumo departamentas, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, 2019, 32-33. <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2019/02/2019-Gresmes-internetui-LT.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 19].
7. „How China’s Economic Aggression Threatens the Technologies and Intellectual Property of the United States and the World.“ *White House Office of Trade and Manufacturing Policy*, June 2018, 20. <<https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2018/06/FINAL-China-Technology-Report-6.18.18-PDF.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 07].
8. „Huawei and ZTE pose security threat, warns US panel.“ *BBC*, 8 October 2012. <<https://www.bbc.com/news/business-19867399>> [Žiūrėta 2021 04 07].
9. „Huawei Celebrates 15 Year of Operating in Hungary.“ *Huawei*, 2020 10 21. <<https://www.huawei.eu/press-release/huawei-celebrates-15-years-operating-hungary>> [Žiūrėta 2021 05 09].
10. „Huawei signs Hungarian government MoU for building 5G infrastructure.“ *About Hungary*, 2018. <<https://abouthungary.hu/news-in-brief/huawei-signs-hungarian-government-mou-for-building-5g-infrastructure>> [Žiūrėta 2021 05 09].
11. „National Security Strategy of the United States of America.“ *The White House*, December 2017. <<https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 08].
12. „'No evidence' of Huawei spying, says German IT watchdog.“ *France 24*, 2018 12 14. <<https://www.france24.com/en/20181214-no-evidence-huawei-spying-says-german-it-watchdog>> [Žiūrėta 2021 04 30].
13. „Paaiškėjo, kurio gamintojo telefonai Lietuvoje populiariausi.“ *Lrytas.lt*, 2019 03 29. <<https://www.lrytas.lt/it/ismanyk/2019/03/29/news/paaiskejo-kurio-gamintojo-telefonai-lietuvoje-populiariausi-9773329/>> [Žiūrėta 2021 04 19].
14. „Premjeras: JAV ir Lietuvos santykiai kaip niekad intensyvūs.“ *Lietuvos Respublikos Vyriausybė*, 2019 07 10. <<https://lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-jav-ir-lietuvos-santykiai-kaip-niekad-intensyvus>> [Žiūrėta 2021 04 19].
15. „Reforming Developing-Country Status in the World Trade Organization.“ (Memorandum), *Federal Register*, 2019 07 31. <<https://www.federalregister.gov/documents/2019/07/31/2019-16497/reforming-developing-country-status-in-the-world-trade-organization>> [Žiūrėta 2021 04 07].
16. „Reuters: US ambassador pressed Lithuanian government on Huawei.“ *Delfi.lt*, 2019 05 24. <<https://www.delfi.lt/en/politics/reuters-us-ambassador-pressed-lithuanian-government-on-huawei.d?id=81271983>> [Žiūrėta 2021 04 21].

17. „Secure 5G networks: Questions and Answers on the EU toolbox.“ European Commission, 29 January 2020. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_127> [Žiūrėta 2021 04 15].
18. „Securing the Information and Communications Technology and Services Supply Chain.“ Executive Order 13873, *Federal Register*, May 17, 2019. <<https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2019-05-17/pdf/2019-10538.pdf>> [Žiūrėta 2021 02 04].
19. „Summary of the National Defense Strategy of the United States of America, Sharpening the American Military’s Competitive Edge.“ *Department of Defence*, 2018. <<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 08].
20. „Telia“ atsisako „Huawei“: pasirašyta sutartis su „Ericsson“ dėl 5G ryšio plėtros.“ *Delfi.lt*, 2020 11 03. <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/telia-atsisako-huawei-pasirasyta-sutartis-su-ericsson-del-5g-ryσιο-pletros.d?id=85635513>> [Žiūrėta 2021 04 19].
21. „Trump says Huawei is a security risk as NATO seeks secure 5G.“ *Reuters*, December 4, 2019. <<https://www.reuters.com/article/us-nato-summit-huawei/trump-says-huawei-is-a-security-risk-as-nato-seeks-secure-5g-idUSKBN1Y81U1>> [Žiūrėta 2021 02 04].
22. „U.S. Relations With China 1949 – 2021.“ (Timeline), *Council on Foreign Relations*, 2021. <<https://www.cfr.org/timeline/us-relations-china>> [Žiūrėta 2021 03 27].
23. „United States – Republic of Lithuania Memorandum of Understanding on 5G Security.“ *U.S. Department of State*, September 17, 2020. <<https://2017-2021.state.gov/united-states-republic-of-lithuania-memorandum-of-understanding-on-5g-security/index.html>> [Žiūrėta 2021 04 21].
24. „Vital Role of U.S. Firms in Hungary’s Economic Development.“ *Budapest Business Journal*, Jun. 20, 2019. <<https://bbj.hu/politics/foreign-affairs/int-l-relations/-vital-role-of-u-s-firms-in-hungary-s-economic-development>> [Žiūrėta 2021 05 09].
25. Apuzzo, Matt, Benjamin Novak „In Hungary, a Freewheeling Trump Ambassador Undermines U.S. Diplomats.“ *The New York Times*, 2019 10 22. <<https://www.nytimes.com/2019/10/22/world/europe/david-cornstein-hungary-trump-orban.html>> [Žiūrėta 2021 05 10].
26. Balčiūnienė, Rūta, „Huawei Technologies“ aktyviau dirbs su nuomonės formuotojais.“ *Verslo žinios*, 2019 04 12. <<https://www.vz.lt/rinkodara/komunikacija/2019/04/12/huawei-technologies-pasirinko-socialiniu-tinklu-komunikacijos-partnerius>> [Žiūrėta 2021 04 19].
27. Bark, Noah, „German officials sound China alarm as 5G auctions loom.“ *Reuters*, November 13, 2018. <<https://www.reuters.com/article/us-germany-china-5g-exclusive-idUSKCN1NI1WC>> [Žiūrėta 2021 04 30].
28. Barkin, Noah, „Germany’s Strategic Gray Zone With China.“ *Carnegie Endowment for International Peace*, March 25, 2020. <<https://carnegieendowment.org/2020/03/25/germany-s-strategic-gray-zone-with-china-pub-81360>> [Žiūrėta 2021 04 29].
29. Beniušis, Vaidotas, „Ambasadorius: JAV svarbu, kad Lietuva rūpintųsi 5G ryšio saugumu ir vertintų Kinijos rizikas.“ *Delfi.lt*, 2020 02 12. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/ambasadorius-jav-svarbu-kad-lietuva-rupintusi-5g-ryσιο-saugumu-vertintu-kinijos-rizikas.d?id=83513001>> [Žiūrėta 2021 04 21].
30. Beniušis, Vaidotas, „L. Linkevičius ir M. Pompeo pasirašys susitarimą dėl 5G.“ *Lrytas.lt*, 2020 09 15. <<https://www.lrytas.lt/it/ismanyk/2020/09/15/news/l-linkevicius-ir-m-pompeo-pasirasys-susitarima-del-5g-16341182/>> [Žiūrėta 2021 04 21].
31. Bennhold, Katrin, Jack Ewing „In Huawei Battle, China Threatens Germany ‘Where It Hurts’: Automakers.“ *The New York Times*, Jan. 16, 2020. <<https://www.nytimes.com/2020/01/16/world/europe/huawei-germany-china-5g-automakers.html>> [Žiūrėta 2021 04 30].
32. Beryl, Thomas, „What Germany’s new cyber security law means for Huawei, Europe, and NATO.“ European Council on Foreign Affairs, 5 February 2021. <<https://ecfr.eu/article/what->

- [germanys-new-cyber-security-law-means-for-huawei-europe-and-nato/](#)> [Žiūrėta 2021 04 10].
33. Binder, Eli, Katrina Northrop, „The Snowden Effect.“ *The Wire China*, December 6, 2020, 1-4. <https://www.umd.edu/law/outreach/baucus-institute/the-snowden-effect---the-wire-china_12.6.20.pdf> [Žiūrėta 2021 04 05].
 34. Boroff, Alexander, „What is Great-Power Competition, Anyway?“ *Modern War Institute*, 2020 04 17. <<https://mwi.usma.edu/great-power-competition-anyway/>> [Žiūrėta 2021 02 24].
 35. Brunalas, Benas, „R. Karoblis: „Huawei“ krašto apsaugos sistemoje nebus.“ *Kauno diena*, 2019 03 08. <<https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/r-karoblis-huawei-krasto-apsaugos-sistemoje-nebus-904499>> [Žiūrėta 2021 04 21].
 36. Brunnstrom, David, „Pompeo tells Germany: Use Huawei and lose access to our data.“ *Reuters*, May 31, 2019. <<https://www.reuters.com/article/us-usa-germany-idUSKCN1T10HH>> [Žiūrėta 2021 05 01].
 37. Chen, Dingding, Tiffany Chen, „One Year Into the US-China Trade War, Trump Is Still Far from Winning.“ *The Diplomat*, August 23, 2019. <<https://thediplomat.com/2019/08/one-year-into-the-us-china-trade-war-trump-is-still-far-from-winning/>> [Žiūrėta 2021 04 08].
 38. Cheney, Clayton, „China’s Digital Silk Road Could Decide the US-China Competition.“ *Council on Foreign Relations*, September 26, 2019. <<https://www.cfr.org/blog/chinas-digital-silk-road-strategic-technological-competition-and-exporting-political>> [Žiūrėta 2021 02 15].
 39. Cordesman, Anthony H., „China’s New 2019 Defense White Paper.“ Centre of Strategic & International Studies, July 24, 2019. <<https://www.csis.org/analysis/chinas-new-2019-defense-white-paper>> [Žiūrėta 2021 01 20].
 40. Davis, Bob, Drew FitzGerald, „U.S. Pushing Effort to Develop 5G Alternative to Huawei.“ *The Wall Street Journal*, Feb. 4, 2020. <<https://www.wsj.com/articles/u-s-pushing-effort-to-develop-5g-alternative-to-huawei-11580831592>> [Žiūrėta 2021 05 10].
 41. De La Bruyere, Emily, Nathan Picarsic, „Made in Germany, Co-opted by China.“ *Foundation for Defence of Democracies*, October 14, 2020. <<https://www.fdd.org/analysis/2020/10/14/made-in-germany-co-opted-by-china/>> [Žiūrėta 2021 04 25].
 42. Delckerus, Janosch, „US ramps up pressure on Berlin over Huawei.“ *Politico*, December 20, 2018. <<https://www.politico.eu/article/us-ramps-up-pressure-on-berlin-over-huawei-donald-trump-hackers/>> [Žiūrėta 2021 04 30].
 43. Donahue, Patrick, „Per švelni Merkel „Huawei“ strategija sulaukė rimtos kritikos: peilius į nugarą galanda net savi.“ *Delfi.lt*, 2019 11 05. <<https://www.delfi.lt/verslas/bloomberg/per-svelni-merkel-huawei-strategija-sulauke-rimtos-kritikos-peilius-i-nugara-galanda-net-savi.d?id=82671583>> [Žiūrėta 2021 04 30].
 44. Emmott, Robin, „U.S. renews pressure on Europe to ditch Huawei in new networks.“ *Reuters*, September 29, 2020. <<https://www.reuters.com/article/us-usa-huawei-tech-europe-idUSKBN26K2MY>> [Žiūrėta 2021 05 01].
 45. Fannin, Rebecca, „China Threatens U.S. Global Domination In Tech: A Wake-Up Call.“ *Forbes*, Sep. 9, 2019. <<https://www.forbes.com/sites/rebeccafannin/2019/09/09/china-threatens-us-global-domination-in-tech-a-wake-up-call/>> [Žiūrėta 2021 04 08].
 46. Fidler, David P., „The Clean Network Program: Digital Age Echoes of the “Long Telegram”?“ *Council on Foreign Relations*, 2020 October 5. <<https://www.cfr.org/blog/clean-network-program-digital-age-echoes-long-telegram>> [Žiūrėta 2021 04 15].
 47. Gilli, Andrea, Francesco Bechis, „NATO and the 5G challenge.“ *NATO*, 30 September 2020. <<https://www.nato.int/docu/review/articles/2020/09/30/nato-and-the-5g-challenge/index.html>> [Žiūrėta 2021 04 08].

48. Gorman, Lindsay, „5G Is Where China and the West Finally Diverge.“ *The Atlantic*, January 5, 2020. <<https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2020/01/5g-where-china-and-west-finally-diverge/604309/>> [Žiūrėta 2021 02 15].
49. Gorondi, Pablo, „Hungary says Huawei to help build its 5G wireless network.“ *ABC News*, 5 November 2019. <<https://abcnews.go.com/Business/wireStory/hungary-huawei-build-5g-wireless-network-66758617>> [Žiūrėta 2021 05 10].
50. Gustafsson, Johanna, „Single case studies vs. multiple case studies: A comparative study.“ Literature review, *Halmstad University*, 2017 01 12. <<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1064378/FULLTEXT01.pdf>> [Žiūrėta 2021 02 04].
51. Heer, Paul, „Understanding US-China strategic competition.“ *Mit Center for International Studies*, October 20, 2020. <<https://cis.mit.edu/publications/analysis-opinion/2020/understanding-us-china-strategic-competition>> [Žiūrėta 2021 03 30].
52. Herman, Arthur, „Who’s Winning-And Who’s Losing The War Over 5G.“ *Forbes*, June 9, 2020. <<https://www.forbes.com/sites/arthurherman/2020/06/09/whos-winning-and-whos-losing-the-war-over-5g/?sh=7813fe3b104e>> [Žiūrėta 2021 02 03].
53. Hicks, Kathleen, Michael Mazarr, Christopher Preble, Kori Schake, Oriana Skylar Mastro, „Great Power Competition.“ (Transkribcija), Centre for Strategic & International Studies, January 15, 2020. <<https://www.csis.org/analysis/great-power-competition>> [Žiūrėta 2021 03 15].
54. Hinshaw, Drew, „Allies Wary of U.S. Stance on Huawei and 5G.“ *The Wall Street Journal*, April 9, 2019. <<https://www.wsj.com/articles/allies-wary-of-u-s-stance-on-huawei-and-5g-11586460582>> [Žiūrėta 2021 05 10].
55. Hinshaw, Drew, Anita Komuves, „In a Reversal, U.S. to Host Hungarian Prime Minister.“ *The Wall Street Journal*, May 12, 2019. <<https://www.wsj.com/articles/in-a-reversal-u-s-to-host-hungarian-prime-minister-11557687059>> [Žiūrėta 2021 05 09].
56. Jakučionis, Saulius, „Huawei“ piktinasi „Telia Lietuvos“ sprendimu dėl 5G plėtros, prabilo apie „geopolitinį spaudimą.“ *15min.lt*, 2020 11 30. <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/huawei-piktinasi-telia-sprendimu-del-5g-pletros-prabilo-apie-geopolitini-spaudima-663-1416428>> [Žiūrėta 2021 04 21].
57. Jisi, Wang, J. Stapleton Roy, Aaron Friedberg, Thomas Christensen, Patricia Kim, Joseph S. Nye, Eric Li, Kurt M. Campbell, Ely Ratner, „Did America Get China Wrong? The Engagement Debate.“ *Foreign Affairs*, July/August 2018. <<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-06-14/did-america-get-china-wrong>> [Žiūrėta 2021 03 27].
58. Joteikaitė, Evelina, „5G technologija: pamatuota tinklams kylanti rizika.“ *Alfa.lt*, 2019 07 29. <https://www.alfa.lt/straipsnis/50396517/5g-technologija-pamatuota-tinklams-kylanti-rizika?fbclid=IwAR12OiDcyhqLMkBi_7ehOtMAcFN2uwYoKpq2GjAXmuqA9B4Wm8UP8AxkKoI> [Žiūrėta 2021 04 21].
59. Karaskova, Ivana, Konstantinas Andrijauskas, Alicja Bachulska, Una Aleksandra Bērziņa-Čerenkova, Andreea Leonte, Tamás Matura, Matej Šimalčík, *Huawei in Central and Eastern Europe: Trends and Forecast*. Association for International Affairs, Prague, January 2021, 15. <https://chinaobservers.eu/wp-content/uploads/2021/01/briefing-paper_huawei_A4_03_web-1.pdf> [Žiūrėta 2021 04 19].
60. Kaska, Kadri, Henrik Beckvard, Tomáš Minárik Huawei, „5G and China as a Security Threat.“ *Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence*, 2019. <<https://ccdcoe.org/uploads/2019/03/CCDCOE-Huawei-2019-03-28-FINAL.pdf>> [Žiūrėta 2021 02 15].
61. Keszthelyi, Christian, „Despite U.S. Concerns, Huawei Doing Well in Hungary.“ *Budapest Business Journal*, Apr. 12, 2019. <<https://bbj.hu/budapest/culture/history/despite-u-s-concerns-huawei-doing-well-in-hungary>> [Žiūrėta 2021 05 10].

62. Knight, Ben, „Angela Merkel faces party revolt over Huawei in German 5G rollout.“ *Deutsche Welle*, 2019 11 22. <<https://www.dw.com/en/angela-merkel-faces-party-revolt-over-huawei-in-german-5g-rollout/a-51372875>> [Žiūrėta 2021 04 30].
63. Krištopaitytė, Eglė, „Interview with the new US ambassador to Lithuania: security, Astravyets and 5G.“ *15min.lt*, 2020 02 07. <<https://www.15min.lt/en/article/society/interview-with-the-new-us-ambassador-to-lithuania-security-astravyets-npp-and-5g-528-1273032>> [Žiūrėta 2021 04 21].
64. Laurinavičius, Marius, „Humanitarinė pagalba ar politinis Trojos arklys.“ *LRT.lt*, 2020 03 25. <<https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1154285/marius-laurinavicius-humanitarine-pagalba-ar-politinis-trojos-arklys>> [Žiūrėta 2021 02 24].
65. Lawrence, Susan V., Caitlin Campbell, Rachel F. Fefer, Jane A. Leggett, Thomas Lum, Michael F. Martin, Andres B. Schwarzenberg, „U.S.-China Relations.“ *Congressional Reseach Service*, August 29, 2019, 1. <<https://fas.org/sgp/crs/row/R45898.pdf>> [Žiūrėta 2021 01 20].
66. Le Corre, Philippe, „On China’s Expanding Influence in Europe and Eurasia.“ (Testimony), *Carnegie Endowment for International Peace*, May 9, 2019. <<https://carnegieendowment.org/2019/05/09/on-china-s-expanding-influence-in-europe-and-eurasia-pub-79094>> [Žiūrėta 2021 02 15].
67. Li, Cheng, „Assessing U.S.-China relations under the Obama administration.“ *Brookings*, August 30, 2016. <<https://www.brookings.edu/opinions/assessing-u-s-china-relations-under-the-obama-administration/>> [Žiūrėta 2021 03 30].
68. Li, Lauli, Cheng Ting-Fang, „Taiwan and US join forces on 5G security in move to exclude China.“ *Nikkei Asia*, August 26, 2020. <<https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Taiwan-and-US-join-forces-on-5G-security-in-move-to-exclude-China>> [Žiūrėta 2021 05 10].
69. Liu, Natalie, „US Signs Defense Cooperation Agreement with Hungary.“ *Voice of America*, April 8, 2019. <<https://www.voanews.com/usa/us-signs-defense-cooperation-agreement-hungary>> [Žiūrėta 2021 05 09].
70. Lukyanov, Fyodor, „Transatlantic Transformation: U.S.-German Relations Enter New Era.“ *Carnegie Endowment*, 2020 06 29. <<https://carnegie.ru/commentary/82201>> [Žiūrėta 2021 04 29].
71. Macri, John, „How Hungary’s Path Leads to China’s Belt and Road.“ *The Diplomat*, April 11, 2019. <https://thediplomat.com/2019/04/how-hungarys-path-leads-to-chinas-belt-and-road/?fbclid=IwAR0BF9c6-Iq_tUMU0-6UiUh7PTuiMdfNyh8XsOCXASYSv_Bu4ICkRIZgAoE> [Žiūrėta 2021 05 09].
72. Majithia, Kavitha, „Deutsche Telekom claims European 5G first.“ *Mobile World Live*, 3 May 2018. <<https://www.mobileworldlive.com/featured-content/home-banner/deutsche-telekom-makes-progress-on-5g>> [Žiūrėta 2021 04 29].
73. Makszimo, Vlagyislav, „Hungary’s emergency infrastructure hardware built by Huawei.“ *Euractiv*, 2019 11 08. <<https://www.euractiv.com/section/5g/news/hungarys-emergency-infrastructure-hardware-built-by-huawei/>> [Žiūrėta 2021 05 10].
74. Mazarr, Michael J., Jonathan S. Blake, Abigail Casey, Tim McDonald, Stephanie Pezard, Michael Spirtas, „Understanding the Emerging Era of International Competition Theoretical and Historical Perspectives.“ (Research Report), *RAND*, 2018, 4-6. <https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2726.html> [Žiūrėta 2021 02 26].
75. McBride, James, Andrew Chatzky, „Is ‘Made in China 2025’ a Threat to Global Trade?“ *Council on Foreign Relations*, May 13, 2019. <<https://www.cfr.org/backgrounder/made-china-2025-threat-global-trade>> [Žiūrėta 2021 03 30].
76. Mearsheimer, John, „The Rise of China Will Not Be Peaceful at All“, *The Australian*, November 11, 2005. <<https://www.mearsheimer.com/wp-content/uploads/2019/06/The-Australian-November-18-2005.pdf>> [Žiūrėta 2021 03 23].

77. Meiser, Jeffrey W., „Introducing Liberalism in International Relations Theory.“ *E-International Relations Publishing*, Feb. 18, 2018. <<https://www.e-ir.info/2018/02/18/introducing-liberalism-in-international-relations-theory/>> [Žiūrėta 2021 03 10].
78. Monkevičius, Marius, „Huawei“ grėsmė Lietuvai: ką apie tai žino mūsų saugumo tarnybos?“ *Alfa.lt*, 2019 02 06. <<https://www.alfa.lt/straipsnis/50367382/huawei-gresme-lituvai-ka-apie-tai-zino-musu-saugumo-tarnybos>> [Žiūrėta 2021 04 21].
79. Mozur, Paul, Jane Perlez, „China Tech Investment Flying Under the Radar, Pentagon Warns.“ *The New York Times*, April 7, 2017. <<https://www.nytimes.com/2017/04/07/business/china-defense-start-ups-pentagon-technology.html>> [Žiūrėta 2021 04 07].
80. Pancevski, Bojan, Sara Germano, „Drop Huawei or See Intelligence Sharing Pared Back, U.S. Tells Germany.“ *The Wall Street Journal*, March 11, 2019. <<https://www.wsj.com/articles/drop-huawei-or-see-intelligence-sharing-pared-back-u-s-tells-germany-11552314827>> [Žiūrėta 2021 04 29].
81. Pandey, Ashutosh, „US-China trade war — The unlikely European winners.“ *Deutsche Welle*, 2019 08 13. <<https://www.dw.com/en/us-china-trade-war-the-unlikely-european-winners/a-50009418>> [Žiūrėta 2021 04 25].
82. Paszak, Paweł, „Huawei in Poland and Hungary. Could it be a part of 5G?“ Warsaw Institute, 30 November 2020. <<https://warsawinstitute.org/huawei-poland-hungary-part-5g/>> [Žiūrėta 2021 05 09].
83. Paszak, Paweł, „Hungary’s “Opening to the East” Hasn’t Delivered.“ *Center for European Policy Analysis*, March 8, 2021. <<https://cepa.org/hungarys-policy-of-opening-to-the-east-is-more-than-a-decade-old-but-it-hasnt-delivered-much-chinese-investment/>> [Žiūrėta 2021 05 09].
84. Petranyi, Dora, Eszter Csapo, „5G Regulation and Law in Hungary.“ *CMS*, 11 January 2021. <<https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-5g-regulation-and-law/hungary>> [Žiūrėta 2021 05 09].
85. Pham, Sherisse, „The US is stepping up pressure on Europe to ditch Huawei.“ *CNN Business*, February 12, 2019. <<https://edition.cnn.com/2019/02/11/tech/huawei-mike-pompeo-hungary/index.html>> [Žiūrėta 2021 05 10].
86. Purdy, Andy, „Why 5G Can Be More Secure Than 4G.“ *Forbes*, Sep. 23, 2019. <<https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2019/09/23/why-5g-can-be-more-secure-than-4g/?sh=2e46732a57b2>> [Žiūrėta 2021 04 08].
87. Rühlig, Tim Nicholas, „Technical standardisation, China and the future international order.“ *Heinrich-Böll-Stiftung*, February 2020, 20-24. <<https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/technical-standardisation-china-and-the-future-international-order.pdf>> [Žiūrėta 2021 03 30].
88. Rühlig, Tim, Maja Björk, „What to Make of the Huawei Debate? 5G Network Security and Technology Dependency in Europe.“ *Swedish Institute of International Affairs*, January 2020, 9. <<https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2020/ui-paper-no-1-2020.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 10].
89. Samkus, Mindaugas, „Telia Lietuva“: naudojama „Huawei“ įranga yra saugi.“ *Kauno diena*, 2018 02 21. <<https://kauno.diena.lt/naujienos/verslas/imoniu-pulsas/lietuvos-institucijos-tarsis-su-telia-del-huawei-irangos-851884?full?page=61621>> [Žiūrėta 2021 04 21].
90. Shaban, Hamza, „Pentagon tells U.S. military bases to stop selling ZTE, Huawei phones.“ *The Washington Post*, May 2, 2018. <<https://www.washingtonpost.com/news/the-switch/wp/2018/05/02/pentagon-tells-u-s-military-bases-to-stop-selling-zte-huawei-phones/>> [Žiūrėta 2021 04 10].
91. Steinsson, Sverrir, „John Mearsheimer’s Theory of Offensive Realism and the Rise of China.“ *E-International Relations*, Mar. 6, 2014. <<https://www.e-ir.info/2014/03/06/john-mearsheimers-theory-of-offensive-realism-and-the-rise-of-china/>> [Žiūrėta 2021 03 05].

92. Stracqualursi, Veronica, „10 times Trump attacked China and its trade relations with the US.“ *ABS News*, 9 November 2017. <<https://abcnews.go.com/Politics/10-times-trump-attacked-china-trade-relations-us/story?id=46572567>> [Žiūrėta 2021 04 07].
93. Szakacs, Gergely, „Hungary has no evidence of Huawei threat, plans rapid 5G rollout: minister.“ *Reuters*, June 20, 2019. <<https://www.reuters.com/article/us-hungary-telecoms-5g-huawei-idUSKCN1TL2AP>> [Žiūrėta 2021 05 09].
94. Tellis, Ashley J., Alison Szalwinski, Michael Wills, „U.S.-China competition for global influence.“ *The National Bureau of Asian Research*, 2019, 6-17. <https://carnegieendowment.org/files/SA_20_Tellis.pdf> [Žiūrėta 2021 03 27].
95. Tharoor, Shashi, „China and Germany: So Far, Yet So Close.“ *The Diplomat*, December 6, 2017. <<https://thediplomat.com/2017/12/china-and-germany-so-far-yet-so-close/>> [Žiūrėta 2021 04 25].
96. Tucker, Julian, „Avenues to Europe: China’s Relationship with Hungary.“ *Institute for Security & Development Policy*, 2019 02 25. <<https://isdpr.eu/chinas-relationship-with-hungary/>> [Žiūrėta 2021 05 09].
97. Vaski, Tamás, „US Secretary of State Pompeo: US-Hungary Relations Renewed under Trump.“ *Hungary Today*, 2021 01 08. <<https://hungarytoday.hu/mike-pompeo-us-hungary-relations/>> [Žiūrėta 2021 05 09].
98. Vegh, Zsolt, „5G Coalition Looking to Establish Pioneering Path for Hungary.“ *Budapest Business Journal*, Nov. 5, 2018. <<https://bbj.hu/budapest/culture/awards/5g-coalition-looking-to-establish-pioneering-path-for-hungary>> [Žiūrėta 2021 05 09].
99. Viluckas, Paulius, „Telia Lietuvos“ vadovas: „Huawei“ atsisakome dėl geopolitinių priežasčių.“ *Lrt.lt*, 2020 11 30. <<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1287771/telia-lietuvos-vadovas-huawei-atsisakome-del-geopolitiniu-priezasciu>> [Žiūrėta 2021 04 21].
100. Watts, John T., „A framework for an open, trusted, and resilient 5G global telecommunications network.“ *Atlantic Council*, Mar. 4, 2020, 4-5. <<https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/a-framework-for-an-open-trusted-and-resilient-5g-global-telecommunications-network/#5grisksandopportunities>> [Žiūrėta 2021 04 08].
101. Wemer, David A., „The Three Seas Initiative explained.“ *Atlantic Council*, Feb. 11, 2019. <<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-three-seas-initiative-explained-2/>> [Žiūrėta 2021 05 09].
102. Wilson, Damon, „Engaging Hungary is good for US interests and values.“ *Atlantic Council*, Feb. 10, 2019. <<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/engaging-hungary-is-good-for-us-interests-and-values/>> [Žiūrėta 2021 05 09].
103. Wintour, Patrik, „US defence secretary warns Huawei 5G will put alliances at risk.“ *The Guardian*, 15 February 2019. <<https://www.theguardian.com/us-news/2020/feb/15/us-defence-secretary-warns-us-alliances-at-risk-from-huawei-5g>> [Žiūrėta 2021 04 10].
104. Wohlforth, William C., „Realism.“ *The Oxford Handbook of International Relations*, Sep 2009. <<https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199219322.001.0001/oxfordhb-9780199219322-e-7>> [Žiūrėta 2021 03 01].
105. Wroughton, Lesley, Gergely Szakacs, „Pompeo warns allies Huawei presence complicates partnership with U.S.“ *Reuters*, February 11, 2019. <<https://www.reuters.com/article/us-usa-pompeo-hungary-idUSKCN1Q0007>> [Žiūrėta 2021 05 09].
106. Wübbeke, Jost, Mirjam Meissner, Max J. Zenglein, Jaqueline Ives, Björn Conrad, „Made in China 2025.“ *MERICCS*, No. 2, Aug. 12, 2016, 3. <<https://mericcs.org/en/report/made-china-2025>> [Žiūrėta 2021 02 03].

Summary

Technology is an essential element of international relations field because it creates new opportunities and threats for the society and the international system. The fifth-generation network (5G) is one of the main technologies of the 21st century, being considered as the main driver of digitization and one of the key elements in gaining strategic advantage, primarily in economic and technological fields. Therefore, 5G technology became an important object in strategic competition between the US and China.

China's ambitious strategy to implement 5G worldwide through its biggest technology company "Huawei" was largely criticized due to alerts regarding the company-enabled illegal and aggressive practices (e.g. espionage). Such practices can result in technological and national security threats and represent risks to the US global dominance and influence, which triggered an unprecedented US response limiting China's and "Huawei's" influence both domestically and at the international level.

Although 5G security issues have recently become increasingly politicized, so far the issues of 5G deployment have mostly been analyzed rather narrowly, not always linking to the global systemic changes. For these reasons, there is a potential to explore the role of 5G in the new era of great power competition and its geopolitical implications.

This Master's thesis ("*The Importance of 5G Technology in the US-China Strategic Competition*") aims to systemically analyze the role of the 5G in the strategic competition between the US and China and its geopolitical consequences for the international system transformations. More specifically, the main objective is to analyze the strategic competition between before mentioned great powers, for the deployment of 5G in European countries between 2018 and 2020. Therefore, several goals are set in the thesis: 1) to analyze the concept of *competition*; 2) to explore the tendencies of strategic competition between the US and China in European countries; 3) to explain the significance of the 5G technology for the dynamics of great power competition and possible changes in the international system. To achieve such goals, the paper focuses on the following tasks:

- 1) To *establish* the concept of competition within the main theories of international relations
- 2) To *analyze* the development of the US-China competitive relations
- 3) To *analyze* the securitization of the 5G technology in international relations
- 4) To *explore* the competition regarding the implementation of 5G in Lithuania, Germany and Hungary, *evaluating* the competitors' strategies and practices
- 5) To *evaluate* the tendencies of the winners/losers' and its geopolitical consequences under the assumptions of neorealism.

The analysis of European countries confirmed that 5G deployment process is geopolitically relevant: it is not just a choice between technological solutions, but mainly between different political regimes. Also it showed that the US can be considered as a defensive actor, who is pursuing an active policy to secure its strategic interests by forming a coalition against “Huawei” and the growth of Chinese influence. Such policy involved diplomatic efforts to attract strategic countries to the Western technosphere. The pro-Western technology alliance became the ground for competitive success.

Moreover, the cases of Lithuania, Germany and Hungary revealed that the US policy has only been fully successful in some individual states, but failed to influence European Union as a group, indicating that the diplomatic tools and threats are not enough in this technological competition. Also such competition between the US and China in European Union is an indicator of more global trends regarding the 5G: the success of the US political pressure in other regions may be further compromised by the lack of economic and technological leverage. Consequently, without the US ability to build a technologically/ideologically based coalition worldwide and without the advancements in the 5G technology, security dilemma, competition and systemic changes in a long term will be intensified. However, current trends in international relations indicate that competition for technology should remain within the framework of diplomatic measures and international rules in the short term and should not provoke direct conflicts between the countries.

To sum up, this work contributes to the research on the role of technologies in the international relations. Especially in the context of the US-China competitive relations, it shows the technological value of the 5G and its geopolitical implications for the positions of power and influence. Until competition for the 5G is over, this work may provide some analytical basis for further research into this technology and geopolitical processes.